

Беларускім уладам карціц падпрадкаваць канчаткова і без таго засюканую грамадзянскую супольнасць. Арсэнал сродкаў “уціхамірваньня” надзвычай шырокі: ад прэвэнтыўна-прававых (артыкул 193.1 КК РБ нікто яшчэ не скасаваў) да кантралявання фінансавых плыніяў. Вядома, што зь нядаўняга часу амбасады некаторых краінаў выдаюць гранты выключна праз Адміністрацыю прэзыдэнта. Нездарма ж БРСМ вуснамі свайго новага сакратара Ігара Бузоўскага заявіў, што будзе засвойваць грантавыя сродкі ў тым ліку па-за межамі краіны. З гэтай ініцыятывы абавязковая нешта выгарыць, бо арганізацыя ва ўсіх сэнсах канструктыўная. Па-першое, падтрымлівае аберуч афіцыйны курс. Па-другое, выяўляе зацікаўленасць штодзённай палітыкай толькі ў адпаведныя моманты. Напрыклад, падчас абвастрэньня беларуска-польскіх міждзяржаўных стасункуў актывісты БРСМ, зразумела, выключна з сваёй ініцыятывы пілююць бярвеніні.

З большага прыемную для ўладаў карціну псуюць хіба што ўпартыя дэмакратычныя НДА, якія аніяк ня хочуць прызнаць сваю няправільнасць і маўкліва сысыці ў цену. Асабліва крыўдна для некаторых, што грамадзянская супольнасць ня толькі не адмаўляеца ад самаабароны, але і прызнаеца па-за межамі краіны як абсолютна легітымны прадстаўнік. Форум грамадзянской супольнасці “Ўсходніга партнэрства”, у якім прадстаўлены шэраг беларускіх дэмакратычных НДА, не дае спаць ахойнікам канстытуцыйнага ладу сінівокай. Паколькі да традыцыйных выкіданаў МЗС Беларусі і марыянэткавых GONGO

эўрапейцы пасьпелі прызвычаіцца, то “съветлья чыноўніцкія галовы” спрабуюць вынайсці новыя жалезабетонныя аргументы. Знакамітая формула “танчэй-мудрэй-хітрэй”, агучаная галоўнай ідэаліягініяй Беларусі на адной з нарадаў у Рэчыцы, знаходзіцца сваё адлюстраваныне ў ініцыятывах сэрвільных НДА. Так, малавядомая парасонавая структура “СКАФ” пад кіраўніцтвам кандыдата педагогічных навук Юрыя Загумёнава, напрыклад, прапанавала ўладам сваю мядзьведжую паслугу па вывучэнні грамадзянскае супольнасці ў выглядзе праекту “Развівіццё патэнцыялу для ўзаемадзеяньня дзяржаўных і грамадзкіх арганізацыяў”. Калі ініцыятыва па дасылаваныні трэцяга сэктару будзе даведзеная да канца, то прыхільнікі “непалітызаваных” НДА атрымаюць дадатковыя доказы сваёй правамошнасці ў вачах эўрапейцаў. Глядзіш, і ў выніку падмены паняткаў дойдзе справа да падменаў месцаў у Форуме грамадзянской супольнасці.

Не найлепшым чынам сітуацыя выглядае і з СМИ. Сумленныя журналісты Беларусі вымушаныя адначасова быць і мэдыя-актывістамі, і грамадзкімі лідэрамі, і праваабаронцамі. Таму і трапляюць пад раздачу КДБ. Напярэдадні чарговага электаральнага цыклю ў ястрабаў зь сілавых структураў чэшуцца кулакі ад жадання давесці сваю патрэбнасць. Вось і атрымалі мы сумнавядомы Указ № 60 “Аб рэгуляванні Інтэрнэту”. Супраць каго будзе скіраваны гэты дакумент – здагадацца няцяжка.

Карацей, поўны лібералізец наступіў.■

Мультымэдья ад Асамблей

Год выпуску: 2009

Краіна: Беларусь

Жанр: мультфільмы, флэш-анімацыя

Працягласьць: да 1,5 хвіліны

Ініцыяタры стварэння: Асамблея НДА

Слоган: "Стоп 193.1!"

Героі: бабулькі – зьбіральніцы грыбоў, студэнты напярэдадні экзаменаў, Дзяды Марозы – усе тыя, хто можа падпасыці пад дзеяньне артыкула 193.1.

Дзе можна знайсьці: www.193.beingo.info

флэш-анімацыя ў: "Хопіць вайны!", "Дзяды Марозы ў небясыпцы", "Незаконныя бабкі", "Падазронныя студэнты", "Свае людзі".

"ХОПІЦЬ ВАЙНЫ!"

Фінальны мультфільм з сэрыі "Стоп 193.1!". Чарговы ўзор мультымэдыйнай прадукцыі нясе выключны пазытыў, хоць падставаў

аб'ектыўна малая: артыкул 193.1 КК РБ па-ранейшаму пагражае героям папярэdnіх мультоў.

Бабулькі, асуджаныя за калектыўны збор грыбоў, студэнты напярэдадні экзаменаў і нелегальныя Дзяды Марозы не жадаюць пасаваць сабе настрой, таму і з'явятаюцца да беларускіх праваахоўнікаў з дапамогай песні бітла Джона Ленана "Happy Christmas". Асновай гэтага съпеву з'яўляецца слоган "Вайна скончыцца, калі вы гэтага захочаце". Ці прагнушь людзі ў форме вайны? Што агульнага паміж міліцыянтамі і сябрамі падпольнай арганізацыі Дзядоў Марозаў? Адказы на гэтыя пытаныні – у мульце "Хопіць вайны".

Мультымэдыйныя кліпы паказваюць абсурднасць прымянеўня артыкула 193.1 у дачыненьні да актыўістаў незарэгістраваных арганізацыяў. Нагадаем, 2 сінегня 2005 году ў другім чытаныні Палац прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі прыняла папраўкі ў Крымінальны і Крымінальна-правцэсуальны кодэкс, якія ўзмацнілі адказнасць "за дзеяньні, скіраваныя супраць чалавека і грамадскай бяспекі". Прыняты напярэдадні презыдэнцкіх выбараў 2006 году новы крымінальны артыкул 193.1 быў неадкладна задзейнічаны для барацьбы з непажаданымі для ўладаў арганізацыямі. З моманту, калі ў 2006 годзе ўступіла ў дзеяньне крымінальная адказнасць за дзеянасць у незарэгістраваных аб'яднаннях, па артыкуле 193.1 былі асуджаныя 17 чалавек. Пры гэтым ніводнага апраўданага прысуду праваабаронцы не зафіксавалі.

У дадзенай сэрыі выйшла 5

"ДЗЯДЫ МАРОЗЫ Ў НЕБЯСЫПЦЫ"

Да чацвертай гадавіны прыніцца ў Крымінальны кодэкс паправак, якія ўвялі адказнасць за дзеянасць ад імя незарэгістраваных арганізацыяў Асамблей выпусліла гэты мультфільм.

Паводле сюжэту мультымэдыйнага роліка, Дзяды Марозы съпішаюцца да дзяцей са сваёй штогадовай высакароднай місіяй. Аднак ня ўсё проста ў краіне, дзе любая грамадзкая дзеянасць можа быць пакараная.

"НЕЗАКОННЫЯ БАБКІ", "ПАДАЗРОНЫЯ СТУДЭНТЫ", "СВАЕ ЛЮДЗІ"

Героі гэтых відэа-ролікаў – бабулькі – зьбіральніцы грыбоў і студэнты напярэдадні экзаменаў – трапляюць у поле зроку праваахоўнікаў як прадстаўнікі незарэгістраванай арганізацыі. А злачынцы, наадварот, маючы пасьведчаныне аб рэгістрацыі, працягваюць сваю дзеянасць.■

ДАВЕДКА.

Мэта кампаніі Асамблей НДА "Стоп 193.1" – скасаваныне артыкула 193.1 Крымінальнага кодэксу, які перадугледжвае адказнасць за ўдзел у незарэгістраванай арганізацыі. На дадзены момант да ініцыятывыў далучыліся дзесяткі беларускіх і замежных аўяднанняў. Сярод мерапрыемстваў у межах кампаніі – тэматичныя заявы да дзяржаўных інстытуцыяў і прокуратуры, звароты замежных арганізацыяў да беларускіх парламентараў, дзе выказваеца занепакоенасць існаваннем артыкула 193.1, хэпэнінг і г.д.

Асамблея ўдзейныі

«Грамадзянская супольнасьць-2009»: Асамблея НДА Беларусі ўзнагародзіла выбітных актывістаў

Асамблея НДА завяршыла год узнагароджаньнем выбітных актывістаў. Прадстаўнікі найбольш заўважных у 2009 годзе грамадзкіх ініцыятываў атрымалі сымбалічныя ўзнагароды ад Асамблеі няўрадавых дэмакратычных арганізацыяў. Сярод ляўрэатаў — БХК, праваабарончы цэнтар «Вясна», прадстаўнікі суполкі «Жжысты — Кобрынскому дзіцячаму дому», Незарэгістраваная арганізацыя Дзядоў Марозаў і Сынягурак ды інш. Актывероем імпрэзы адзінадушна быў прызнаны Мін'юст, які цалкам заслужана стаў пераможцам намінацыі «Нерэгістрацыя году».

Нефармальная цырымонія ўзнагароджаньня «Грамадзянская супольнасьць-2009» праходзіла ўпершыню.

Пераможцы намінацыяў вызначаліся сябрамі Рабочай групы Асамблеі НДА, якая складаецца з 38 прадстаўнікоў арганізацыяў з усіх Беларусі пры ўдзеле незалежных экспертаў.

Паводле рашэння заснавальнікаў прэмii, «Грамадзянскай кампаніяй-2009» была абавешчаная супольная ініцыятыва беларускіх праваабаронцаў «Праваабаронцы супраць сымяротнага пакаранья ў Беларусі». Трэба зазначыць, што пераможцы ў гэтай намінацыі абышлі сур'ёзных канкурэнтаў. Напрыклад, кампанію па папулярызацыі беларускай культуры «Будзьма беларусам!», кампанію за права на свабоду асацыяцыяў «СТОП 193.1!», «Кампанію супраць будаўніцтва АЭС». Дыплём «Кампанія году» і віншавальныя цукеркі ад беларускіх вытворцаў былі перададзеныя прадстаўніку «Вясны» Валянціну Стэфановічу,

старшыню БХК Алегу Гулаку і каардынатору ініцыятывы «За скаваныне сымяротнага пакарання» Ірыне Тоўсьцік.

Рэгіянальны падзей наступнагоду быў прызнаны масавы і «баявы» Форум Асамблеі НДА Магілёўскай вобласці, які сабраў пад адным дахам больш за 80 актывістаў дэмагратычных аб'яднанняў Магіллёўшчыны. Віншаваньні ад імя магіллёўцаў прымаў Віталь Васільков.

У намінацыі «Крэатыў году» асноўнымі прэтэндэнтамі на перамогу выявіліся выправа Дзядоў Марозаў у пракуратуру і бітва падушкамі ў гонар Аршанскае перамогі войскаў ВКЛ над Москвой, зладжаная ініцыятывой пад назвай «Ініцыятыва». Перамаглі падпольныя Дзяды Марозы і Сынягурукі, якія дамагаюцца скаваныня артыкула 193.1 КК РБ.

«За дзейсную дабрыню» адзначыла Рабочая група Асамблеі гру-

пу ініцыятыўных блогераў, якія самаарганізаваліся дзеля дапамогі дзіцячаму дому.

«За чалавечнае стаўленне да жывёлаў» была ўганараваная Кампанія ў абарону бяздомных жывёлаў, якая ладзіцца цэлым шэрагам арганізацыяў і асобаў: грамадзкімі аб'яднаннямі «Эгіда» і «Ратаваньне», «Абаронім жыцьцё», «Заас্বет», былымі валянтэрамі «Фаўна гораду», «Ініцыятыва», «Беларуская музычная альтэрнатыва» ды інш.

Галоўнае ўпраўленне юстыцыі Гарадзенскага аблвыканкаму не засталося без жартавлівага дыплёму «Найбольш абсурдная адмова году».

Арганізатары мерапрыемства плянуюць ладзіць цырымоніі ўганараваньня найбольш актыўных дзеячаў грамадзкага сэктару штогод.■

На шляху да скасаваньня артыкула 193.1 Крымінальнага кодэксу

Праблема абмежаваньня свабоды асацыяцый ў была ўзнятая на круглым стале “На шляху да скасаваньня артыкула 193.1 Крымінальнага кодэксу”, зладжаным Асамблеяй НДА пры канцы сьнежня.

У першы працоўны дзень па завяршэнні чарговай сэсіі Палаты прадстаўнікоў сябры Асамблеі НДА, праваабарончага цэнтра “Вясна” і БХК далі ацэнку практицы крымінальнага перасльеду дзейнасці ад імя незарэгістраваных арганізацый у 2006–2009 гг. Кіраўніца Выканаўчага бюро Асамблеі НДА Алёна Валынец падкрэсліла, што дата правядзення круглага стала абрачная невыпадкова, бо дэпутаты, нягледзячы на шматлікія абяцаўні, сышлі на канікулы, нават ня ўзьняўшы праблему артыкула 193.1 КК РБ.

Прадстаўнік праваабарончага цэнтра “Вясна” Валянцін Стэфановіч зазначыў, што наяўнасць артыкула 193.1 КК РБ можна пат-

лумачыць адсутнасцю палітычнай волі ва ўладаў. Валянцін Стэфановіч падкрэсліў, што ён як прадстаўнік незарэгістраванай арганізацыі будзе працягваць займацца “злачыннай праваабарончай дзейнасцю”.

Юрист Асамблеі НДА Юры Чавусаў зазначыў, што распрацоўка і ўхваленне гэтага крымінальнага артыкула адбылося ў пакеце так званих антырэвалюцыйных мераў, ужытых да актывістаў демакратычных арганізацый падчас прэзыдэнцкага кампаніі 2006 году.

Старшыня БХК Алег Гулак пепракананы, што наяўнасць арты-

кула, які супярэчыць праву, разбурае саму дзяржаўную систэму. “У прававой дзяржаве не дапускаеца варыятыўнасці інтэрпрэтацыі прававых нормаў. Правапрымененіне артыкула 193.1 сведчыць пра выбараочны характар крымінальнага заканадаўства, што недапушчальна”, – зазначыў Алег Гулак.

Кіраўнік Рабочай групы Асамблеі НДА і сыпікер Форуму грамадзянскае супольнасці Сяргей Мацкевіч расказаў прысутным пра міжнародны аспект праблемы абмежаваньня свабоды асацыяцый ў Беларусі.

Цятагам круглага стала была прэзентаваная мультымэдыйная працдукцыя кампаніі Асамблеі НДА “Стоп 193.1!”. Удзельнікі мерапрыемства абмеркавалі і ўзгаднілі плян супольных дзеянняў па скасаваньні артыкула, які забараняе дзейнасць незарэгістраваных арганізацый. У прыватнасці, арганізатарамі круглага стала заяўлялася пра патрэбу ў працягну інфармацыйнай кампаніі, зваротах грамадзянам і грамадзкіх арганізацый да афіцыйных структураў, інфармаваныні эўрапейскіх чыноўнікаў і выкарыстаныні магчымасцяў Усходняга партнэрства, правядзеніні мерапрыемстваў пры судзейніні міжнародных арганізацый.■

Наш сыпікер

Сябра Рабочае групы Асамблеі НДА Сяргей Мацкевіч, а браны сыпікеры Форуму грамадзянскае супольнасці праграмы “Усходнія партнэрства”, паўдзельнічаў у працы першага паседжання Каардынацыйнага камітэту Форуму.

Нагадаем, Каардынацыйны камітэт з 17 чалавек быў створаны падчас Форуму грамадзянскае супольнасці краін-удзельніц “Усходнія партнэрства” ў мінулым годзе. Паводле задумы, Каардына-

цыйны камітэт мусіць весьці інфармацыйную і камунікацыйную працу, маніторынг развіцьця сітуацыі. З Беларусі ў камітэт былі абраныя два прадстаўнікі – кіраўнік Рабочай групы Асамблеі НДА і кіраўнік няўрадавай арганізацыі “Кансорцыюм “ЭўраБеларусь” Улад Вялічка.

Як апаведзе Сяргей Мацкевіч, падчас першага паседжання Каардынацыйнага камітэту ўдзельнікі абмяркоўвалі, якім чынам стаць больш упływowym i праграме “Усходнія партнэрства”. Як вядома, на дадзены момант ва “Усходнім партнэрстве” выраша-

юць усё ўрады краінаў-удзельніц і Эўракамісія. Каб рабіць большы ўнёсак у праграму, удзельнікі першага паседжання Каардынацыйнага камітэту вырашылі распачаць працу па тэматычных пляцоўках. У прыватнасці, у найбліжэйшы час мусіць быць падрыхтаваны маніторынг “Усходнія партнэрства”, працягненца інфармацыйная праца, а таксама плянаваны правядзеніе пілётных праектаў па супрацоўніцтве паміж грамадзкімі арганізацыямі і экспертамі.■

Канцэпцыя ідзе ў рэгіёны

Канцэпцыя спрыяньня органамі ўлады разывіцю грамадзянскай супольнасці, распрацаваная Асамблеяй НДА, ідзе ў рэгіёны

ВІЦЕБСК

Дэлегаты ад няўрадавых арганізаціяў Віцебшчыны ўхвалілі праект “Канцэпцыі спрыяньня органамі ўлады разывіцю грамадзянскай супольнасці”, распрацаваны Асамблеяй НДА. Актывісты адзначылі практычнасць і своечасовасць дакумента.

Грамадзкі актыў Віцебскай вобласці сабраўся на ініцыяваны Асамблеяй НДА круглы стол дзеяния абмеркаваньня дакумэнта, прыняцце якога дазволіла б істотна палепшиць сутуацию з грамадzkімі аб'яднаньнямі ў краіне.

ГОМЕЛЬ

Дэмакратызацыя Беларусі пачненца з дыялёгу дзяржавы і грамадзянскай супольнасці. Так вырашылі грамадзкія лідэры Гомельшчыны падчас абмеркаваньня праекту “Канцэпцыі спрыяньня органамі ўлады разывіцю грамадзянскай супольнасці Беларусі”, распрацаванага Асамблеяй НДА.

На сутрэчы прысутнічала 14 рэгіональных экспертаў па трэцім сэктары і лідэраў найболыш заўажных НДА. “Вузкае кола ўдзельнікаў было абумоўлене фарматам мерапрыемства. Мы хацелі арганізаваць плённае абмеркаванье, каб кожны мог выказацца, таму не ініцыявалі масавую сутрэчу”, – адзначыў Уладзімер Кацора.

Старшыня БХК Алег Гулак прэзэнтаваў праект Канцэпцыі перад

Прадстаўнікі НДА з Віцебску, Гарадку, Верхнядзвінску, Сянна і іншых гарадоў рэгіёну выказалі свае камэнтары наконт мэтазгоднасці прасоўвання Канцэпцыі на ўсіх узроўнях улады. Сябра Рабочай групы Асамблеі з Віцебску Віталь Броўка адзначыў жывыя характеристары сутрэчы, што сведчыць пра зацікаўленасць да Канцэпцыі з боку грамадзкіх суб'ектаў рэгіёну. Віталь Броўка: “На мерапрыемстве гучалі розныя меркаваныні. Некаторыя адзначалі, што пабудаваць грамадзянскую супольнасць у супрацоўніцве з іншай уладай немаг-

чыма. Аднак у цэлым удзельнікі заўважалі, што канцэпцыя вартая ўвагі. На думку ўдзельнікаў, неабходна запускаць яе ў практычную плоскасць і дамагацца ўнісеньня асobных яе элементаў альбо ўсяго дакумента ў заканадаўства”.

Алег Гулак, ініцыятар распрацоўкі Канцэпцыі (сябра Праўлення Асамблеі і старшыня БХК), які прысутнічаў на круглым стале ў Віцебску, лічыць, што абмеркаванье праекту Канцэпцыі ў рэгіёнах само па сабе ілюструе практычнасць гэтага дакумэнту. Так, паводле праваабаронцы, грамадзкія лідэры маюць патрэбу ў наяўнасці дакумэнту, на падставе якога можна было б узаемадзейнічаць з уладамі як на ўзроўні Адміністрацыі прэзыдэнта, так і мясцовых адміністрацый. “Сённяшняя сутрэча – гэта пачатак дзеяньня Канцэпцыі. Структуры грамадзянскай супольнасці прыміраюць дакумэнт на сябе.”,

– падкрэсліў Алег Гулак.

грамадзкім актывам рэгіёну. Прадстаўнікі няўрадавых арганізаціяў Гомельскай вобласці (з Гомеля, Мазыра, Жлобіна, Светлагорску, Рэчыцы і г.д.) зазначылі, што зьяўленыне Канцэпцыі ў варунках актывізациі беларуска-эўрапейскага дыялёгу своечасовае. Удзельнікі абмеркаваньня Канцэпцыі лічачы, што беларускія ўлады па-ранейшаму далёкія ад усьведамлення карысыці НДА ў вырашэнні праблемаў грамадзтва. Аднак, паводле грамадзкіх актывістаў,

апошнім часам назіраюцца пазытыўныя тэндэнцыі. Да прыкладу, на сутрэчы прыводзіўся аргумент адносна перагляду стаўлення дзяржавы да бізнесу пад ціскам эканамічнага крызісу. Прадпрымальніцкія структуры пропанавалі ўладам свае канцэпцыі паляпшэння бізнес-клімату ў краіне. Адпаведна, магчымасці праграммы “Ўсходнє партнэрства” могуць паспрыяць наладжванню канструктыўных стасункаў дзяржавы і грамадзкага сэктару ў Беларусі.■

ДАВЕДКА.

Канцэпцыя была распрацаваная Асамблеяй НДА. Паводле задумы стваральнікаў, дадзены дакумэнт павінен падказаць уладам шляхі стварэння спрыяльных умоваў для разывіцця грамадзянскай супольнасці, ажыўлення грамадзянскіх ініцыятываў і ўдасканалення заканадаўства аб

дзейнасці НДА. Падобныя дакумэнты прынятыя ў некаторых краінах ЭЗ (напрыклад, у Харватыі, Вугоршчыне, Брытаніі, Францыі, Эстоніі ды інш.), а таксама ў некаторых дзяржавах СНД – Украіне і Казахстане – на ўзроўні заканадаўства.■

Трэцяя спроба зарэгістрацыа не ўдалася

Mіністэрства юстыцыі ў трэці раз адмовіла Асамблеі няўрадавых дэмакратычных аб'яднаньняў у рэгістрацыі. Чыноўнікі зь Мінюста вырашылі не арыгінальнічаць, паўтарыўшы тыя самыя, што і ў мінулы раз, прычыны адмовы.

Кіраўнік Рабочае групы Асамблеі НДА Сяргей Мацкевіч не дача-каўся адказу зь Міністэрства юстыцыі па пошце. Каб убачыць да-кумэнт, прадстаўніку асацыяцыі грамадзкіх аб'яднаньняў давялося самому ісці забіраць адказ.

Падставы для нерэгістрацыі Асамблеі НДА амаль аналагічныя папярэднім. Па-першае, як і раней, Міністэрства лічыць, што "ўмовы аб агульнасці статутных мэтаў, задачаў і прадмету дзейнасці грамадзкіх аб'яднаньняў, якія ўваходзяць у склад АКГА "Асамблея НДА", ня выкананыя". Па-другое, органу рэгістрацыі падаецца, што "маніторынг, аналіз і ацэнка дзейнасці грамадзкіх аб'яднаньняў наогул не адпавядае вызначанай мэце" Асамблеі НДА. Па-трэцяе, назва АКГА "Асамблея

НДА", паводле чыноўнікаў, "ня ўтрымлівае ўказаныя на прадмет дзейнасці яе чальцоў".

Юрыст Асамблеі НДА Юры Чавусаў съцвярджае, што нічога істотна новага ў адказе Мінюста няма: "орган рэгістрацыі съцвярджае, што паколькі арганізацыі-заснавальнікі маюць розныя мэты і задачы, то ў іх няма права на стварэнне агульнага саюзу. Паводле меркавання міністэрства, аб'ядноўвацца ў асацыяцыю можуць толькі тыя грамадзкія аб'яднаньні, якія маюць тоесныя мэты і задачы. Гэтая падстава не ґрунтуюцца на законе і супяречыць беларускай практицы стварэння саюзаў і асацыяцыяў".

Кіраўнік Рабочай групы Асамблеі Сяргей Мацкевіч падкрэслівае, што гэтым разам Міністэрства, не хаваючыся, выразна і некалькі разоў падкрэсліў сваю пазицію: "Дэмакратычным арганізацыям аб'ядноўвацца ў асацыяцыі нельга. Атрымліваецца, мы пазбаўленыя такога права ў Беларусі".

Нагадаем, Асамблея НДА спра-бавала зарэгістрацыа тройчы.

Так, яшчэ ў 2002 годзе рэгістра-вальны орган атрымаў пакет даку-ментаў ад Асамблеі НДА. Для вынісеньня адмоўнага рашэння ў справе нерэгістрацыі Асамблеі Міністру спатрэбілася паўтара году. У 2009 і 2010 гадах Міністэрства юстыцыі адмаўляла саюзу недзяржаўных арганізацыяў больш апэратыўна, але па абсурдных пры-чынах.

22 красавіка ў Вярхоўным судзе распачаўся судовы працэс па скар-зе Асацыяцыі каардынацыі гра-мадзкіх аб'яднаньняў Асамблеі НДА адносна адказу Міністру а-дмове ў рэгістрацыі.■

Вярхоўны Суд: адмова "Залатому льву" ў рэгістрацыі – законная

"У слонімскім упраўленні юсты-цыі, відаць, ніколі ня бачылі гербу свайго гораду"

Вярхоўны суд падтрымаў рашэнне Гарадзенскага абласнога суда адносна нерэгістрацыі слонімскай арганізацыі "Залаты леў". Касацыйную скаргу культурна-асветніцкага аб'яднання 4 сакавіка разгледзе-ла калегія па грамадзянскіх спра-вах Вярхоўнага Суда на чале з судзьдзём Валерыем Самалюком.

Нагадаем, у лістападзе галоўнае ўпраўленне юстыцыі Гарадзен-скага аблвыканкаму адмовіла ў рэ-гістрацыі слонімскаму аб'яднан-ню "Залаты леў" у рэгістрацыі. Падстава для адмовы – неадпавед-насць заканадаўству асобных па-

лажэнняў статута аб'яднання, у тым ліку датычных парадку ўні-санення зъменаў у статут і парадку абскарджањня рашэнняў органаў аб'яднання. Самая дзіўная прэтэнзія супрацоўнікаў упраў-лення юстыцыі звязалася да адсут-насці расшифровкі назвы "Зала-ты леў" у статуте. Гарадзенскі абласны суд прэтэнзіі ўпраўлення юстыцыі адносна назвы і абскар-джањня рашэнняў органаў аб'яднання признаў незаконнымі, але высунуў іншыя аргументы, якія не было ўзятымі ў падставы для нерэгістрацыі.■

Альтэрнатыўны даклад для УПА

У Беларусі дзіве арганізацыі журналістаў, дзіве – пісьменнікаў, два прафсаюзы... І традыцыйна адно з іх – дзяржаўнае, другое – незалежнае. Аднак, як апынулася, ня толькі аўяднаньняў па два. Дакладаў пра стан правоў чалавека ў Беларусі таксама два.

Пра лёс дзяржаўнага дакумента вядома мала, акрамя таго, што яго мусіла падрыхтаваць МЗС Беларусі ў лютым гэтага году. Ды і знайсці яго звычайнаму грамадзяніну досыць цяжка. А вось альтэрнатыўны даклад у вольным дасягут можна знайсці на старонцы праваабрончага цэнтра “Вясна”: <http://spring96.org/ru/news/31343/>. На дадзены момант дакумэнт, падрыхтаваны праваабаронцамі, ужо дасланы ў адпаведную структуру ААН.

Даклад пра стан з правамі чалавека быў напісаны невыпадкова. У траўні гэтага году Беларусь мусіць прайсці Універсальны пэрыядычны агляд (УПА) выкананьня рэспублікай міжнародных абавязальнацтваў у галіне правоў чалавека. Пра УПА мы пісалі ў “Асамблей” №2, 2009. Нагадаем толькі, што новы мэханізм Рады па правах чалавека пад назвай “Універсальны пэрыядычны агляд” узьнік на падставе рэзолюцыі Генэральнае Асамблеі ААН ад 15 сакавіка 2006 году. Між іншым, нашая краіна ўпершыню ўдзельнічае ў працэдуры УПА.

“Беларусь упершыню рыхтуе падобны даклад, бо гэта новая працэдура ўвогуле ў систэме ААН. А чарга да нашай краіны дайшла толькі цяпер, – адзначыў старшыня Беларускага Хельсінскага камітэта Алег Гулак. – І спэцыфіка дадзенай працэдуры ўтым, што ўсе краіны-ўдзельніцы ААН, незалежна ад таго, лічацца яны дэмакратычнымі ці недэмакратычнымі, абавязаныя праісць агляд”.

Пры распрацоўцы працэдуры і падачы УПА перадугледжваецца праца дзяржавы па складаньні дзяржаўнай справаздачы супольна з грамадзкімі арганізацыямі. Але беларускія праваабарончыя і іншыя зацікаўленыя аўяднаньні маюць права прадставіць сваю справаздачы.

Расказвае Алег Гулак: “У сувязі з tym, што для краіны пачалася новая працэдура “Універсальнаага пэрыядычнага агляду”, мы, канечнe, не маглі не скарыстацца такай магчымасцю і патлумачыць міжнароднай супольнасці, што адбываецца ў Беларусі з правамі чалавека. Трэба заўажыць, што рабілася гэта для таго, каб паўплываць на краіну з мэтай палішэння сітуацыі з правамі чалавека. Мы зыходзілі з тae лёгікі, што найбольш эфектыўна можна ўпłyваць не звычайнай крытыкай, а канструктыўнай пазыцыяй. А менавіта: даць краіне выправіць тыя праблемы, якія мы бачым і пра якія гаворым. Падкрэслыў яшчэ раз: галоўная нашая мэта – не крытыкаваць, а паляпшаць сітуацыю”.

У падрыхтоўцы альтэрнатыўнага дакладу ўдзельнічалі шэраг НДА. Сярод іх: Беларускі Хельсінскі камітэт (БХК), Асамблея дэмакратычных няўрадавых арганізацыяў, Міжнародная фэдэрацыя правоў чалавека (FIDH), Беларуская асацыяцыя журналістаў (БАЖ), Праваабарончы цэнтар “Вясна”, а таксама былі выкарыстаныя матэрыялы Беларускага кангрэсу дэмакратычных прафсаюзаў.

Распрацоўшчыкі альтэрнатыў-

нага дакумэнта вынікаў сваёй дзеянасці ад афіцыйных уладаў не хавалі. Напрыклад, яшчэ задоўг да дасылання дакладу ў ААН праваабаронцы былі выкліканы для размовы да першага намесніка кіраўніка Адміністрацыі прэзыдэнта Наталы Пяткевіч. Падчас сустрэчы з чыноўніцай распрацоўшчыкі агучылі праблемы з правамі чалавека і выказалі сваё бачанье наконт таго, як палепшиць сітуацыю. На падобную тэму адбылася размова і ў Міністэрстве замежных справаў.

Альтэрнатыўны даклад складаецца з 14 пунктаў. Апроч агульнай дынамікі стану з правамі чалавека ў Беларусі распрацоўшчыкі падраўнай закранулі наступныя пытаныні: права на жыццё, права на свабоду і асабістую недатыкальнасць, права асобаў, пазбаўленых свабоду, на гуманнае стаўленне, свабода сходаў, права на справядлівіі суд і іншае.

Даклад дзяржаўных органаў (а гэта галоўны дакумэнт, які будзе разглядацца) мусіў быць прадстаўлены ў лютым. Але на момант напісання распрацоўшчыкамі альтэрнатыўнага дакладу так і не давялося пабачыць вынікі працы ўладаў. “Мы цяпер займаємся ягоным пошукам”, – апавёў Алег Гулак.■

Ідэальная mater

Юнэля Сальнікава

Yліку рухавікоў ініцыятывы вядомыя ў трэцім сэктары лідэры – Тацяна Пашэлава, Святлана Мацкевіч, Уладзімер Мацкевіч, Алена Танкачова. Імаверна, для большасці суайчыннікаў ідэя стварэння ўніверситета можа падацца дзіўнай. На самрэч на тэрыторыі краіны дзеянічае болей за 40 дзяржаўных і 10 недзяржаўных установаў, якія даюць дыплём аб вышэйшай адукацыі. Пераважная большасць з іх мае ў сваёй назыве слова “університет”.

Пра які ж “університет” марыць грамадзкасць?

ЧЫМ НЕ ЗАДАВАЛЬНЯЮЦЬ ІСНЫЯ ЎНІВЁРСЫТЭТЫ

Бадай, самай пашыранай прэтэнзіяй да беларускай вышэйшай школы зьяўляецца яе курс на “рэсаветызацыю” і, адпаведна, самаізяліцыя ад усіх магчымых выклікаў інтэрнацыонализациі. “Туземная інкапсуляцыя”, “закрытая систэма”, “частка рэпрэсіўнай систэмы” – такім эпітэтамі сёньня харектарызуюць вышэйшую адукацыю ў Беларусі.

Адной з найбольш яскравых праяваў кансервацыі савецкай спадчыны зьяўляецца аднаўленчы ідэалігічны дамінанты ў адукацыйным працэсе, якая закліканая захаваць палітычную стабільнасць рэжыму.

Імкнучыся застахаваць сябе ад сацыяльных зменаў, улада максымальна абмяжоўвае акадэмічную мабільнасць студэнтаў і выкладчыкаў. І па-свойму гэта слушная стратэгія, бо замежныя стажыроўкі – гэта ня толькі прафесійны рост, але і магчымасць парананыя і выбару.

Архаічнай застаецца систэма мэнеджменту вышэйшай школы. Узровень выдаткаў чалавечых ресурсаў (судносіны выкладчыкаў, адміністрацыі і студэнтаў) у некалькі разоў вышэйшы за заходнія

У Беларусі абмяркоўваеца ідэя стварэння нацыянальнага ўніверситета. Аднак для стварэння незалежнай установы такога маштабу сёньня ў Беларусі няма ўмоваў – ні палітычных, ні эканамічных, ні культурных. Сучасны рэжым, зразумела, ня будзе трываць у сваёй прасторы моцнага канкурэнта з адрознай ідэалёгіяй і адукацыйнай палітыкай. Заастаецца толькі чакаць, калі ў краіне насьпеюць умовы для пэрспэктыўных ініцыятываў.

мадэлі арганізацыі навучальнага працэсу.

Акадэмічная супольнасць атамізаваная, прыніжаная (у тым ліку малымі заробкамі), застрашаная і вымушаная дэманстраваць ляяльнасць да ўлады, каб не пазбавіцца працы. Значныя навучальныя нагрузкі не спрыяюць прафесійнаму росту выкладчыкаў – адпаведна зынікаеца якасць адукацыі, нават у параўнанні з савецкім часам.

Святлана Мацкевіч зафіксавала парадокс вышэйшай школы Беларусі. Маючы фармальна высокі ўзровень адукацыі, беларусы ня здольныя праводзіць рынковыя рэформы і рэформы ў сацыякультурнай сферы. Наяўныя веды застаюцца незапатрабаванымі і нават бессенсоўнымі, бо грамадзяне “не навучаныя элемэнтарным гуманітарным навыкам пражываньня ў супольнасцях і вядзенія камунікацыі з “непадобнымі” людзьмі.

Значная дэфармацыя беларускага адукацыйнага асяродку адбылася ў выніку самаізяліцыі ад эўрапейскіх інтэграцыйных працэсаў у адукацыі, лічыць Уладзімір Дунаеў. Былы праектар Эўрапейскага гуманітарнага ўніверситета мае перадусім на ўзвaze няспраўданую надзею на ўваходжанье беларускай вышэйшай школы ў Бале́нскі працэс – адзінную прастору вышэйшай адукацыі Эўропы зъяе імпэраторамі акадэмічнай свабоды і ўніверсітэцкай аўтаноміі.

Прагнозы экспертаў не сужшаюць. Сучасную вышэйшую школу ў Беларусі ахапіў глыбокі систэмны крызіс. І нават ва ўмовах дэмакратычнага рэжыму існыя

ўніверситеты прынцыпова не падлягаюць рэформам.

ГРАМАДЗЯНСКАЯ АДУКАЦЫЯ ЯК ПАЗЛ НОВАГА ЎНІВЁРСЫТЭТА

Фіксуючы незваротную дэградацыю беларускіх адукацыйных інстытуцый, ініцыятары стварэння незалежнага ўніверситета, тым ня менш, не зьбіраюцца пачынаць сваю справу з нуля.

Відавочна, што ўзорам для прайманьня будуць выступаць заходнія клясычныя ўніверситеты зь іх шматгадовымі традыцыямі. Але ня толькі. Паводле ідэолягіи новага праекту Уладзімера Мацкевіча, адным з пазлаў нацыянальнага ўніверситета зьяўляецца систэма грамадзянской адукацыі, якая склалася ў Беларусі за апошнія 15 гадоў.

У мяне асабіста назапасілася з тузін пасьведчанняў і сэртыфікатоў аб заканчэнні курсаў нефармальнай (грамадзянскай) адукацыі. Гэтыя курсы называліся “школа”, “університет” і нават “акадэмія”, але вельмі рэдка факт навучаньня ў іх зьяўляўся вырашальным ў вачох патэнцыйных працаадаўцаў.

І тым ня менш нефармальныя дакументы аб атрыманні нефармальнай адукацыі сымбалізуюць частку майго жыцця, адзначаную асабістым і прафесійным ростам.

Пры канцы 1990-х гадоў паралельна з навучаннем у афіцыйнай ВНУ я наведвалі заняткі ў Народным університетэ. Буйны праект рэалізоваўся ў межах Руху філаматаў і ахопліваў каля 30 гарадоў Беларусі і больш за паўтары тысяч-

чы чалавек. Паўсталы з ініцыятывы некалькіх няўрадавых арганізацый, Народны ўніверситет рыхтаваў беларусаў “да актыўнага і кампетэнтнага ўдзелу ў грамадзка-палітычным жыцьці”, спрабаваў скіраваць “масавую сывядомасць на дэмакратычныя нормы і каштоўнасць”.

Народны ўніверситет быў створаны як нефармальная адукатыўная ўстанова, без адрыву ад асноўнага месца працы. Там была даволі строгая адукатыўная праграма, рабіўся ўлік наведальнасці. Каб атрымаць дыплём (з пячаткай і подпісам рэктара!) аб заканчэнні, навучэнцы мусілі здаваць тэсты па асноўных дысцыплінах.

Падобны да народных університетаў, якія маюць на Захадзе амаль 200-гадовую гісторыю, і Беларускі Калегіум — адукатыўны праект, які дзейнічае ў Менску з 1998 году. Задачы Калегіума сфермуляваныя цалкам у рэчышчы ідэалёгіі руху народных університетаў: “актуалізацыя шматкультурнай беларускай традыцыі і спрыяньне дэмакратычным пераўтварэнням у беларускім грамадстве”. Навучанне тут даволі даступнае, бо бясплатнае. Але зноў-такі: сэргыфікат Калегіума не замяніе дыплому аб вышэйшай адукациі.

Мадэль народнага ўніверситета сапраўды можа стаць адной з падвалінаў стварэння нацыянальнай вышэйшай інстытуцыі. Відавочна,

парыскія студэнты бесклапотна греюцца на сонейку. праблемы наяўнасці нацыянальнага ўніверситета няма

падрыхтоўкі і досьвід удзельнікаў, як гэта было ў канцэнтры першых народных університетаў. Да таго ж, нацыянальны ўніверситет, на думку ініцыятараў, у адрозненьні ад народных школаў, мусіць валодаць базавымі прыкметамі фармальнай адукатыўнай — мець ліцэнзіаваныя адукатыўныя праграмы, стандартызаваныя з аналягамі ў Беларусі і Эўропе; дыплёмы мусіць падлягаць настраfікацыі (працэдура прызнання замежнымі дзяржавамі) і г.д.

ПАДРЫХТОЎКА МАРЫ

Падрыхтоўчы пэрыяд, паводле Уладзімера Мацкевіча, будзе цягнуцца блізу трох гадоў. За гэты час

«Значная дэфармацыя беларускага адукатыўнага асяродку адбылася ў выніку самаізоляцыі ад эўрапейскіх інтэграцыйных працэсаў у адукаты»

будуць улічаныя такія прынцыпы дзейнасці народных університетаў, як аўтаномія і незалежнасць, а таксама арыентацыя на разывіцьцё свободнай асобы і дэмакратыі.

Разам з тым, наўрад ці адукатыўныя праграмы будучага ўніверситета будуць ігнараваць “буржуазную” (клясычную) навуку і ўлічваць перадусім узровень

ініцыятары плянуюць падрыхтаваць навукова-мэтадычныя праграмы і пратэставаць іх на пілётных групах.

Цяпер ідэя стварэння нацыянальнага ўніверситета знаходзіцца на стадыі дыскусіі. Пакуль у ініцыятыўную группу ўваходзяць чатыры беларускія няўрадавыя арганізацыі — Цэнтар сацыяльных інавацый (ЦСІ-АГТ), Фонд імя

Льва Сапегі, Цэнтар прававой трансфармацыі і “Экадом”, а таксама партнёры зь Нямеччыны і Даніі.

Аўтары ідэі разумеюць, што такі буйны і доўгатэрміновы праект немагчымы без удзелу шматлікіх зацікаўленых асобаў і арганізацый.

Разважлівасць і чаканьне ініцыятараў зразумелыя. Для стварэння незалежнай установы такога маштабу сёньня ў Беларусі няма ўмоваў — ні палітычных, ні эканамічных, ні культурных. Сучасны рэжым, зразумела, ня будзе трываць у сваёй прасторы моцнага канкурэнта з адрознай ідэалёгіяй і адукатыўнай палітыкай.

Застаеща толькі чакаць, калі ў краіне насьпеюць умовы для пэрспэктыўных ініцыятываў. Хаця, несумненна, спрыяльны палітычны асяродак выкліча рэфармаваные існых беларускіх університетаў, крызіс якіх можа апыніцца не такім ужо незваротным. Верагодна, што і Эўрапейскі гуманітарны ўніверситет, які цяпер разывіваецца ў клясычнай аkadэмічнай прасторы, захоча вярнуцца на радзіму.

Ва ўсялякім выпадку, упłyўовы сацыяльны суб'ект, на ролю якога ўжо цяпер прэтэндуе будучы нацыянальны ўніверситет, у дэмакратычнай дзяржаве будзе карысны і систэмэ вышэйшай адукатыўнай і яе спажыўцам.■

Лібералізацыя для Эўразьвязу

Зыміцер Кухлей

Kампанія па мясцовых выбарах мусіла пачацца ў жніўні 2010-га, аднак выбары дэпутатаў мясцовых саветаў 26-га скліканыя адбудуцца значна раней за выбарчы график – 25 красавіка гэтага году.

Цяперашні склад саветаў будзе выконваць свае паўнамоцтвы крыху болей за трох гады, нягледзячы на тое, што Канстытуцыяй передугледжаны тэрмін у чатыры. На першы погляд, дзіўным выглядае рашэнне кіраўніцтва краіны праводзіць асобна дэльце выбарчыя кампаніі – презыдэнцкую і мясцовую, калі іх можна было сумясціць і ашчадзіць значных сродкі. Тым болей што пасыля апошніх нафтавых дамоўленасцяў беларуская эканоміка не далічыцца значных грашовых паступленняў: Расейская Фэдэрацыя працягвае скарачэнне эканамічных датаций Беларусі. Аднак рашэнне аб разъмежаваныні паўгадавым пэрыядам дэльцеў значных палітычных падзей скіраванае на вырашэнне некалькіх задачаў. Па-першае, напярэдадні асноўнай падзеі электаральнага цыклю – презыдэнцкай кампаніі – неабходна загадзіа праверыць дэяньне праправак у выбарчае заканадаўства, паводле якіх пашыраецца ўздел некамэрцыйнага сектару і павялічваюцца магчымасці правядзення перадвыбарчай агітацыі. Па-другое, у беларускага кіраўніцтва ёсьць жаданье “прадаць” мясцовыя выбары Эўрапейскаму Звязу як мага даражэй, таму што

прэзыдэнцкія ніхто здаваць не зьбіраеца. З парлямэнцкімі выбарамі 2008 году такая палітыка дала плён: нягледзячы на адсутнасць істотных зрухаў у выбарчым працэсе, эўрапейцы ўсё ж такі сярод шматлікіх парушэнняў знайшлі “пазытыўную тэндэнцыю”, што дазволіла беларускаму кіраўніцтву ўжо ў 2009 годзе прыцягнуць значныя фінансавыя сродкі з Захаду і далучыцца ў якасці краіны-ўдзельніцы да ініцыятывы «Ўсходніяя партнэрства». Па-трэцяе, у кіроўнай эліты стаіць задача правесці маніторынг узьдзеяння на грамадзтва эканамічнай і палітычнай лібералізацыі, паспрабаваць у дзеяньні квазі-НДА, якімі прэзыдэнцкія адміністрацыі спрабуюць падмяніць непадкантрольныя структуры грамадзянскай супольнасці. Акрамя таго, у выпадку сумяшчэння дэльцеў кампаній прэзыдэнцкія выбары неабходна было б правесці ў не зусім спрыяльных эканамічных умовах, таму прэзыдэнт вырашыў максімальна адсунуць час гэтых выбараў з надзеяй на змены эканамічнай ситуацыі ў лепшы бок.

Адной з умоваў паляпшэння стасункаў Беларусі з Эўразьвязам зьяўляецца разъвіцьцё недзяржаўнага сектару, уключна з забясьпечаннем больш значнай ролі НДА, палітычных партый у выбарчым працэсе і павелічэннем магчымасцяў па арганізацыі незалежнага назіраныня. За апошнія гады беларускае кіраўніцтва здолела падрыхтавацца да патрабаванняў эўрапейцаў: створаны значны сэгмент квазі-НДА і палітычных партыяў, што знаходзяцца пад поўным або значным кан тролем “вэртыкалі”: сярод іх найбольш вядомыя – БРСМ, “Белая Русь”, ФПБ, Беларуское грамадзкае аб’яднанне вэтэранаў, Беларускі саюз жанчынаў і КПБ. На сёньняшні час таксама існуе і дзейнічае шэраг іншых прайладных некамэрцыйных аб’яднанняў, часцей за ўсё створаных на мэнклітарый ці асобамі, блізкімі да іх, якія ўжо даўно атрымліваюць сродкі на разнастайныя праекты з замежных фондаў, у тым ліку эўрапейскіх. Пры гэтым незалежныя структуры грамадзянскай

супольнасьці па-ранейшаму знаходзіцца ў неспрыяльных умовах і ледзьве выжываюць.

ЗЬМЕНЫ Ў ВЫБАРЧЫМ ЗАКАНАДАЎСТВЕ

Папраўкі ў Выбарчы кодэкс, унесеная напярэдадні выборчай кампаніі ў мясцовыя саветы 2010 году, у паразананыні зь мінулай рэдакцыяй значна пашыраюць ролю некамэрцыйнага сэктару ў выборчым працэсе, а таксама ствараюць дадатковыя магчымасыці для палітычнай агітацыі. Аднак гэтыя ўдасканаленыні заканадаўства сутнасна не зъмяняюць практыку правядзення выборчай кампаніі.

Варта адзначыць, што да апошняга часу зъмены, якія ўносяліся ў выборчае заканадаўства, абмяжоўвалі магчымасыці для ўдзелу ў выборчым працэсе незалежнага сэгмэнту грамадзтва. У 1999 г. былі зробленыя папраўкі, паводле якіх значна абмяжоўваўся ўдзел у выборах асобаў зь непагашнай адміністрацыйнай судзімасцю: сярод апазыцыйных дзеячаў і актыўістаў НДА было шмат асобаў, якія прыцягваліся да адміністрацыйнай адказнасці за ўдзел у дэмансстрацыях або несанкцыянавых пікетах і іншых акцыях пратэсту. Закон пазбавіў грамадзкія арганізацыі права вылучаць кандыдатаў на мясцовых выборах і надзяліў працуўныя калектывы такой магчымасцю. Дадаткова былі створаныя іншыя перашкоды незалежным і партыйным кандыдатам, напрыклад, была праведзеная пепараэгістрацыя партыяў і грамадзкіх арганізацыяў напярэдадні выборчай кампаніі. У 2007 г. былі ўнесенія папраўкі ў выборчае заканадаўства, якія стваралі цяжкасці для агітацыі: для сустречы з выборцамі па-за памяшканьнем неабходна было атрымаць дазвол мясцовых уладаў.

У новай рэдакцыі Выбарчага кодэксу, паводле якога праводзяцца мясцовыя выбары 2010 году, ёсьць даволі значная колькасць пазытыўных зъменаў, якія фармальна гарантуюць большыя права ў выборчым працэсе прадстаўнікам грамадзянскай супольнасці:

недзяржаўным арганізацыям даецца ня менш як трэцяя частка месяцаў у выбарчых камісіях усіх узроўняў;

абмежаваная колькасць дзяржаўных службouцаў у камісіях – не болей за траціну;

суб'ектам, якія вылучылі сваіх прадстаўнікоў у выбарчыя камісіі, даецца права прысутнічаць на паседжаннях выкананічых і прадстаўнічых органаў падчас стварэння адпаведных выбаркамаў, а таксама аспрэчваць у судзе вынікі гэтых паседжанняў;

спрошчаны парадак вылучэння партыйных кандыдатаў, а таксама кандыдатаў, якія вылучаюцца праз збор подпісаў;

зъменшаная колькасць падставаў для прызнання подпісаў не-сапраўднымі;

пашыраныя магчымасыці для агітацыі;

нададзеная большыя магчымасыці для кантролю папярэдняга галасавання: па выніках кожнага дня галасавання складаецца пра-

ЗЬМЕНЫ Ў ДЗЕЯНЬНІ

Створаныя “цяплічныя” ўмовы для некамэрцыйнага сэктару на-поўніцу скарысталі квазі-НДА і дзяржаўныя прафсаюзы, якія забясьпечылі трэцюю частку складу тэрытарыяльных выбарчых камісіяў: у тэрытарыяльных выбаркамах будуць працаўцаў 11 697 грамадзян, зь іх 35,3% зъяўляюцца прадстаўнікамі палітычных партыяў і грамадзкіх арганізацый. Як і прагнавалася, сярод лідэраў па колькасці сябраў выбарчых камісій – ФПБ, БРСМ і РГА «Белая Русь» з 1882, 527 і 517 прадстаўнікамі адпаведна. Пры гэтым, палітычнымі партыямі было вылучана толькі 149 чалавек, зь іх у склад тэрытарыяльных выбарчых камісій увайшлі 105 прадстаўнікоў, сярод якіх сябраў праўладных партыяў (КПБ, ЛДПБ, Рэспубліканскай партыі працы і справядлівасці, Беларускай аграрнай партыі, Беларускай сацыяльна-спартовай партыі) склалі 90 чалавек.

За апошнія гады беларускае кіраўніцтва здолела падрыхтавацца да патрабаванняў эўрапейцаў: створаны значны сэгмэнт квазі-НДА

такол, у якім пазначаецца колькасць атрыманых і выдадзеных грамадзянам, сапсованых і нявыкарыстаных бюлетэняў.

Такім чынам, пазытыўная тэнденцыя па ўдасканаленіі выборчага заканадаўства ў Беларусі забясьпечаная, хаця найбольш чацвёртая зъмена ў выглядзе пашырэння праваў назіральнікаў падчас галасавання і падліку галасоў беларускага кіраўніцтва зрабіць не наважылася. Адначасова “вэртыкаль” задзейнічала іншыя мэханізмы, якія даваляюць кантроліраваць ход мясцовых выбараў 2010 году на ў меншай ступені, чым гэта было падчас усіх папярэдніх выбарчых кампаніяў.

Падчас вылучэння ў акруговыя камісіі палітычныя партыі накіравалі 468 прадстаўнікоў на 4542 вакансіяў у 367 выбаркамах, што складае 8,5% ад агульнай колькасці вылучэнцаў. У акруговыя камісіі трапіла значная колькасць партыйных прадстаўнікоў, сярод якіх 72 апазыцыйныя: ад Беларускай партыі левых “Справядлівіві сьевет” – 48, БНФ – 6, АГП – 14 чалавек, Беларускай сацыял-дэмакратычнай грамады – 3, Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада) – 1. Пры гэтым прадстаўнікі палітычных партыяў і грамадзкіх арганізацыяў склалі 49,7% ад агульнай колькасці сябраў акруговых камісіяў. Аднак у лідэрах зноўку апынуліся квазі-НДА і афіцыйныя прафсаюзы: ФПБ –

701, БРСМ – 332, Белая Русь – 319, Беларускае грамадзкае аўяднаныне вэтэранаў – 225, Беларускі саюз жанчын – 218 чалавек.

Першы этап кампаніі, калі адбывалася фармаваныне тэрытарыяльных і акруговых выбаркамаў, зазначыў, што абмежаваныне колькасці чыноўнікаў у камісіях і замацаваная квота па прадстаўніцтве для недзяржаўных арганізацый не зьяўляецца перашкодай для прэзыдэнцкай “вэртыкалі” ўсталяваць такую ж ступень кантролю выбарчага працэсу, якая сфармавалася на працягу шэрагу апошніх выбарчых кампаній. У большасці выпадкаў камісіі ўзначальваюць тыя ж самыя людзі, а іх склад застаўся бяз значных зменаў. У дадатак, квазі-НДА, дзякуючы новаўвядзеным у выбарчае заканадаўства, нават павялічылі сваю вагу і ўплыў, у той час як прысутнасць і ўплыў незалежных структур грамадзянскай супольнасці ў палітычным працэсе зъмяніўся нязначна і вагаеца на ўзроўні 0,1–1,6%.

Варты таксама адзначыць, што незалежныя НДА і апазыцыйныя палітычныя партыі не надаюць асаблівой увагі мясцовым выбарам, канцэнтруючы свае выслікі на прэзыдэнцкай кампаніі. Пры гэтым за гады ўцісну грамадзянскай супольнасці аўтарытарнае кіраўніцтва здолела значна звужыць патэнцыял незалежных структур грамадзянскай супольнасці, якія на сёньняшні час ня ў стане зъмяніць пасіўны фармат удзелу ў мясцовым выбарчым працэсе на больш актыўны. Напрыклад, на 11 697 вакансіяў у тэрытарыяльных выбаркамах незалежныя НДА і апазыцыйныя палітычныя партыі здолелі вылучыць толькі каля 150 – 200 прадстаўнікоў. Колькасць вылучэнцаў ад апазыцыйных партый у акруговыя камісіі ўзрасла ў некалькі разоў, аднак ў адносініх паказыніках іх было меней за 4–5% ад агульнай колькасці чальцоў камісіяў. Чакаеца, што колькасць кандыдатаў у дэпутаты ад незалежнага сэгменту грамадзтва таксама ня будзе перавышаць паказынікаў мінулых выбарчых кампаній у мясцовыя саветы. Шмат у чым падобная ситуацыя

выкліканая аб'ектыўнымі прычынамі – у першую чаргу дзяржаўнай палітыкай у дачыненіі да раззвіцця грамадзянскай супольнасці, якая нягледзячы на выкарыстаныне больш мяккіх формаў ўціску сутнасна не зъмянілася.

Напярэдадні выбарчай кампаніі шэраг актыўісташт-настаўнікаў апазыцыйных партыяў у Менскай вобласці зазнаў ціск з боку вышэйшага чынавенства з сферы адукацыі. Таксама значны ўдар з боку прэ-

цыі, або з адсутнасцю афіцыйна зарэгістраваных адпаведных тэрытарыяльных прадстаўніцтваў. Напрыклад, Беларуская хрысьціянская дэмакратыя ня можа ўзельнічаць у выбарчым працэсе як палітычная партыя, таму што ўжо два разы на працягу мінулага году гэтае партыі было адмоўлены ў дзяржаўнай рэгістрацыі. Безвыніковымі таксама сталі спробы прайсці дзяржаўную рэгістрацыю

зыдэнцкай адміністрацыі быў нанесены незалежнаму Саюзу беларускіх пісьменнікаў, а таксама Саюзу паліякаў Беларусі з боку сілавых структураў. Мэтай такай рэпрэсіўнай кампаніі з боку “вэртыкалі” зъяўляецца дэманстрацыя актыўістам грамадзянскай супольнасці нязъменнасці рэпрэсіўных практик ва ўнутранай палітыцы і далейшая дэпалітызацыя грамадзтва, нягледзячы на дэманстрацыйную лібералізацыю для старажыніх назіральнікаў.

Шэраг палітычных партыяў і грамадзкіх аўяднанняў ня могуць скарыстацца з станоўчых зъменаў у выбарчым заканадаўстве праз тэхнічныя прычыны, звязаныя або з рэгістрацыяй арганіза-

ў 2009 годзе яшчэ для дзявиоў палітычных сілаў: Партыі свабоды і прагрэсу і Беларускай партыі працоўных. Асобныя палітычныя партыі не змаглі вылучыць прадстаўнікоў у выбаркамы адпаведных узроўняў праз адсутнасць юрыдычнага адресу, нягледзячы на існаваныне партыйных прадстаўнікоў у гэтых мясцовасцях.

Варты зазначыць, што скасаваныне парогу яўкі можа быць скрыстанае кіроўнымі элітамі як поўнае выцісканыне меркаваныя альтэрнатыўнага грамадзтва зь мясцовага ўзроўню, якое і да гэтага часу ўжо амаль адсутнічае ў мясцовых саветах. Адначасова палітыка байкоту страціла мэтазгоднасць: саветы будуць абраныя

пры любым узроўні ўдзелу грамадзтва ў выбарчым працэсе. Спраба дэлегітывізація мясцовыя органы ўлады празь няўдзел і тым самым усю ўладную систэму таксама не зьяўляеца эфектыўным шляхам дэмакратызацыі палітычнага працэсу. Па-першае, легітим-

*удасканаленны заканадаўства
сутнасна не зъмяняюць практику
правядзення выбарчай кампаніі*

насьць беларускага рэжыму трymaeцца на легітимнасці прэзыдэнцкай улады. Па-другое, рэйтынг мясцовых уладаў на працягу апошніх гадоў хоць і зьніжаецца, аднак нязначна, і застаецца на ўзроўні 35%, нягледзячы на поўную адсутнасць прадстаўніцтва ў пераважнай большасці мясцовых і рэгіянальных саветаў альтэрнатыўнага меркавання. Па-трэцяе,

паводле апытаўніцтва НІСЭПД, каля 50% грамадзян зазначаюць, што мясцовыя саветы ніяк не ўпłyваюць на жыццё мясцовых супольнасцяў, і тым самым у грамадзтве, якое ня ведае аб эўрапейскіх прынцыпах самакіравання і амаль ніколі ня бачыла іх у

дзеяньні, ускосна дэфармуеца стаўленыне да самога інстытута мясцовага самакіравання.

Такім чынам, ствараючы і падтрымліваючы функцыянуванье квазі-НДА, аўтарытарнае кіраўніцтва вырашае на цяперашнім этапе некалькі задачаў, сярод якіх – кантраляванье выбарчага працэсу ў новых заканадаўчых і геапалітычных умовах і наладжванье

супрацоўніцтва з замежнымі партнэрамі. Беларускае кіраўніцтва вымушанае было пад цікам Эўрапейскага Звязу пайсьці на зъмены выбарчага заканадаўства, якія на мініяльна пашыраюць магчымасці ўдзелу незалежнага грамадзтва ў выбарчым працэсе. Аднак пазытыўная зрухі ў заканадаўстве прэзыдэнцкай “вэртыкаль” кампэнсую ўдасканаленнем іншых мэханізмаў кантраляванья выбарчага працэсу. Працягвае пашырацца тэндэнцыя падмены структураў грамадзянскай супольнасці дзяржаўным субстытутамі НДА, у першую чаргу з мэтай дэмансстрацыі старонімі назіральнікам вялікай ступені ўдзелу некамэрцыйнага сектару ў палітычным працэсе, што павінна забясьпечыць вонкавую легітимнасць выбараў і, адпаведна, стварыць бачнасць дэмакратызацыі беларускай систэмы. Гэтыя тэндэнцыі будуть актыўізавацца ў выпадку далейшай канфрантацыі на ўсходнім кірунку і далейшага наладжвання стаункаў з Эўразвязам. ■

Замоўлены трэці сэктар

У Беларусі рэалізуецца дасьледчы праект “Разывіцьцё патэнцыялу для ўзаемадзеяння дзяржаўных і грамадzkіх арганізацыяў”, у межах якога плянуецца выміярэньне парамэтраў айчыннага трэцяга сэктару. Унікальнасць цэдадзенай ініцыятывы палягае настолькі ў амбіцыйнасці заяўленага дасьледаванья, колькі ў спробе запрэгчы ў адну экспэртную запрэжку дэмакратычнага лебедзя, прафсаюзна-бэзрэсэмаўскага рака і шчупака з Адміністрацыі презыдэнта. Паводле заяваў арганізатараў дасьледаванья з грамадзкага аўяднання “СКАФ”, галоўная мэта ініцыятывы – разывіцьцё трэцяга сэктару. Аднак у асяродку грамадзкіх лідэраў і незалежных аналітыкаў няма ўпэўненасці, што вынікі дасьледаванья ня будуць скіраваныя супраць рэшткаў грамадзянскае супольнасці.

Мікола Бянько

КРЭКС, ПЭКС, СІВІКУС

Aктывізация дзейнасці “СКАФ” на чале зь неад- назначнай асобаю канды- дата пэдагагічных навук Юрый Загумёнаў якраз супала з “рэнэсан- сям” эўрапейска-беларускіх ста- sunkaў. Але ў прынцыпе, патрэба ў грунтоўным вывучэнні грамад- зянская супольнасці насыпела даўно. Адпаведна, дасьледчыцкаму імпэту ідэйнага пасыльдоўніка С. Кара-Мурзы і А. Рубінава варты было б толькі ўзрадавацца. Аднак у асяродку незалежных інтэлекту- алаў раздзяліся перасыярогі. Так, кіраўнік Агенцтва гуманітарных тэхналёгій Уладзімер Мацкевіч у сваім блогу выказаў іранічнае стаўленне да праекту. Маўляў, улады рыхтуюць рэйдэрскі заход грамадзянскай супольнасці рукамі Загумёнаў. Спачатку яны, то бок тыя, хто мае ўладу, усіх пера- лічаць і перадаць следуюць, а ўжо потым падменяць нас сабою на Форуме грамадзянской суполь- насці.

да слабых бакоў дадзенай мэтадыкі адносіца праблема дакладнасці ацэнак і дадзеных, атрыманых цягам ажыццяцяўлення праекту

Ініцыятары праекту плянуюць вывучаць грамадзянскую суполь- насць з дапамогай мэтадыкі “Індэкс разывіцця грамадзянской супольнасці”, распрацаванай міжнароднай арганізацыяй СІВІКУС і выкарыстанай у больш чым 100 краінах сьвету. Таму яе вынікі мусіць выглядаць дастаткова пераканаўчы. Як адзначаюць некаторыя дасьледчыкі, да слабых бакоў дадзенай мэтадыкі адносі- цца праблема дакладнасці ацэнак і дадзеных, атрыманых цягам ажыццяцяўлення праекту. Атрым- ліваецца, што пры жаданні дась- ледчыка існуе пэўнае поле для хітрыкаў. Калі праект арыентава-

ны на заходняга спажыўца, то яго нядобрасумленнае выкананье ў перспектыве можа паслабіць пазы- цыі дэмакратычных НДА.

Інтарэс прадстаўнікоў дзяржст- руктур да праекту “Разывіцьцё па- тэнцыялу для ўзаемадзеяньня

руска- і расейскамоўная вэрсіі не працуюць. А з ангельскага варыян- ту вынікае, што ў задачы дадзена- га аб'яднанья ўваходзіць як за- бясьпечаныне “міру ва ўсім съве- це” (уключаючы судзеяньне ліквідацыі супрацьпяхотных

улады рыхтуюць рэйдэрскі заход грамадзянскай супольнасці рукамі

Загумёнаў

дзяржаўных і грамадзкіх арганіза- ціяў” цалкам прадказальны. Прыхаваць шматгадовую НДА- фобію ад ЭЗ ніяк не атрымліваецца. Дастаткова ўзгадаць хіба адышё- ны артыкул КК РБ 193.1, наяў- насць якога зьяўляецца сур’ёнай перашкодаю для разывіцця гра- мадзянскага актыўізму ў краіне. Тому абавязковы з пункту глед- жання эўрапейскіх партнэраў пункт пра супрацу паміж арганіза- ціямі грамадзянской суполь- насці краінаў “Усходняга парт- нэрства” ў межах Форума грамад- зянской супольнасці стаўся вылікам для афіцыйнага Менску. Не жадаючы адкрыта заяўляць пра

мінаў), так і дапамога ва ўмаца- ваныні грамадзянская суполь- насці.

Адмыслоўцы арганізацыі СКАФ не саромеюцца згадваць у якасці аднаго з патэнцыйных донараў ня- любага ўладамі Джорджа Сораса. Менавіта ягоная структура (Open Society Institute) пазначаная як адзін з прыкладаў грантадаўцаў цэнтра “СКАФ”. Зрэшты, “СКАФ” супрацоўнічае і зь іншымі замежнымі фондамі і арганізацыямі, у тым ліку з MATRA (Нідерлянды), Westminster Foundation for Democracy (Вялі- кая Брытанія)...

Час ад часу кіраўнік “СКАФ” дае інтэрвю дзяржаўным выданьням, у якіх крытыкуе палітычна актыўныя грамадзкія арганізацыі. Напрыклад, лічыць Юрый Загумё- наў, экалагічныя аб'яднаныні мусіць займаша выключна экалёгі- яй. То бок, калі зыходзіць з такой лёгкі, эка-ініцыятывы ні ў якім разе не павінныя вымагаць ад ула- даў выкананья нормаў па ахове навакольнага асяродзьдзя.

Старт новага праекту паслу- жыць аргумэнтам на карысць лібералізацыйных намераў уладаў. Незалежна ад вынікаў дасьледо- вання Эўропе будзе паднесены факт супрацы дзяржструктур з гра- мадзкімі арганізацыямі. У прын- цыпе, падобны падыход меў месца пры стварэнні вядомай Грамадз- ка-кансультатыўнай рады (ГКР). Структура часова спыніла сваю дзейнасць, не пасыпэўшы давесці сваю эфектыўнасць. Тым ня менш, існаванье ГКР дазваляла афіцыйнаму Менску цягам не- калькіх месяцаў цвердзіць эўрапейцам пра прагрэс у сфэры ўза- мадзеяньня ўладаў і грамадзянс-

неабходнасць перагляду свайго стаўлення да грамадзянской супольнасці, улады маглі звярнуцца па дапамогу да пасярэдніцкай структуры – Цэнтру падтрымкі асацыяціяў і фондаў “СКАФ”.

СКАФ – ГЭТА НАБОР ЛІТАРАЎ ЦІ ЭФЭКТЫЎНАЯ АРГАНІЗАЦІЯ?

Чаму выбар паў менавіта на “СКАФ” пад кіраўніцтвам вядо- мага ў вузкіх колах Юроя Загумё- наў – да канца не зразумела. У беларускай публічнай сферы дад- зеная структура згадваецца рэдка. Афіцыйны сайт арганізацыі выгля- дае, мякка кажучы, сыціпла. Бела-

Унікальнасць дасъледаваныя палягае ў спробе запрэгчы ў адну экспэртную запрэжку дэмакратычнага лебедзя, прафсаюзна-бээрэсэмаўская грака і шчупака з Адміністрацыі прэзыдэнта.

кае супольнасці.

НЕСВОЕЧАСОВАЯ ДЭМАНЗАЦЫЯ?

У канцы мінулага году на навучальны сэмінар удзельнікаў праекту “Развіціцё патэнцыялу для ўзаемадзеяння дзяржаўных і грамадzkіх арганізацыяў” былі запрошаныя ня толькі прадстаўнікі дзяржструктур, але і вядомыя грамадзкія дзеячы. Ужо на стадыі абмеркаваныя мэтаў праекту паміж прысутнымі разгарнуліся мэтадалягічныя дыскусіі. Напрыклад, заўвагі лідэраў НДА адносна неабходнасці вынясеньня кантролюваных зьверху арганізацыяў за межы дасъледаваныя не сустрэлі патрэбнага разуменяня прадстаўнікоў дзяржструктур.

Нягледзячы на выразныя ідэяльгічныя разыходжаныні, прадстаўнікі грамадzkіх арганізацыяў

лічаць, што з высновамі сыпяшацца на варта. Так, напрыклад, старшыня БХК Алег Гулак перакананы, што “ацэньваць смакавыя якасці пірага, не спрабуючы яго, нельга”. Праваабаронца мяркуе, што добра сумленнае вывучэнне грамадзянскай супольнасці пойдзе ўсім на карысць.

Чалец экспэртнай групы праекту “Індэкс развіціця грамадзянскай супольнасці”, кіраўнік Рабочай групы Асамблеі НДА Сяргей Мацкевіч думае, што дэманізаваць персану Юрия Загумёнава заўчастна ня варта. “Прадстаўнікі ўлады асабліва не спрачаюцца з намінаконт спэцыфічнасці некаторых гіганцкіх арганізацыяў. Фармальна іх можна лічыць грамадzkімі аўяднанынямі, але па сутнасці яны такімі не зьяўляюцца. Дзеля аўектыўнасці трэба б

перастаць адносіць мыльныя бурбалкі кшталту БРСМ да катэгорыі НДА. Тады мы і атрымаем максымальная дакладная вынікі дасъледаваныя. Аднак у дадзеным пытаныні кансэнсус яшчэ ня знайдзены”, — адзначае Сяргей Мацкевіч.

Каардынатар праекту Юрый Загумёнаў прадставіў контрааргумент, згодна зь якім некаторыя НДА фактычна зьяўляюцца дапаможнымі структурамі апазыцыйных партыяў. Гэта значыць, згодна зь лёгкай Ю. Загумёнава, іх далучэныне да трэцяга сэктару памылковае. У НДА, якія ставяць палітычныя мэты і атрымліваюць фінансавую дапамогу з замежных фондаў, Загумёнаў бачыць выключна агентаў уплыву Захаду.

На дадзеным этапе спадар Загумёнаў дэкларуе жаданыне дасъледаваць грамадзянскі сэктар аб'ектуна. Аргументам, які ўскосна съведчыць пра чысыціню яго намераў, ёсьць запрашэныне некалькіх незалежных экспертаў для працы над праектам. У прыватнасці, у рабочую экспэртную групу былі ўключаныя старшыня БХК А. Гулак, кіраўнік незарэгістраванага карпаратыўнага суб'екта Асамблеі НДА С. Мацкевіч, дырэктар дасъледчай лябараторыі “Новак” А. Вардамацкі, палітоляг П. Марцаў і г.д. Такім чынам, дасъледаваныне грамадзянскай супольнасці на самрэч нясе ў сабе пэўную пагрозу. Калі раней у вачах Захаду прадстаўнікамі грамадзянскае супольнасці Беларусі зьяўляліся выключна прадстаўнікі дэмакратычных НДА, то ў выніку непразрыстых дасъледаваныяў карт-бліаш зможа атрымаць шэраг квазіграмадzkіх арганізацыяў накшталт БРСМ ці “Белай Русі”.

Арыгінальная вэрсія матэрыялу “Замоўлены трэці сэктар” надрукаваная на інтэрнэт-сторонцы аналітычнага рэурса “Наше Мнение” (<http://www.nmnby.eu>). Цікава, што пасля разъмяшчэння дадзенай публікацыі ў сеціе разгарэліся нежартоўныя жарсыці. Пад тэкстам зьявілася некалькі паведамленняў, якія раскрылі дадатковыя аспекты дасъледаваныя Ігара Загумёнава. Адметны момант: вядомыя блогеры, пад нікамі якіх часта хаваюцца грамадzkія лідэры, выказываліся ад свайго імя. У абарону дасъледчага гонуру Загумёнава выступалі невядомыя ананімы. Зрэшты, інтэрнэт тым і карысны, што чытач не абмяжоўвае сябе пасціўным спажываньнем інфармацыі, пакідаючы пры жаданыні свой камэнтар. Ніжэй – камэнтары да тэксту “Замоўлены трэці сэктар”. ■

 kauboij wrote:

20 Ліс 2009 01:18 (UTC)

Паглядзім, ці ня будзе вынас у публічную прастору інфармацыі пра контакты незарэгістраванцаў з дзяржструктурамі пры пасярэдніцтве АБСЭ нагодай для спынення працэсу. У 2004 годзе афішаваныне падобных мэханізмаў прывяло да таго, што АБСЭ і Міністру загадалі спыніць перамовы:

“4 сакавіка ў менскім офісе АБСЭ адбылася сустрэча аўтарскай групы па распрацоўцы дапаможніка па прававых аспектах стварэння і рэгістрацыі грамадзкіх аб'яднанняў. За адным сталом сабраліся прадстаўнікі Міністэрства юстыцыі, грамадзкіх арганізацый і офісу АБСЭ.

Група скліканая па ініцыятыве менскага офіса АБСЭ, які падтрымаў жаданье НДА распрацаваць і выдаць такі дапаможнік. Кіраўнік офіса сп. Эбэрхард Хайкэн прапанаваў далучыцца да працы спэцыялістаў Міністэрства юстыцыі і юрыстаў, што прадстаўляюць няўрадавыя арганізацыі.

Міністэрства юстыцыі дэлегавала ў групу кіраўніка Ўпраўлення грамадзкіх аб'яднанняў Міхаіла Сухініна і спэцыяліста гэтага ж упраўлення Алега Сыліжэўскага. З боку няўрадавых арганізацый у працы ўдзельнічаюць Раіса Міхайлоўская (сябра зылікідаванай у 2003 годзе праваабарончай арганізацыі “Прававая дапамога на сельніцтву”), Алена Танкачова (кіраўнік “Незалежнага таварыства прававых дасыльданьняў”, рашэнне пра ліквідацыю якога будзе разглядацца ў Вярхоўным Судзе 11 сакавіка) і Юры Чавусаў (прадстаўляе Асамблею НДА, якой летасць адмовілі ў рэгістрацыі). Актыўны ўдзел у абмеркаваныне праекту бяруць прадстаўнікі офісу АБСЭ і асабіста сп. Хайкен.

Нягледзячы на супяречнасці ў падыходах да праблемы рэгістрацыі, на сустрэчы 4 сакавіка бакі прыйшлі да разумення ў бачаныні будучага дапаможніка. У ім плянуецца зъмясьціць простыя і аднача-

сова зразумелыя мэтадычныя падыходы па падрыхтоўцы дакументаў для дзяржаўной рэгістрацыі грамадзкіх аб'яднанняў, узоры дакументаў, падставовыя нарматыўныя акты”.

Юрась Патоцкі

<http://belingo.info/cgi-bin/i.pl?id=428>

 ushchent wrote:

20 Ліс 2009 08:01 (UTC)

Цікавая спасылка. Я правільна зразумеў, што Мініст замест таго, каб узяць і зарэгістраць гэтыя НДА, вырашыў дапамагчы з дапаможнікам па рэгістрацыі? Падобна да зыдзеку. :)

 kauboij wrote:

21 Ліс 2009 14:28 (UTC)

Не зусім так. Проста тады менскі офіс АБСЭ ініцыяваў распрацоўку такога дапаможніка па рэгістрацыі, у якім спэцыялісты Міністэрства юстыцыі давалі б адказы на пытаныні тых, хто хоча зарэгістраць грамадзкае аб'яднанне. Была праведзеная стартаўная сустрэча, абмеркаваная канцепцыя такога дапаможніка. Ну а з прычыны, што інфармацыя ўяўляла цікавасць для ўсяго грамадзкага сэктару, то мы яе перадалі ў прэсу. З гэтай нагоды Міністэрства тады адмовілася працягваць працу. Ну і АБСЭ пакрыўдзілася :)

 worvik wrote:

Вясёлая краіна, вясёлы сэктар, вясёлыя дасыльчыкі. А ўжо донары як веселяшь!!!

 eidograph wrote:

20 Ліс 2009 17:11 (UTC)

Праект па вымірэнні Індэксу разывіцця грамадзянскае супольнасці Юры Загумёнаў реалізуе не ўпершыню. Многа гадоў таму я ўдзельнічаў у працы “экспертнай групы” па гэтым індэксе ад лябараторыі Вардамацкага. Я тады трошкі займаўся мэтадычнай адаптацыяй ангельскага аптычальніка да нашых реаліяў. Маё меркаваныне наступнае: гэтая мэтодыка неадэватная ў прынцыпе. На яе падставе можна атрымліваць прыгожыя кампаратыўныя дыяграмы і графікі па розных краінах, але

зусім немагчыма вылучыць реальныя праблемы. Апроч таго, у мене тады склалася меркаваныне, што ў арганізатара дадзенага праекту спадара Загумёнаў адсутнічаюць хоць якія зъмястоўныя мэты, апрача засваення сродкаў праекту. На мой погляд, гэта тыповы грантасмок.

 fortune_teller wrote:

21 Ліс 2009 01:21 (UTC)

Дзякую за інфармацыю

 (Ананімна) wrote:

20 Ліс 2009 21:51 (UTC)

Па-першае, наколькі мне вядома са СМИ, у экспертынную групу праекту яе сябры запрошаныя ў якасці аўтарытэтных экспертаў у галіне грамадзянскае супольнасці, а не як прадстаўнікі зарэгістраваных/незарэгістраваных арганізацый. Па-другое, можа быць, хопіць разглядаць трэці сэктар у чорна-белым сцяtle?! Грамадзянская супольнасць – гэта ня толькі НДА, падкантрольныя апазыцыі ці ўладзе, але і арганізацыі, якія выказываюць інтэрэсы грамадзянаў, і ў нейкіх пытаньнях яны ўладу могуць падтрымліваць, а ў нейкіх быць салідарнымі з апазыцыяй. Па-трэцяе, прасьцей нічога не рабіць і вінаваціць тых, хто рабіць, у тым, што яны агенты ЦРУ, КДБ альбо грантасмокі. Калі верыць незалежным і дзяржаўным СМИ, то ў апазыцыі і трэцім сэкторы ў нас усе такія. Па-чацвертае, малайцы Загумёнаў, Гулак, Мацкевіч, Вардамацкі і Марцаў, што началі і ажыццяўляюць гэты праект у супрацы з АБСЭ. Жадаю ім посыпеху!

 (Ананімна) wrote:

21 Ліс 2009 00:06 (UTC)

Ці ня надта інтэнсіўны і шматлікі ў апошні час “мутны” ініцыятывы пазначаных “маладзёнаў”? Сымптом ці замова? А можа, характарыстыка...

 (Ананімна) wrote:

21 Ліс 2009 06:58 (UTC)

“Что-то мнимым ты стал, Сидор, все тебе засланые казачки мерещатся, может быть, тебе подлечиться пора?”

(Ананімна) wrote:
22 Ліс 2009 10:54 (UTC)

"Я сам Пастернака не читал, но осуждаю..."

Я не паленаваўся і зайшоў на сайт СІВІКУСА, па чый ёт методыцы лябараторыя "Новак" пад кіраўніцтвам прафэсара А. Вардамацкага будзе праводзіць дасыледаванье Індэксу грамадзянскай супольнасці ў Беларусі (www.civicus.org/csi). Беларусь разам з 30 іншымі краінамі ўдзельнічала ў пілётным дасыледаванні Індэксу ў 2000–2001 гг., і беларускі даклад па выніках дасыледавання зъмешчаны на сайце СІВІКУСА (на ангельскай мове). З тых часоў методыка істотна зъмянілася, і былі ўлічаны і тыя заўвагі, пра якія піша былы супрацоўнік А. Вардамацкага. У 2005 годзе быў праведзены новы раўнд дасыледавання Індэксу грамадзянскай супольнасці ў сувесце (гэтым разам без удзелу Беларусі), а ў 2008 годзе методыка была ізноў дапрацаваная і, верагодна, у сувязі з пасяпленнем адносінаў Эўропа – Беларусь, нашую краіну запрасілі паўдзельнічаць у трэцім раўндзе гэтага дасыледавання. Сапраўды, Індэкс грамадзянскай супольнасці дасыледуецца ў больш чым 100 краінах съвету, у тым ліку ў краінах Эўрапейскага Звязу (Італія, Германія, Мальта і інш.) і ў наших суседзяў (Расея, Украіна).

Апошнім часам у краіне адбываецца нешта накшталт кампаніі па лібэралізацыі эканамічнага жыцця. Аднак чамусьці абвяшчэнне гэтага курсу і нейкія зруші ў стасунках з Эўропай пачалі ўспрымацца часткай апазыцыйна настроенага грамадства як частка палітычнай лібэралізацыі. Чаго, аднак, не адбылося і адбыцца не магло. Усе «празаходнія» варушэнны адміністрацыі ЗАТ «Рэспубліка Беларусь» былі выкліканыя эканамічнымі праблемамі і неабходнасцю падтрымкі існай эканамічнай мадэлі на плаву. Разам з тым, лібэралізацыя эканамічнага жыцця і пэўнае спрашчэнне прадпрымальніцкай дзейнасці

ПРОСТАЯ МОВА

"У нашай краіне адна і тая ж арганізацыя раніцай можа вырашаць пытаныні экалёгіі, а пасля абеду займацца палітыкай. Але тады ёй ня варта разылічваць на фінансавую дапамогу звонку. Гэта агульнапрынятая практика: калі ты ня ставіш мэтай дасягненіне ўлады, то ня маеш права на дапамогу замежных фондаў. (...) А замежнае спонсарства "каляровых рэвалюцыяў" у некаторых дзяржавах СНД? Усё гэта ня мае аніякага дачынені-

ня да грамадзянскае супольнасці. Пытаныні перадачы ўлады грамадзянне вырашаюць праз выбары. Цяпер у нашай краіне вельмі спрыяльныя ўмовы для разывіцця грамадзянскай супольнасці. Жорсткая вэртыкаль улады, канечне, важная і патрэбная, асабліва ў пераходныя і кризісныя пэрыяды, калі ніхто толкам ня ведае, куды ісці і што рабіць" (Юры Загумёнаў у інтэрв'ю "Народнай газэце" ад 04.09.2009 г.).

на). На сайце СІВІКУСА ёсьць спасылкі на сайты арганізацыяў-партнэраў, якія ажыццяўляюць дасыледаванні ў гэтых краінах. Я не паленаваўся і зайшоў на іх, а таксама пачытаў водгукі і меркаваныні пра праект. Дзіўна, але эксперыты і грамадзкасцьца вялічыні праектаў у іх усіх краінах пазытыўна ставяцца да дадзенага дасыледавання і не заўважаюць у ім сълядоў КДБ, ЦРУ і тым болей – "грантасмактана". Такім чынам, звычка ва ўсім бачыць хцівія намеры ворагаў, а адначасова ablіvaць брудам сваіх таварышаў па экспертнай супольнасці – гэта наш мясцовы беларускі фэномэн. І гэта сапраўды дыягназ (!). Можа быць, задумаемся? Ініціятыву СІВІКУСА па вы-

учэчыні Індэксу грамадзянскай супольнасці падтрымліваюць аўтарытэтныя донары, такія, напрыклад, як швэдзкая СІДА, якая нядаўна правяла ў Швэцыі навучаныне экспертаў, што ажыццяўляюць дадзены праект у краінах Усходняй Эўропы і СНД. Усю гэту інфармацыю пры жаданьні можна прачытаць на сайце СІВІКУСА і арганізацыяў-партнэраў. А інакш атрымліваецца як у вядомай цытаце: "Я сам Пастэрнак не чытаў, але асуджаю..." ■

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

дазваляе насельніцтву зарабляць болей сродкаў. Такі сабе эканамізм. Наколькі атрымаецца эканамічная лібэралізацыя, невядома. Але можна сказаць, што ўзвядзаныне сціплых эканамічных паслабленняў з палітычнымі спадзяванынямі апазыцыі наўрад ці дарэчнае. Справа ў тым, што няма запыту на адлігу ў грамадства. Навошта нешта лібэралізаваць уладам, калі ўсё так цудоўна і ціха?!

Аднак калі ў краіне немагчымыя рэвалюцыйныя зъмены, гэта ня значыць, што ня будзе эвалюцыйных. Зыходзячы з пастулюту Энгэльса пра тое, што эканоміка – галоўны вынік і сфера дзейнасці людзей, можна прыйсці да наступнай высновы: эканамічнай

лібэралізацыя паступова прывядзе да палітычнай. Таму з часам, калі ідэі чучхэ не перамогуць сярод кіраўніцтва краіны, а гэта падаецца малаверагодным, нейкое паслабленыне грамадзкаму сэктару будзе. Пры ўмове яго актыўнай і сапраўднай дзейнасці ў гэтым напрамку, а ня таннай імітацыі для сваіх. Як съцвярджаў ангельскі аўтамабільны журналіст Дж. Кларксан, "эвалюцыя заўсёды лепей за рэвалюцыю: як толькі рэвалюцыя, дык адразу недаробленасць нейкай паўстае". Але для эвалюцыі патрэбнае жыццё. Няма жыцця – няма эвалюцыі. ■

Сямён Котаў

Нашы палякі

Беларускія ўлады любяць канфліктаўцаў са студэнтамі, партыйнай апазыцыяй, амбасадарамі замежных дзяржаваў, грамадзянскай супольнасцю, французскімі фотамадэлькамі, "беларускімі партызанамі" і, нарэшце, самі з сабой...

Мікола Бянько

Рэжым у поўнай меры адлюстроўвае рысы харектара свайго творцы. Ня можа систэма працаўцаў без штодзённага скалынання паветра і ўсё тут. У гэтым сэнсе ўздым другой хвалі рэпрэсіяў супраць неафіцыйнага Саюза палякаў у Беларусі на чале з Анжалікай Борыс быў абсалютна прадказальны.

У 2005 годзе ўладам не ўдалося пратіхнуць на пасаду старшыні СПБ свайго ў дошку Тадэвуша Кручкоўскага (усе цікаўныя могуць пагулгіць пікантныя дробязі з пакручастай біяграфіі гэтага чалавека), у выніку чаго ў Беларусі з'явілася два СПБ. Дзейнасць аднаго -- традыцыйна ляяльнага -- з'ведзеная да фэстываляў фальклёрных сьвятаў. Другі, апазыцыйны, функцыянуе з усімі наступствамі для яго ўдзельнікаў: з ператрусамі, з праслушоўваннем тэлефонаў, з падкідваннем наркатачных сродкаў, з абразылівымі матэрывалямі ў дзяржаўных СМИ, etc.

Для пэрыяду абвастрэння цікаўнасці самі-ведаецца-каго да арганізацыяў грамадзянай Беларусі польскага паходжання харектэрная адна заканамернасць: усе рэпрэсіі адбываюцца напярэдадні выбараў. Так, першы ўдар па паляках-апазыцыянэрах быў нанесены ў 2005 годзе. Напярэдадні 2011-га назіраем падобныя гістэрычныя рэакцыі. У прынцыпе, ня трэба быць Ярмошынай, каб вызначыць набліжэнне выбараў. Б'юць палякаў -- значыць хутка съвята народнага волевыяўлення. Апошняя тэза, праўда, вымагае істотнага ўдакладнення. Той жа паляк Вітольд Песьціс выдатна сябе адчувае як у крэсле рэктара Гарадзенскага аграрна-тэхнічнага ўніверсytета, так і на пасадзе рэгіянальнага старшыні "Белай Русі". Карацей, б'юць палякаў не з-за нацыянальнасці, а дзеля правілактыкі.

Анжаліка Борыс, Анджэй Пачобут, Тэрэса Собаль, Мечыслаў Яскевіч і многія іншыя палякі

нэрвуюць "вэртыкальшчыкаў" праста таму, што не хаваюць апазыцыйных поглядаў. А вось за гэта ў Беларусі не прынята адорваць высокімі пасадамі і накіроўваць у дэпутаты. Таму ўвесь вэрхал вакол Саюза палякаў у Беларусі -- гэта звычайная зачыстка апазыцыі, да якой мы прызычайліся за апошнія 16 год.

Паказальная, што ўлады ўсяляк намагаюцца не дапусціць разыдзьмування міжэтнічнага канфлікту ў краіне. Любяя непаруменыні на нацыянальной глебе не пакінулі б і камянія ад ідэалёгіі беларускай дзяржавы. Паводле афіцыйнай дактрины, у Сінявокай аднолькава камфортна жыць і каракалпакам, і расейцам, і палякам з армянамі. Вось толькі для ўсіх дыяспараў адводзіца дэкаратыўная ніша. Хочаш быць у Беларусі -- займайся выключна культурай продкаў. Ніякіх табе палітычных целарухаў, нягледзячы на наяўнасць беларускага пашпарту. Такі падыход выкарыстоўваецца ня толькі да прадстаўнікоў польскай нацыянальнай меншасці, а ўвогуле ў дачыненьні да ўсіх грамадзянаў Беларусі. Несанкцыяваная ўладамі палітычная і грамадзкая актыўнасць, мякка кажучы, не вітаецца. Як і раней, ніхто не намераны разглядаць грамадзянскую супольнасць у якасці паўнавартаснага партнера. Таму, вышіснуўшы палякаў-апозыцыянэраў па-за межы нарматыўнага поля, улада выштурнула альтэрнатыўны СПБ у абдымкі беларускай грамадзянскай супольнасці (з партыямі, якія больш падобныя да НДА. З НДА, якія з-за пастаяннага ціску больш падобныя на парты). Папаўненыне апазыцыйных шэрагаў новым сур'ёзным гульцом ня можа ня радаваць. Сваімі няўклоднымі дзеяньнямі ўлада паспрыяла кансалідацыі незалежнага грамадztva. Раней у нас з СПБ былі блізкія погляды, цяпер маem агульныя інтэрэсы.

Апошні канфлікт уладаў з палітычна актыўнымі сябрамі СПБ разыўваўся прыблізна па сценары 2005 года. Толькі ў зьменшаных маштабах. Нябачная рука хацела зноў паставіць на чале дома польскага ў Івянцы свайго пратэжэ

па імені Станіслау Бурачэўскі. Аднак польская грамада падтрымала апазыцыянэрку Тэрэсу Собаль. Такім чынам, пляны маланкавага рэйдэрскага захопу маёмысці СПБ праваліліся, што, зрэшты, не перашкодзіла захапіць памяшканье з дапамогай міліцыіятаў некалькімі днямі пазней. Пасля былі прысуды і новыя перасъеды неляльных рэжыму палікаў...

Зрэшты, ёсьць паміж двумя СПБ усё ж такі істотны адрозненіні.

Афіцыйнае аб'яднанье ў дадзены момант ўзначальвае Станіслау Сямашка (некаторыя факты з біографіі гэтага "лідэра" ставяць яго на ўзоровень легендарнага Астапа Бэндэра). Нягледзячы на безумоўны талент прайдзісвета, які сустракаецца ў нашых шыротах раз на паўстагодзьдзя, Станіслау Сямашка -- абсолютна шэрай асоба. Ягоная арганізацыя мёртвых душ польскага паходжанья здольная хіба што ствараць масоўку для прапагандысцкіх ролікаў на БТ.

Зусім інакш выглядае справа зь сябрамі паўпадпольнага звязу "борысаўцаў". Тыя змаглі ўзняцца над партыкулярнымі інтарэсамі польскай меншасці, заявіўшы, што перасъед неафіцыйнага СПБ -- гэта эпізод з агульнай карціны прававога бардаку ў Беларусі.

Нефармальная палякі выдатна разумеюць спэцыфіку глябалізацыйнага трэнда і ведаюць сваё месца ў новых варунках. На мове сацыялёгіі калектыўны выклік

сябраў СПБ Анжалікі Борыс устанаванаму спосабу палітычнага давінавання называеца так: новы сацыяльны рух. Нават калі ўдзельнікі гэтага новага сацыяльнага руха ня змогуць увадначацьсі дамагчыся сваіх мэтаў, усё роўна рэальнасць абазначыцца сымптоматыкай зъменаў.

Змаганыне сяброў СПБ за "свае і чужыя" правы нагадвае знакаміты лёзунг касцюшкайцаў "За нашу і вашу свабоду!". Нежаданьне каманды Анжалікі Борыс успрымаць існы стан рэчаў -- гэта здаровая пазыцыя разумнага грамадзяніна, які клапаціцца пра будучыню сваёй краіны. Інакш ка-жучы, беларускія палякі-апазыцыянэры зъяўляюцца носьбітамі грамадзянскай ідэнтычнасці. Гэтая самая ідэнтычнасць выяўляла сябе на масавых акцыях у Менску ў далёкім 1996 годзе. Гэтая самая ідэнтычнасць выбухнула на Плошчы ў 2006 годзе. Гэту самую ідэнтычнасць, якая зъяўляецца сымбалем некалькіх пакаленіньняў грамадзянаў Беларусі, не спыніць, не разбіць, не стрымаць! Дзеяньні актыўных і адказных грамадзянаў Беларусі, у тым ліку сябраў неляльнага да ўладаў СПБ, ня ўпісваюцца ў межы дзяржавы ту-быльцаў. Беларускія палякі, ав-вясціўшы сябе часткай беларус-кай грамадзянскай супольнасці, прадэманстравалі калектыўнае дзеяньне, якое рана ці позна прывядзе да чаканага выніку.■

Заява Асамблеі НДА

"З нагоды перасъеду польской нацыянальной меншасці ў Беларусі"

Кіраўніцтва Асамблеі няўрадавых дэмакратычных арганізацій выказвае салідарнасць з прадстаўнікамі польскай нацыянальной меншасці ў іх змаганьні за рэалізацыю свабоды асацыяціі.

Мы лічым непрымальнымі любяя спробы дзяржавай улады па стварэнні кіраванай псэудаграмадзянскай супольнасці, у тым ліку праз адзяржаўленыне структураў Саюза палякаў у Беларусі. Асабліва абуральнымі зъяўляюцца выпадкі, падобныя на захоп дзяржавой службоўцамі будынку Саюза палякаў у Івянцы, якія прадстаўляюць сабой гвалтоўнае ўмяшальніцтва дзяржавы ў справы грамадзкага аб'яднання. Мы лічым такія дзеяньні недапушчальнымі і разглядаем іх як парушэнье Рэспублікай Беларусь абавязальніцтваў, якія дзяржава ўзяла на сябе ў межах артыкула 22 Міжнароднага пакту аб грамадзянскіх і палітычных правах і артыкула 5 Канвенцыі аб правах асобаў, якія належаць да нацыянальных меншасцяў.

Асаблівую занепакоенасць выклікае тое, што гвалтоўныя дзеяньні супраць польскай меншасці адбываюцца на фоне інтэнсыфікацыі дачыненіньняў паміж Рэспублікай Беларусь і Эўрапейскім Звязам, а таксама напярэдадні выборчых кампаній 2010-2011 гг. Сытуацыя на-гадвае падзеі з наступам на Саюз Палякаў на Беларусі ў 2005-2006 гг. перад мінулымі презыдэнцкімі выбарамі. Пры такіх аbstавінах мы разглядаем падзеі ў Івянцы як правакацыю, скіраваную на зрыў беларуска-эўрапейскага дыялёгу.■

Міцкевіч думае пра адбраную ўладамі сядзібу СПБ

Ня толькі журналістыка

Калі б не выразная мяжа, якая падзяляе нашыя СМІ на праўладныя і незалежныя, то нашая мэдыя-сфера ўяўляла б сабой банальны набор глянцу, таблёдаў, жаўціны і дзелавых штотыднёвікаў. У гэтым пляне радуе, што незалежныя выданыні зъмяшчаюць ня толькі інфармацыю пра чаргове згвалтаванье, але і грамадзка значную аналітыку. Разам з тым, ня варта забывацца і на цэлую карпаратыўную прапагандыстай з дзяржаўных СМІ, якія ад недзяржаўных навучыліся добра сумленна апавяшчаць пра крымінальную хроніку. У выніку ўсяго паўстае вобраз журналіста-цыніка, які паміж сэмінарамі змагаецца за лепшую дэмакратычную будучыню ці паміж глямурнымі вечарынамі піша кляўзныя матэрыялы на апазыцыю.

Юлія Сівец

РЭАЛЬНАЯ РЭАЛЬНАСЦЬ
Аднойчы на адным з навуковым мерапрыемстваў адзін навуковец выказаўся ня самым лепшым чынам пра журналістаў. Маўляў, цынікі, якія толькі і робяць, што ездзяць у Эўропу на сэмінары. Прычым сказана падобнае было пра незалежных журналістаў, якія працуяць у Беларусі. Адразу скажу, суразмоўца быў чалавекам досыць адэкватным, інтэлектуалам, які добра разбіраеца ў бягучай грамадзка-палітычнай сітуацыі. Самае дзіўнае ва ўсёй

гэтай гісторыі, што падобнае выказваныне пра прадстаўнікоў пяра – не адзінае і распаўсюджанае ня толькі ў асяродку навукоўцаў, а таксама сярод грамадзкіх лідэраў, партыйцаў, ня кажучы ўжо пра прадстаўнікоў улады...

На падобны стан рэчаў можна паглядзець з навуковага (карыстаючыся зусім ненавуковай тэрміналёгіяй) пункту гледжання. Яшчэ нямецкі сацыёлаг Ніклас Луман у працы “Рэальнасць мас-мэдыя” адзначаў: “Тое, што мы ведаем пра нашае грамадзтва і нават пра сьвет, у якім жывем, мы ведаем дзякуючы мас-мэдыя... Але мы так шмат

ведаем пра мас-мэдыя, што ня можам давяраць ім. Абараняючыся, мы абвінавачваем іх у маніпуляцыі”. Далей працягну сваёй мовай некаторыя моманты канцэпцыі Лумана, выкладзенай на 256 стронках. Паводле нямецкага сацыёлага, мас-мэдыя ўяўляе сабой замкнёную сістэму, якая сама абірае, што зъяўляецца інфармацыяй, а што не. У прынцыпе, каб зразумець гэта, Лумана можна і не чытаць. Аднак далей ён выказвае досьць цікавую реч, якую можна намаляваць наступным ланцужком. Гэтая замкнёная сістэма сваімі дзеяньнямі ў выглядзе друку, вяшчання і інш. (усім цікавым можно падрабязней паглядзець у Лумана) канструіруе рэальнасць, згодна якой сама пасъя і функцыянуе. Дадзены пасаж выдатна патлумачыў А. Антонаўскі на прыкладзе расейскіх СМІ: “РТР сфармавала сваю аўдыторыю і прыстасоўваеца да яе”.

У гэтым пляне ў пачатку і сярэдзіне 1990-х незалежныя мас-мэдыя (намаганьнямі той жа самай “Нашай нівы”) сфармавалі сваю рэальнасць: рамантычна-рэвалюцыйную і інтэлігентную. Таму цалкам зразумела, што пачатак выкарыстання таблёдных прынцыпаў з тэндэнцыяй да супэрспрашчэння і звароту да крыміналістыкі – ня надта быў успрыніты адрасатамі-читачамі. Я б нават сказала, што сфермаваны інтэлігент-змагар успрыніяў такое спрашчэнне матэрыяляў як сваё прыніжэнне. Адсюль і зъявіліся пэўныя абвінавачваныні і нэгатыўныя вобразы журналістаў.

Разам з тым, незалежныя СМІ зразумець можна: яны жывуць па законах, якія яшчэ апісаў францускі сацыёлаг П'ер Бурдзье ў кнізе “Аб тэлебачаныні і журналістыцы” (выдадзеную на аснове лекцыяў, прачытаных у Калеж дэ Франс у 1995 – 1996 гадах). А менавіта: “на журналістаў аказвае ўплыў поле журналістыкі, якое падпарадкоўваеца патрабаванням рынку”. Адсюль – выбар у якасці інфармацыі забойстваў сабутэльнікаў, згвалтаваныні ці крымінальныя разборкі. Аднак цяжка ўяўіць, што чытак якога-небудзь “Частнага детектива” буд-

зе разьбіраца ў тонкасціх унутрыапазыцыйнай барацьбы, ці рэпрэсіях у дачынен्�не да актывістай. Мяркую, што якому-небудзь Санычу ці гламурнай Анютэ будуць глыбока фіялетавая разборкі ўнутры міністэрстваў і ведамстваў. Сумняюся, што яны ўвогуле будуць ведаць назвы незалежных СМИ. Хіба толькі, калі іхнюю назуву ўзгадаюць у чарговай пропаган-

“Народная воля”: для Віктора Івановича і Андрэя Аляксандравіча.

Як бачым, то за выключэннем “Камсамолкі”, чытачоў гэтых выданняў наўрад ці будзе цікавіць інфармацыя пра забойствы сужыцеляў і іншую крымінальную фігню. Таму зразумелым зьяўляецца зварот актыўных людзей да паведамленняў у блогах і сацыяль-

мела, што тэлевізію глядзяць болей, чым чытаюць газеты. Ад平淡на, і ўздзеянне на грамадскую думку ТВ таксама мае большае.

Як бачна, беларуская сітуацыя са СМИ зьяўляецца зусім ня новай. З адной толькі розніцаю, што “пэдэжызм” (тэрмін увёў адзін французскі журналіст; pdg азначае прэзыдэнт-генэральны дырэктар – бос, мэнеджэр, некантролюваны камандзір на прадпрыемстве) прэ’мер-міністра Сыльвіё Бэрлусконі стаўся вынікам сфермаванага ў Італіі апалітычнага і спажывецкага грамадзтва. У Беларусі спажывецкае грамадзтва сфермавалася пасля таго, як быў выбудаваны “пэдэжызм” Аляксандра Лукашэнкі. Такім чынам, можна сцьвяржаць, што “антылукашызм” таксама ўяўляе сабой паміжсабойчык. Толькі ўлічваючы спэцыфіку Беларусі, ён ў большасці сваёй зьяўляецца яшчэ і “он-лайнавым”, што яшчэ болей звужае колькасць сябраў гэтага паміжсабойчыка.

I ЎСЁ Ж ТАКІ

Нягледзячы на лыжку дзёгця ў бочцы зь мёдам, трэба ўся ж такі лішні раз адзначыць, што журналісты – частка грамадзянскае супольнасьці. Нават, калі яны не зьяўляюцца сябрамі грамадзкіх арганізацый. І гэтыя прадстаўнікі часткі грамадзянскае супольнасьці – незалежныя карэспандэнты – працуяць у вельмі складаных умовах, калі могуць беспадстаўна канфіскаваць кампутар ці іншыя рэчы, зрабіць вобшук на кватэры, арыштаваць, перашкаджаць працаўцаў. У рэшце рэшт, зьбіць падчас выканання журналісткай працы. У давяршэнні да ўсяго, незалежныя журналісты маюць праблемы з дасягам да інфармацыі з афіцыйных структур, складанасьці з акрэдытацыяй. Такім чынам, прапаноўваю ўсім паглядзець на іх ня толькі, як на наведнікаў прэс-канфэрэнцыяў у пяцізоркавым гатэлі “Кроун-Плаца”, але і як на съмелых людзей, якія кожны дзень у пошуках інфармацыі рызыкуюць сабой.■

ЖУРНАЛІСТЫ – ЧАСТКА ГРАМАДЗЯНСКАЕ СУПОЛЬНАСЦІ

дышкай перадачы па БТ, якая будзе транслявацца акурат тады, калі Саныч будзе ўплятаць пасля працы катлеты, а гламурная Анюта... А гламурная Анюта не пачне нават гэтага, паколькі будзе ў гэты час на фітнэсе ці піць шампанскэ ў рэстарацыі а-ля Журавінка.

ПРА ЖЖ, НЕЗАЛЕЖНЫЯ МАС-МЭДЫЯ І ПРАЦЭС “MAKING OF”

Пропаную паглядзеца, якой зьяўляецца аўдыторыя незалежных сайтаў і некаторых друкаваных выданняў. Для гэтага скарыстаюся зусім не маёй ідэяй, а пропановай галоўнага рэдактара газэты “Маркер” Аляксандра Малюціна вызначэння аўдыторыі сучасных друкаваных СМИ, іранічна і крытычна дапоўненай Аляксеем Яблакавым з www.openspace.ru. Я дадаю гэтыя варыянты шэрагам наших беларускіх СМИ.

“Хартыя” – для змагароў Віктора і прыхільнікаў Андрэя

“Беларускі партызан” для борца Віктора і партызана Андрея

“Наша ніва” – Для Вітаўта і Андруся

“Радыё Свабода” для Вітаўта Дамінікавіча і Андруся Алесевіча

Беларускае Радыё “Рашыя” для Віктора і Анджэя

“БелСАТ” для В.Д. і А.А.

“Тут.бай” для witaut@tut.by і andrey@tut.by

“Камсамолка” для Дамініча і Саныча

Партыйныя сайты: для Віктора Дамінікавіча і чальца партыі Андрэя Аляксандравіча

най сетцы “твіттэр”. І справа тут ня толькі ў працэсе “making of”, які выкладаецца ў ЖЖ-журналістай, і які часта ня можа быць выкладзены ў газетах з-за недахопу доказнай базы. Проста ў блогах карэспандэнтаў часта прысутнічае свой аўтарскі погляд, цікавая і з гумарам падача інфармацыі ды выбар тэмаў. Дзяржаўныя газеты ў дадзеным выпадку нават не разглядаю, паколькі гэта рупары пра- паганды, а не мас-мэдия. Тым болей, асабліва ў выпадку раёнак, кантэнт такіх пэрыядычных выданняў увогуле зводзіцца да апісання нікому не цікавых бібліятэчных мерапрыемстваў, конкурсаў на лепшы салат ці сухой падачы інфармацыі пра выканкамаўскія нарады.

ОН-ЛАЙНАВЫ ПАМІЖСАБОЙЧЫК

У 2003 годзе Ўмберта Эка ў артыкуле “Demonizzare Berlusconi?” (“Ці варта лупцаваць Бэрлусконі?”) зрабіў выснову: “Крытыка ўладаў даходзіць толькі да той аўдыторыі, для якой у гэтай крыйтыцы нічога новага не ўтрымліваецца”. Італьянскі філёзаф заўважае, што большасць прадстаўнікоў італьянскага грамадзтва набываюць зусім не апазыцыйную прэсу, якая толькі і дазваляе сабе крыйтку ўладаў. У выніку чаго, “анты-берлусканізм” пераўтвараецца ў паміжсабойчык”. Як вядома, Сыльвіё Бэрлусконі зьяўляецца ўладальнікам прыватнай мэдый-кампаніі Mediaset, якой належыць ажно чатыры тэлеканалы. Зразу-

Эўропа маладых

Новыя грамадзкія рухі на прыкладзе “Крытыкі Палітычнай”

Пачатак у папярэднім нумары.

Дактарантка Варшаўскага ўніверсітэту Агата Максімёўска ў інтэрвію з чальцом “Крытыкі палітычнай”, са-цыёлягам і перакладчыкам Адамам Астольскім разважае пра новыя трэнды ў польскім грамадзтве і пра дзея-насьць інтэлектуальнай суполкі.

**Агата Максімёўска: як сябе адчу-
валі новыя грамадзкія рухі ў пэрыяд
трансфармацыі?**

Адам Астольскі: У Польшчы новыя грамадзкія рухі – экалягічны, фэміністычны, зародкі руху сэксуальных меншасцяў, па-цыфісцкі – пачалі зьяўляцца ў другой палове 1980-х. На той момант яны знаходзіліся ў апазыцыі да рэжыму, аднак адначасова некаторыя з іх дыстанцыяваліся і ад Салідарнасці, ідэалёгія якой была крыху нацыяналістычна-клерыкальная. Роськвіт згаданых рухаў прыпаў на пералом 1980–1990-х гадоў, пасля чаго яны сталі перажываць крызіс. І гэты крызіс часткова быў выкліканы польскай палітыкай. Разгледзім падрабязней, што атрымалі найбольш модныя грамадзкія рухі ў пачатку польскай трансфармацыі.

Пацыфісты сталі вязнямі сумлення. Нагадаю, у пачатку 1990-х трывалі асобы, (можна сказаць ТОЛЬКІ трывалі, але для нас тады было АЖНО трывалі асобы) сядзелі за кратамі з прычыны адмовы служыць у войску. Amnesty International прызнала гэтых асобы вязнямі сумлення. Прэзыдэнт не хацеў іх памілаваць. Зазначу яшчэ раз: прэзыдэнт Лех Валенса тады не хацеў іх памілаваць.

Для фэміністычнага руху стала паразай прынцыпце вельмі строгага закону, які забараняў абORTы. Разам з тым, у пачатку 1990-х існаваў вельчэзны грамадзкі рух, які змагаўся за правядзенне рэфэрэндуму ў справе з абORTамі. Тысячы людзей былі заангажаваныя ў

этую барацьбу. І нічога не выйшла. Сэйм прыняў рашэнне без рэфэрэндуму.

Экалягічны рух быў успрынтыты вельмі брутальна. Першая экалягічная барацьба ў III Рэчы Паспалітай ішла супраць пабудовы плятыны ў Чорштыне. Нягледзячы на гэта, тую пляціну ўсё ж такі пабудавалі. Паліцыя, дарэчы, вельмі брутальна трактавала дэмакратыі, удзельнікі якіх спрабавалі заблякаваць узвядзенне плятыны. Праз некалькі гадоў другая падобная экалягічная барацьба датычыла будаўніцтва аўтастрады на Гары Святой Ганны. Падчас тамтэйшых акцыяў пратэсту актывісты прыкоўвалі сябе да дрэваў. То бок праводзілі традыцыйныя для цывілізаванага съвету акцыі наўпроставага дзеяння. Аднак змагаліся з падобнымі ініцыятывамі эколягаў зусім не па-цывілізаванаму: папросту прыяжджалі бульдозёры і ламалі актывістам ногі і рэбры. У той жа час прэса абурулася з нагоды акцыяў радыкальных эколягаў, што прыкоўваюць сябе да дрэваў, і зусім ня бачыла праблемы ў ламаныні ног і рэбраў.

Вернемся да руху пацыфістаў. Памятаю, як у годзе 1994 ці 1993 у сваім родным горадзе я з'яўрнуўся да асобы, ангажаванай у 1980-х гадах у Салідарнасці. Мне хацелаася атрымаць ад колішняга актывіста апазыцыйнага руху наступную дапамогу: скласці і адправіць

да Леха Валенсы паштоўкі з просьбай памілаваць асобаў, якія адмовіліся служыць у войску. Але я атрымаў адказ, што ў гэтым няма сэнсу. Маўляю, цяпер у нас дэмакратыя, таму калі хтосьці не жадае служыць у войску, то мусіць ісьці за краты.

Адзначу, што ўсё гэта я кажу з большага ня як сябра “Крытыкі Палітычнай”, а як удзельнік тых грамадзкіх рухаў (акурат у апошніх клясах школы я быў актывістам гэтих ініцыятыў).

Як Вы ставішеся да канцепту грамадзянскай супольнасці?

Падазронна. Справа ў тым, што адначасова з дзеянасьцю тых рухаў, пра якія я казаў вышэй, у Польшчы казалі аб будаўніцтве грамадзянскай супольнасці. У асяродку “Крытыкі Палітычнай” мы заўважаем дзіве нэгатыўныя асаблівасці тых працэсаў. Па-першое, грамадзянская супольнасць вырасла з апазыцыі 1970-х гадоў. Іншымі словамі, яна выбудоўвалася ў такім рэестры маральнасці, эстэтыкі, калі паўстаў лёзунг “прыстойнасць”. І грамадзянская супольнасць разумелася як своеасаблівы набор прыстойных, маральных, этичных і некарумпаваных асобы, якія не заблытанаы ва ўладзе, а толькі пратэстуюць супраць яе. Гэта ўжо адкінуты аспект польскай апазыцыйнай традыцыі.

Па-другое, грамадзянская супольнасць у 1990-х разумелася як сукупнасць недзяржаўных арганізацый, якія дзейнічаюць у грантавым рэчышчы. Падобнае ба-

чаньне вельмі здэмабілізавала грамадзкі рух.

Я могу прывесці прыклад з экалягічных рухаў, бо на той момант найбольш у іх удзельнічаў. Экалягічныя пастуляты можна ўмоўна падзяліць на дзве групы. Да першай групы адносяцца пастуляты, якія мы ўмоўна назавем дэмакратычнымі: то бок прыхільнікі дадзеных прынцыпаў знаходзяцца на баку людзей і разам зь імі змагаюцца, напрыклад, за паляпшэнне ўмоваў жыцця.

Другая група складаецца з прынцыпаў, прыхільнікі якіх змагаюцца за экалягічныя інтэрэсы, выкарыстоўваючы лабізм. Экалягічны рух, для якога першая дарога апнулася закрытая, у некаторай сваёй частцы перайшоў на лабізм. Напрыклад, лабівалі закрыццё заводоў, шахтаў і г.д. У выніку экалягія пачала асцыявацца ў людзей з чымсьці, што ідзе супраць іх, з чымсьці, навязаным зверху, што пазбаўляе іх працы і толькі шкодзіць. Поспех, які прынесла такая стратэгія ў выпадку з экалягічнымі рухамі, досыць неадназначны. З аднаго боку, Польшча як эканоміка вытворцаў ёсьць ня надта энэргаёмістай. З другога боку, тыя тавары, што мы спажываєм, маюць сапраўды нашмат большы “сълед ад вугля”. То бок як эканоміка спажыўцоў мы спажываєм шмат энэргіі. Толькі робім гэта ня ў Польшчы, а ў Кітаі. А ў сувязі з тым, што экалягічныя ўмовы сталі лепшымі для нашых грамадзянаў за гэтыя 20 гадоў, яны не адчуваюць вынікаў ад кансумпцыі. А цяжар ляжыць дзесьці на Кітаі ці Бангладэшы. У сувязі з гэтым цяпер цяжэй казаць пра экалягію як пра нешта палітычнае жывое. Гэта зьяўлецца пытаннем стылю жыцця, пэўнай арыентацыі съветапогляду.

Фэміністычны рух (у дадзеным выпадку кажу ня як сябра “Крытыкі Палітычнай”, а як сацыёляг) таксама вырашыў займацца лабізмам. То бок пачаў супрацоўнічаць з палітычнымі партыямі, на момант 1990-х галоўным чынам з SLD, і трошкі спрабаваў упłyvaць на Унію Вольнасці, каб праз парламент працягнуць зъмены ў закон супраць абORTAў. Але праз

у Польшчы фэміністычны рух дагэтуль змагаеца за:

...права на аборты

Wszystko dla przyszłości

i nic do ukrycia
...права на палітычнае прадстаўніцтва (у 2007 годзе польскія фэміністкі заснавалі Партыю Кабетаў)

некалькі гадоў апынулася, што такая стратэгія безвыніковая. І ў 2000 годзе адбылася першая маніфэстация фэміністычнага руху, пасля якой гэты рух вярнуўся на вуліцы.

Таму грамадзянская супольнасць успрымаеца хутчай — ці мы яе ўспрымаем такім чынам — як дэмабілізацыя людзей, як быццам раздробленыне іхнай дзейнасці.

Грамадзкі рух таксама вонкава дыферэнцыяваны, але дзесьцы і канвэргентны. Напрыклад, пачыфісцкі і экалягічны рухі могуць супрацоўнічаць, фэмінізм і экалёгія таксама могуць знайсці крапкі сутыкнення. А вось недзяржаўныя арганізацыі — раздробленыя, засяроджаныя на сваіх праблемах і праектах часцей, чым на сваім бачаньні. Фінансавыя ўмовы, у якіх яны дзейнічаюць, вельмі дэмабілізујуць дэмакратычны патэнцыял.

Але яны таксама страчваюць палітычнае значэнне, нэутралізуюцца, так? Таксама паўстае такое пытанье: якой мэце яны мусіць служыць, бо ў пэўны момант яны ператвараюцца ў выканаўцаў грантаў, а палітычная дзейнасць звязана з лабізмом, пра які ты кажаш, да нуля... Якая ўвогуле думка на гэты конт?

Не хачу казаць пра недзяржаўныя арганізацыі выключна ў чорных фарбах, бо некаторымі з іх грамадзкі рух цікавіцца. У тым сэнсе, што ўмовы вымусілі грамадзкі рух арганізоўвача ў форме таварыстваў, фундацыяў і г.д., то бок сфармалізавацца як недзяржаўныя арганізацыі і перайсці на грантавае функцыянаваныне. Частка актыўістаў нібыта знайшла сябе ў тым, што стала ідэнтыфікаўца з сябе з НДА. Некаторыя пачалі выкарыстоўваць гэтыя формы, каб рэалізаваць нейкія палітычныя мэты. Напрыклад, фэміністычны НДА застаюцца і далей палітычнымі, бо фэмінізм у Польшчы зьяўляеца палітычным па сутнасці ўжо з таго пункту гледжання, што абORTы зьяўляюцца нелегальнымі. У гэтым пляне недзяржаўныя фэміністычныя арганізацыі ў пэўным сэнсе адлюстроўваюць грамадзкі рух.

Пяройдзем да размовы пра ба-

рацьбу аб прыгнечаных групах. Можа быць, маё мысленне крыху наіўнае, але ў мяне заўжды было ўражаныне, што лёгка змагацца за права выключаных асобаў, калі ты сам іхнай выключаны. Лёгка, напрыклад, змагацца за права сексуальных меньшасцяў, калі ў сям'і няма асобаў іншай сексуальнай арыентацыі і не было падобнага досьведу. На маю думку, гэта можа быць перашкодай у інтэрпрэтацыі пэўных груп паў.

Тое, пра што ты кажаш, — зноўку жа, старое бачаныне, ад якога мы пакрысе адыходзім. У польскай

інтэрэсы групай, розных прыгнечаных групай, — зъяўляеца тое, каб гэтыя ж самыя групы сябе рэпрэзэнтавалі самі, каб самі мелі голос. І з кожным разам усё часцей так і ёсьць. Мяркую, што задачай асобаў, якія самі не знаходзяцца ў горшым стане, але хочуць быць заангажаванымі ў дзейнасць, мусіць стаць стварэнье такіх варункаў, у якіх выключаныя людзі могуць быць лепш пачутыя, лепш убачаныя. І такая стратэгія будзе

прэзыдэнт Лех Валенса не захацеў памілаваць пачыфістаў

традыцыі існаваў такі ўзор інтэлігента, які рэпрэзэнтуе іншых. Але такое бачаныне можа мець недэмакратычныя наступствы. Салідарнасць з іншымі людзьмі — гэта добра. Але асновай палітыкі — такой палітыкі, якая выражает

лепшай, чым казаныне ад іхнага імя.

Такая дапамога не зъяўляеца ў пэўным сэнсе схіленнем перад такімі асобамі...

Не, мы напэўна не схіляемся перад прыгнечанымі.

Я праста звязтаю ўвагу на тое, ці не зьяўлецца проблемай крытычны падыход да таго, за што вы змагаецся. Я крытычна стаўлюся да ангажавання ў барацьбу за інтарэсты, пра каго мы часта мала ведаем. І, канечне, мне падаецца, што тое, пра што кажаш, вельмі цікава: змаганье за варункі выказваньня, выказанасыці.

Мушу засыцерагчы. Калі няма магчымасыці зрабіць інакш, трэба казаць ад імя прыгнечаных групай. Напрыклад, няма ніводнай такой асобы ў залі, але трэба ўзьняць дадзене пытаньне. Тады неабходна выйсьці ў ролі таго, каго рэпрэзэнтуеш. Бо найлепей узгадаць пэўныя рэчы, чым каб ніхто пра іх не сказаў. У дэмакратычным ідэале трэба прыцягваць таго, хто кажа ад уласнага імя. Зараз прывяду прыклад. Нядаўна я быў на канфэрэнцыі, прысьвечанай “злачынствам няянавісці”. Гэта была НДАшная канфэрэнцыя. Прысутнічалі ў асноўным арганізацыі з Нямеччыны і Польшчы, а таксама аб'яднаныні са Славакіі, сяб-

на дадзены момант, калі займаюцца злачынствамі няянавісці, існуе такі стандарт.

Мяне папрасілі даць камэнтар на гэтую тэму. У сваю чаргу я адзначыў наступнае: немагчыма казаць пра злачынствы няянавісці, якія зьдзяйсьняюцца групамі ці асобамі, у адарванасыці ад таго, што робіць нашая дзяржава. Гэта значыць, што калі польскі ўрад высылае салдатаў у Ірак, а тыя салдаты паслья зъмяшчаюць у інтэрнэце здымкі забітых там людзей, то стаўленыне да арабаў зъмяненіе: яны паўстаюць ніжэйшымі людзьмі. Такім чынам, нельга казаць пра гвалт у дачыненіні да імігрантаў у адарванасыці ад замежнай палітыкі ЭЗ. Калі ЭЗ мае агенцыі, якія цягам 24 гадзінай дэпартуюць людзей у лягеры ў Паўночной Афрыцы (ніхто ня ведае, што там робіцца насамрэч). Цягам 24 гадзінай кагосыці папросту дэпартуюць, што, па сутнасці, азначае дэманстрацыю адсутнасці ў гэтай асобы чалавечых правоў. Вывучэнне

<http://kkpp.blox.pl/html>

Адам Астольскі

інстытуцыяў, але ўсё ж такі павінныя пратэставаць супраць таго, што робяць гэтыя самыя інстытуцыі. А ў дадатак паведамілі цікавы факт: часта той жа самы чыноўнік, зь якім адбываецца супраць падчас дапамогі ахвярам злачынстваў няянавісці, адказвае і за тыя 24 гадзіны дэпартациі.

Ці гэта і ёсьць прадстаўленынем трывуны прыгнечаным?

Гаворка шла хутчэй пра тое, каб пазыцыя не гучала дзіўна. Бо ў дадзеным выпадку папросту прыйшлоў сацыёляг, экспэрт, белы чалавек, якому не пагражае дэпартация ў 24 гадзіны... І гэты чалавек кажа пра тое, што зъяўлецца проблемай. Зразумела, калі б у залі не было ніводнай асобы афрыканскага паходжання, то я таксама сказаў бы тое самае. Але тады б казаў ад іх імя.

Ці правільна я разумею, што важным зъяўлецца прадстаўленыне месца для выказваньня? Найважнейшае, напэўна, — гэта прысутнасць выключаных групай (у дадзеным выпадку людзей афрыканскага паходжання) з мэтай аповеду.

Усё разам адыгрывае сваю ролю. Я могу атрымаць веды ад дадзеных групай: іх досьвед аўтэнтычны, таму што іх знаёмыя альбо людзі з іхнай краіны — папросту ахвяры такіх практик.■

**Размаўляла Агата Максімоўска,
пераклала з польскай мовы Юлія
Сівец**

*грамадзянская супольнасць у 1990-х
разумелася як сукупнасць
недзяржаўных арганізацыяў, якія
дзейнічаюць у грантавым рэчышчы.
Падобнае бачаньне вельмі
здэмабілізавала грамадзкі рух*

ры якіх нібыта заангажаваны ў маніторынг злачынстваў няянавісці і ў дапамозе ахвярам такіх злачынстваў. У цэлым тон канфэрэнцыі быў вельмі НДАшны. Казалі пра асабаў альбо групы скрайне правай арыентацыі, якія зьдзяйсьняюць злачынствы на тле расізму ці гамафобіі. Увогуле ішла гаворка пра тое, каб дзяржава заўважыла ці паліцыя зафіксавала, што тыя забойствы ці наступствы абумоўленыя расізмам, гамафобіяй, ці іншай перадузятасцю. Казалі пра адлюстраванасць у съездзе такога матываваньня, каб ахвяры паслья маглі разылічваць на адпаведную дапамогу. Сапраўды,

злачынстваў, якія зьдзяйсьняюць крайня правыя, калі ўся систэма ЭЗ папаўняе арганізаваныя злачынствы няянавісці, гэта — вывучэнне толькі вяршыні айсбэргу.

Падчас канфэрэнцыі я таксама заўважыў, што НДА знаходзяцца ў цяжкой сітуацыі, бо яны залежаць ад ЭЗ з пункту гледжання фінансаваньня. Але нягледзячы на гэта, НДА павінныя пра гэта казаць. І цікава было паслья выступу: на канфэрэнцыі акурат прыстунічалі прадстаўнікі афрыканскага паходжання, якія падчас дыскусіі паўтарылі тое, пра што я казаў. Паўтарылі наступнае: хоць мы і залежым ад дзяржавы і ад іншых

Хрысьціянскія ініцыятывы

Натальля Васілевіч

ў інтэрнэце

Дадаčь сябра

З развіццем інтэрнэту дзеі-насьць хрысьціянскіх супольнасцяў набывае новыя магчымасці, атрымлівае новыя задачы, стварае новыя праблемы. Часта інтэрнэт-пляцоўкі робяцца проста сродкам камунікацыі і місіянерскай дзеінасьці, але асяродкам, супольнасцю для новых ініцыятываў, праектаў, арганізацый. Калі першапачаткова інтэрнэт быў працягам дзеінасьці асобных людзей, цэрквеў, арганізацый, то зь цягам часу многія ініцыятывы пачалі “вырастатць” з інтэрнэту. У дадзеным артыкуле мы паспрабуем разгледзець у першую чаргу інтэрнэт-праекты, якія не зьяўляюцца праста “афіцыйнымі старонкамі” тых ці іншых рэлігійных арганізацый і аб'яднанняў, старонкамі-візытоўкамі альбо старонкамі, якія ўтрымліваюць афіцыйныя дакумэнты арганізацыі і іх прэс-рэлізы.

У пачатку 2000-х гг. хрысьціяне, якія атрымлівалі доступ да інтэрнэту (з большага дзякуючы працы ў ІТ-індустрыві), шукалі дадатковых шляхоў камунікацыі, у тым ліку і паводле рэлігійных інтарэсаў. Часта менавіта з такіх хрысьціянаў-адзіночак і нараджаліся буйныя праекты, напрыклад, форум дыякана Кураева (kuraev.ru). Ініцыятыўная моладзь часта працавала сваім съвятарам, пастарам, кірауніцтву рэлігійных арганізацый стварыць сайт у інтэрнэце, а апошнія часта ня вельмі становічаўся ўспрымалі такія ідэі. Многія съвятары і проста людзі, якія хацелі б нешта пісаць на рэлігійную тэматыку, але ня мелі шанцаў быць надрукаванымі ў афіцыйных царкоўных выданьнях, знайшли магчымасці для творчай рэалізацыі ў інтэрнэце. Аднак перш за ёсё людзі шукалі магчымасці камунікацыі, пошуку аднадумцаў, пра-

водзілі ночы ў чатах, на форумах, спрабуючы адстаяць сваю думку ў палеміцы з хрысьціянамі іншых канфесіяў, сваімі адзінаверцамі, а таксама прадстаўнікамі іншых рэлігіяў і атэістамі.

ФОРУМЫ

Як вядома, цягам доўгага часу асноўнай пляцоўкай для беларускіх інтэрнэт-карыстальнікаў быў сайт TUT.BY. На форумах гэтага сайту, у разызеле “рэлігія”, і адбываліся спрэчкі і войны. За дзень на форумах гэтага разызделу пакідалі дзясяткі і сотні камэнтароў, прычым часта гэта рабіла аблежаванае кола карыстальнікаў. Як прызнаваліся некаторыя зь іх, напрыклад, съвятар Аляксей Хацеев зь Менску (servus), а таксама Віталь З., ягоны сябра і кампаньён, яны разглядалі адстойванье на форумах TUT.BY праваслаўнай веры як важнае служэнье.

Апроч форумаў TUT.BY, вялікая колькасць праваслаўных (і ня толькі) карыстальнікаў пры адсутнасці спэцыялізаваных беларускіх форумуў пісала на аналагічныя расейскія і ўкраінскія форумы (форум дыякана Кураева, міжканфесійны форум evangelie.ru і інш.).

Тым ня менш, пачынаюць зьяўляцца і развязвашаца і беларускія форумы, прычым часта яны сутыкаюцца з цяжкасцямі рознага характару. Адзін з першых праваслаўных беларускіх форумуў узьнік у 2003 г. на сایце Святога Петра-Паўлаўскага сабору sppsobor.by, аднак праз зусім кароткі час ён быў закрыты ў суязі з тым, што кіраўніцтву сабора не спадалася, якія тэмы ўздымаюцца і якія асобы бяруць удзел у абмеркаваньні гэтых тэмай. Падобны ж лёс – праз нязручныя пытаныні – спасыціг і форум на сایце Інстытута тэалёгіі БДУ.

Доўгі час цягнулася таксама гісторыя і з форумам праваслаўнай моладзі, звязаным з Аб'яднаньнем моладзі Беларускай Праваслаўнай Царквы. Некаторы час ён існаваў на партале orthodom.net, створаным групай актыўістаў дадзенай арганізацыі пры яе афіцыйным сайдзе. Паступова на адрас адміністрацыі форуму пачалі паступаць прэтэнзіі датычна статусу форуму. Дыскусія ў межах АмБПЦ на ім перапынілася, а пазней, у 2005 г., ён перастаў існаваць.

Падобная ж сітуацыя закранула і форум Згуртавання маладых каталікоў – zmk-by.org. Дадзены форум, створаны групай ініцыятыўных маладых каталікоў, прыцягнуў да ўдзелу вялікую колькасць каталіцкай моладзі і святароў, стаў пляцоўкай для абмеркаваньня разнастайных пытанняў, звязаных з жыццём каталіцкай царквы. Фармальна форум быў звязаны з аднайменнай арганізацыяй, аднак меў і сваё жыццё. Пасля пастановы Кан-

фэрэнцыі каталіцкіх біскупаў Беларусі, якая заклікала “ўсіх удзельнікаў неафіцыйных арганізацыяў і груп” якія называюць альбо лічаць сябе каталіцкімі, спыніць несанкцыянаваную дзейнасць, бо яна падрывае дысцыпліну ў мясцовым Касцёле на Беларусі і наносіць шкоду яго адзінству”, форум спыніў сваё існаванье.

Спробай стварэння міжканфесійнага інтэрнэт-форуму быў і форум “Царква” на аднайменным <http://churchby.info>. Доўгі час ён быў досыць наведвальным, аднак і яго дзейнасць паступова згасла ў 2007 годзе. Гэта было звязана з тым, што аднаму з адміністратарами форуму, святару Аляксандру Шрамко, была забароненая дзейнасць у інтэрнэце.

Найбольш жывучымі праваслаўнымі форумамі ў беларускім інтэрнэце сталі “Беседка” (besedka.info), форумы на сайтах храма прыходу ў гонар іконы Божай Маці “Ўсіх тужлівых Радасць” (sobor.by), Мінскіх духоўных школ (minds.by) і форум на сайдзе dubus.by. Форум “Беседка”, які першапачаткова узьнік у якасці пляцоўкі для камунікацыі Святога Мікалаеўскага моладзевага брацтва і часткова згаданага ўжо АмБПЦ, пераўтварыўся ў асобны праект, і вакол яго склалася асобная супольнасць, якая рэгулярна праводзіць мерапрыемствы, у т.л. і агульнацаркоўнага маштабу. У суязі з гэтым, аднак, у 2008–2009 гг., пасля правядзення “альтэрнатыўнага”, які ў межах Аб'яднаньня моладзі БПЦ, а значыць, не лігітымнага з пункту гледжаньня царкоўнай гіерархіі зъезду, для далейшага існавання форуму ягонай адміністрацыі былі паставленыя ўмовы не выступаць у якасці арганізацыі і не праводзіць ад імя форуму мерапрыемстваў, што выразілася ў статуце форуму, які зьяўляецца паказальным: “Перш за ёсё адміністрацыя форуму тлумачыць, што форум “Беседка” – гэта інтэрнэт-пляцоўка для абме-

ну меркаваньнямі, для дыскусіі, для камунікацыі. Форум, паводле самой сваёй сутнасці, ня можа быць якой-кольквеck арганізацыяй, аб'яднаньнем, групай і ня можа выконваць адпаведных функцыяў... З гэтай прычыны ўсе спасылкі на форум як на суб'ект такіх адносінаў, як на арганізацыю, як на грамадзкае аб'яднанье і г.д. – неправамерныя і нелегітимныя (напрыклад, неправамерна гаварыць, што форум арганізуе нейкае мерапрыемства, акцыю. Адпаведна, любыя мерапрыемствы, арганізаваныя групай фарумчанаў, ня могуць лічыцца мерапрыемствамі форуму, а зьяўляюцца толькі прыватнай ініцыятывой карыстальнікаў форуму...” Тым ня менш, нельга не адзначыць, што, па сутнасці, вакол форума склалася пэўнае кола асабаў, з ініцыятывы якіх адбываюцца сустэречы і мерапрыемствы, у т.л. так званыя развязвітулізацыі.

Развязвітулізацыі адбываюцца і ў межах іншых форумуў з вышэй названых, аднак менавіта форум “Беседка” рэпрэзэнтуе найбольш жывую супольнасць вакол форума.

З іншых хрысьціянскіх форумуў варта адзначыць таксама і моладзевы беларускі хрысьціянскі форум на сайдзе “Іди на свет” (idinasvet.com).

БЛОГІ

Непапулярнасць беларускіх форумуў, па вялікім рахунку, была звязана з тым, што іх станаўленне прыпала акурат на час развязвіцца блогасфэры. Блогі – адзінаособныя ці аб'яднаныя ў систэму блогаў – даюць карыстальнікам інтэрнэту магчымасць больш эфектыўна дасягаць тых самых мэтаў, што ставіліся форумамі. Пачынаючы галоўным чынам з 2002–2003 гг. вялікая колькасць святароў, багасловаў, наўкоўцаў, прапаведнікаў, хрысьціянскіх моладзевых лідэраў заводзіць блогі, часта пакідаючы

форумы. Безумоўныя перавагі блогаў – адсутнасць мадэраваньня з боку трэціх асобаў; магчымасць кожнаму карыстальніку самому вызначаць фармат блогу і пры гэтым быць зынітаваным зь вялікай колькасцю іншых карыстальнікаў і інш.

Развіццё блогасфэры прыводзіць да таго, што, паводле ацэнкі прот. У. Вігілянскага, кіраўніка прэс-службы Маскоўскай патрыярхіі, на 2008 г. толькі ў адным Жывым Журнале (livejournal.com) налічвалася больш за 250 блогаў съвтароў. Такім чынам, значнасць блогаў для царквы робіцца неймавернай. Блогі дазваляюць розным царкоўным дзеячам знаходзіць аднадумцаў і распачынаць супольныя віртуальныя і цалкам рэальныя праекты. У Расеі, напрыклад, на падставе інтэрнэт-супольнасцяў узынілі розныя царкоўныя сродкі масавай інфармацыі, шэраг моладзевых супольнасцяў і арганізацый.

Што тычыцца Беларусі, то тут гэты працэс не набывае такіх маштабаў для праваслаўных карыстальнікаў. У беларускай блогасфэры не існуе ніводнай беларускай праваслаўнай супольнасці, якая б зъяднала людзей і была б сродкам камунікацыі. Тут толькі пэўныя блогеры маюць вялікую колькасць чытачоў і могуць так ці інакш паўплываць на грамадзкае меркаваныне. Сярод такіх “праваслаўных” блогераў варта адзначыць дзённікі съвтароў Аляксандра Шрамко (priestal.livejournal.com) і Сяргея Лепіна (serge_le.livejournal.com). Першы блогер, аднак, перацярпеў празь вядзенне блогу санкцыі царкоўных уладаў і вымушаны быў яго закрыць. Дзякуючы вялікай колькасці “фрэндаў” (людей, падпісаных на блог) вакол такіх карыстальнікаў складаецца пэўная супольнасць, якая далей можа ажыццяўляць нейкі разавы ці рэгулярныя акцыі і праекты.

Што тычыцца каталіцкай інтэрнэт-супольнасці, то сярод беларускіх блогавых праектаў трэба адзначыць суполку “*catholic_by*”, якая, аднак, таксама мела праблемы.

ронкі праваслаўных съвтароў – супрацоўнікаў Акадэміі і Сэмінарыі.

Блогі адмысловага зъместу вядуцца і на інтэрнэт-сторонках сродкаў масавай інфармацыі. Так, газета “Наша ніва” (nn.by) давала пляцоўку для блога съвтара Аляксандра Шрамко “Дзённік съвтара”, а Радыё Свабода (svaboda.org) – для блога съвтара Кастуся Бандарука.

Пры адсутнасці якаснай рэлігійнай журналістыкі ў Беларусі менавіта блогі часта выконваюць функцыю апэраторынай інфармацыі, аналітыкі, дыскусійных пляцовак. У межах Жывога журналу – найбольш папулярнай сеткі блогаў у Беларусі – праз суполкі ці часцей узаемазафренд паміж індывідуальнымі блогерамі ствараюцца групы і супольнасці, рэализуюцца розныя праекты, праводзіцца рэкррутация ўдзельнікаў у арганізацыі ці ініцыятывы, адбываюцца знаёмствы, знаходзяцца аднадумцы. Іншымі словамі, фармуецца нейкае падабенства цывільной супольнасці.

САЦЫЯЛЬНЫЯ СЕТКІ

Больш польное вынаходніцтва ў інтэрнэт-прасторы, калі яна робіцца больш даступнай і масавай, – сацыяльныя сеткі – адзначаюць новы этап у развіцці хрысьці-

У беларускай блогасфэры не існуе ніводнай беларускай праваслаўнай супольнасці, якая б зъяднала людзей і была б сродкам камунікацыі.

грэка-каталіцкім съвтарам): дзённікі съвтароў Ігара Лабацэвіча (palaszuk.livejournal.com) і Аляксандра Аўдзеюка (symon-salavejka.livejournal.com).

У межах афіцыйных рэлігійных сайтаў таксама ёсьць блогі хрысьціянскіх дзеячаў – напрыклад, сайт Рыма-Каталіцкай Царквы ў Беларусі (catholic.by) пропануе шэраг блогаў, напрыклад, А. Расінскага і дыякана Пятра Рудкоўскага ОР. Сайт Мінскіх Духоўных Школаў дае спасылкі на ЖЖ-ста-

янскіх вэб-ініцыятываў. Калі форумы і блогі вымагаюць ад удзельніка творчых здольнасцяў (прадукаваныя тэкстаў, удзелу ў дыскусіях), то ў сацыяльных сетках для карыстальніка галоўным рэурсам зьяўляецца прысутнасць. Таму ў публічных суполках, у сацыяльных сетках vkontakte.com, facebook.com таксама існуюць розныя групы, што аб'ядноўваюць чальцоў ці прыхільнікаў тых ці іншых арганізацый (альбо групы паводле веравызнаньня). Такія

групы звязваюць людзей, але практична ў межах сацыяльных сетак не адбываецца дыскусій. Мэханізмы сацыяльных сетак дазваляюць шырока і масава рабіць “запрашэнныі” на мерапрыемствы, рассылку, збораць “галасы падтрымкі” і г.д. У меншай ступені такая форма віртуальных стасункаў скіраваная на дыскусіі і прадукаваньне ўнікальнага кантэнту. “Паспрачаемся, што ў фэйсбуку знойдзеца 5 млн. праваслаўных хрысьціян?”; “Православные города Минска” і падобныя суполкі наўрад ші можна назваць ініцыятывамі, хача яны і могуць быць досьціць масавымі, аднак мэханізмы сацыяльных сетак практична не перадуугледжаюць дыскусіі. Напрыклад, у тэмах нельга

падпісацца на абнаўленыі, на новыя паведамленыі. Такім чынам, нават удзельнічаючы ў дыскусіях, карыстальнік павінен сачыць за тэмамі самастойна, што магчыма толькі пры вельмі абмежаванай колькасці суполак і тэмаў. Пры гэтым, як правіла, інфармуеца пра змену статуса таго ці іншага карыстальніка, пра зьяўленыне ў ягоным фотаальбоце новых фотадздымкаў і г.д. Тым не менш, сацыяльныя сеткі досьціць эфектыўна могуць выкарыстоўваць мабілізацыйную функцыю.

СЛУЖБЫ ЗНАЁМСТВАЎ

Асаблівую функцыю ў хрысьціянскім інтэрнэце выконваюць службы знаёмстваў. Задачай такіх

службаў ёсьць пошук сяброў, пе-раважна тых, якія падыходзяць паводле канфесійнай адзнакі будучых сужэнцаў. Вельмі часта та-кія службы патрэбныя для нэафітаў, людзей, якія навярнуліся ў хрысьціянства і такім чынам выпалі са свайго звычайнага сацыяльнага асяродзьдзя, а ў царкве на маюць магчымасы і пазнаёміцца з асобай супрацьлеглага полу з шэрагу прычынаў. Трэба адзначыць, што беларускія карыстальнікі усіх полаў і канфесій аддаюць перавагу расейскім і ўкраінскім сайтам хрысьціянскіх знаёмстваў. У беларускай благасферы альбо сайтах, арыентаваных у першую чаргу на беларускіх карыстальнікаў, падобных службаў знаёмстваў няма ці яны не карыстаюцца вялікай папулярнасцю. Для рамантых і сяброўскіх стасункаў беларускім карыстальнікам звычайна хапае канфесійных форумаў і блогаў, ці яны карыстаюцца рускамоўнымі службамі знаёмстваў суседніх краін.

ІНТЭРНЭТ-КРАМЫ

Рынак беларускіх інтэрнэт-крамаў, якія спэцыялізуюцца на продажы рэлігійных тавараў, вельмі абмежаваны. Час ад часу зьяўляюцца падобныя праекты, але на момант напісання агляду ніводная такая крама не працевала. Калі, напрыклад, узяць расейскі ці ўкраінскі рынак, то інтэрнэт зьяўляецца адным са спосабаў распаўсюджання тэматычных, у т.л. хрысьціянскіх кніг. Існуюць адмысловыя праекты, якія на гэтым спэцыялізуюцца, напрыклад, predanie.ru. Сярод беларускіх інтэрнэт-крамаў знайшлася толькі адна – прыватнага прадпрымальніка, які займаецца вырабам іконаў і ківотаў; але бясплатна рэкламаваць камэрцыйны сайты будзе.

СМИ

Рэлігійных сродкаў масавай інфармацыі ці рэлігійных інтэрнэт-пректаў, якія імкнушыцца выступаць у агульным полі са сьвецкім СМИ, у Беларусі практична няма. Тыя ж блогі зьяўляюцца больш апэратыўнымі, напоўненымі, аналітычнымі і пары-

ўнаньні з царкоўнымі СМІ. Буйныя рэлігійныя парталы invictory.org, maranatha.org.ua, risu.org.ua, orthodoxy.org.ua, baznica.info, pravmir.org, bogoslov.ru, sedmitza.ru, portalcredo.ru — прафэсійныя сродкі масавай інфармацыі, у стварэнні і напаўненні якіх удзельнічае цэлы штат журналістаў і бюджет якіх даволі значны. Большасць беларускіх рэурсаў часцей за ўсё праста ўключае ў сваю структуру тую ці іншую навінавую стужку вышэйназваных СМІ альбо праста рапор্ট маніторынг навінаў мэтадам copy-paste.

Тым ня менш, існуе і некалькі беларускіх інтэрнэт-праектаў, якія ствараюць ці імкненца ствараць унікальны кантэнт. Перш за ўсё гэта партал “Царква” (churchby.info) — міжканфесійны праект, які ўтрымлівае навіны, а таксама аналітычныя артыкулы, перакладныя матэрыялы. Аднак гэты сайт, хоць і ўтрымлівае эксплюзіўныя матэрыялы, абнаўляеца не зусім апаратура і нерэгулярна. Безумоўнай станоўчай рысай парталу зьяўляеца наяўнасць беларускай і russkay вэрсіяў, а таксама шырокое кола тэмаў, якія закранаўшы. Сайт ня звязаны ні з якай рэлігійнай арганізацыяй, таму не абмежаваны неабходнасцю адстойвання той ці іншай афіцыйнай пазыцыі.

Па-другое, гэта сайт sobor.by, які пазыцыянуеца ў якасці прыходзкага сайту, але пры гэтым зьяўляеца і сродкам масавай інфармацыі. Што тычыцца навінаў, то навіны праваслаўнага жыцця Беларусі на гэтым рэсурсе прадстаўленыя найбольш дэталёва, аднак яны абмяжоўваюцца галоўным чынам толькі праваслаўнымі наўнамі, а таксама практична ня ўтрымліваюць камэнтароў і аналітыкі. Гэта хутчэй дайджест наўнаў. Кола тэмаў і ўздыманых проблемаў на гэтым рэсурсе абмежаванае, а таксама адчуваеца адсутнасць прафэсійной журналісткай працы.

Трэці сайтам, які неабходна згадаць, — гэта сайт “Беларуская хрысьціянская навіны” (belarusnews.ru). Дадзены рэсурс, таксама як і партал “Царква”,

імкненца ахоплівае шырокое кола тэмаў, зъмяшчае аналітычныя матэрыялы, інтэрвю, разглядае разнастайныя праблемы і давае камэнтары на актуальныя падзеі хрысьціянскага жыцця Беларусі. Сайт таксама не звязаны ні з якай афіцыйнай пазыцыяй і таму імкненца да аўтэктыўнасці ў асвятыленні тых ці іншых тэмаў, што зъявляеца становчай рысай парталу. Аднак, як і вышэйгаданыя рэсурсы, “Беларуская хрысьціянская навіны” пакутуюць на адсутнасць прафэсійной журналісткай каманды, таму абнаўленне сайта спарадычнае, нестратэгічнае, неканцэптуальнае.

Асобна трэба адзначыць праваслаўнае радыё “Софія” (radiosofia.by), якое, аднак, толькі стаіць на самым пачатку свайго раззвіцця, і цяжка прадказаць, якім гэтае раззвіццё будзе.

СПЭЦЫЯЛЬНЫЕ ПРАЕКТЫ

Сярод спэцыяльных хрысьціянскіх інтэрнэт-праектаў на дадзены момант дзейнічаюць і абнаўляюцца толькі некалькі.

Сайт “Часасловец” (chasaslovec.info), прысьвеченны перакладам багаслужбовай літаратуры, Бібліі на беларускую мову, а таксама перакладам а. Аляксандра Надсаны, якія ствараеца съвятарамі БГАКЦ а. Аляксандрам Аўдзюеком і а. Сяргеем Стасевічам.

Хрысьціянскі моладзевы партал “ИдиНаСвет” (idinasvet.com), дзе прыводзяцца навіны з хрысьціянскага жыцця ў Беларусі, дзейнічае фоуум, знаходзяцца мэтадычныя матэрыялы для нядзельнай школкі, хрысьціянская музыка, хрысьціянскі софт (які ўяўліцца ступені капіруюць інфармацыю з аналагічных расейскіх ці беларускіх сайтаў), а таксама артыкулы, прысьвеченныя жыццю сучаснага маладога чалавека ў Беларусі і съвеце.

Праект “Праваслаўная архітэктура Беларусі” (hram.by) — супольнасць праваслаўных, якія займаюцца фатаграфаваннем і аблірамі храмаў па ўсёй Беларусі, а потым дадаюць іх у інтэрнэт-каталёг з камэнтарамі.

Праект “Малітва за Беларусь”

<http://www.zabelarus.info/> — сайт аднайменнай кампаніі, на якім удзельнікі могуць запісацца ў рассылку і маліца разам за Беларусь і розныя аспекты жыцця ў краіне, а таксама пакінуць сваё імя ў адмысловым съпісе — як удзельніка кампаніі.

Сайт “Джэймс Алісан. Тэалёгія” (<http://www.jamesalison.co.uk/bel/index.html>) зъмяшчае пераклады на беларускую мову тэкстаў катапліцкага багаслова Джэймса Алісана, які разважае над фэноменам гомасексуалізму, сумяшчальнасць гомасексуальнай арыентацыі і хрысьціянства, любові і сексуальнасці наогул у съвяtle хрысьціянскага вучэння (ці ў съвяtle таго, як гэтае вучэнне разумее ён сам).

Сайт represii.bchd.info, прысьвечаны ганенням на хрысьціян у савецкія часы, зъявляеца часткай праекту Беларускай Хрысьціянскай Дэмакраты “Пакаяньне”.

Многія іншыя праекты, прысьвечаныя беларускім іконам (carkva.narod.ru/geocities.com), беларускай аўтакефаліі, міжхрысьціянскаму дыялёгу (adzininstva.at.tut.by), лютэранскому (lutheranica.at.tut.by), рэфармісцкому, праваслаўнаму багаслоўю, беларускай хрысьціянскай музыцы і праслаўленню (dvaworship.com/), праект бяз яснай канцепцыі svetach.org прыпынілі сваё існаванье ці доўгі час (некалькі гадоў) не абнаўляюцца.

У якасці заключэння можна адзначыць, што хрысьціянскія ініцыятывы ў беларускім інтэрнэце разасобленыя, спарадычныя, заснаваныя часта на працы адно-га-двух чалавек, таму калі хтосьці з удзельнікаў праекту страчавае цікавасць да супольнай дзейнасці, уесь праект спыняеца і згасае. Няма таксама і прафэсійных буйных хрысьціянскіх сродкаў масавай інфармацыі. Відавочна, што “летаргія” ў інтэрнэце адлюстроўвае ў пэўнай ступені і стан цэркви, хрысьціянскіх рухаў і ініцыятываў у рэчаіснасці. І невядома, адкуль пачненца актывізацыі — з рэалу ці з віртуальнай прасторы.■

Унармаваны байнэт

З 1 ліпеня ў Беларусі пачне дзейнічаць Указ презыдэнта Беларусі № 60 “Аб мерах па ўдасканаленіні выкарыстаньня нацыянальнага сэгмэнту сеткі Інтэрнэт”. Паводле меркаваньня мэдыя-эксперта Паўлюка Быкоўскага, новы парадак перш за ёсё закране прадпрымальніцкую дзеянасць. Але грамадзянская супольнасць таксама адчуе на сабе яго ўплыў.

— Як пасъля пачатку дзеянасці новага ўказу будзе адчуваць сябе грамадзянская супольнасць Беларусі?

— Усё залежыць ад таго, як будзе выкарыстоўвацца ўказ, бо да траўня Рада Міністраў мусіць распрацаваць шэраг нарматыўных актаў па яго разьвіцці. Сярод беларускіх недзяржаўных арганізацый многа афіцыйна зарэгістраваных. А калі літаральна чытаць указ (пункт 3), то там ёсьць, напрыклад, указаныне на тое, што да 1 ліпеня ўсе юрыдычныя асобы мусіць мець дамэн у зоне “by” і

беларускі хостынг: “Забясьпечыць пераход на выкарыстаньне сетак, систэм і рэсурсаў нацыянальнага сэгмэнту сеткі Інтэрнэт, якія размешчаныя на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь”. У такім разе ні байта за мяжой захоўваць ня будуць мець права ні палітычныя партыі, ні прафсаюзы, ні грамадзкія арганізаціі.

Гэты крок можа даволі моцна паўплываць на грамадзянскую супольнасць. Бо ад гэтага часу ўсе сайты трапляюць пад поўную беларускую юрыдыкцыю, бо права мае так званы зямельныя харектары. Так, калі нейкі тэкст будзе лічыцца на тэрыторыі Беларусі злачынствам, то, напрыклад, у Германіі Францыі ён ня будзе парушаць заканадаўства, бо там, прынамсі, няма крыміналнай адказнасці за абраузу прэзыдэнта Беларусі.

Цяпер усе тэксты на афіцыйных сайтах партый і няўрадавых арганізацый будуць цалкам трапляць пад беларускае заканадаўства. Для грамадзянской супольнасці гэта можа быць пэўным выклікам. І ня

так важны фінансавы складнік, хаяць беларускі хостынг і даменнае імя “by” каштуюць сёньня болей за іншыя замежныя варыянты.

Закране ўказ і незалежныя СМИ, бо большасць зь іх знаходзіцца сёньня на замежным хостынгу.

Акрамя таго, указ № 60 уводзіць санкцыю для беларускіх субектаў гаспадарання за парушэнні ўказу — прыпыненіне інтэрнэт-паслугаў да месячу. За гэты час трэба выправіць парушэнні.

Не зусім зразумела, як выправіць парушэнні бяз доступу ў інтэрнэт, а таксама ці абавязаныя ўсе правайдэры скопам адмовіць у доступе да сусветнага павуціння... І што перашкаджае вылезыці туды, напрыклад, праз Wi-Fi ці 3G?

— А як жа беларускія карыстальнікі? Ці будуть зьмены ў прадстаўленні ім паслугаў?

— Для карыстальнікаў у гэтым указе асаблівых зьменаў няма. Правайдэры і так раней збиралі

IP-адресы тых, хто карыстаецца іх паслугамі. Раней інфармацыю пра іх прадстаўлялі апэратыўнікам па добраі волі, а зараз гэта будзе замацавана ўказам.

Праўда, не зусім зразумела, як будуць дзейнічаць, калі ў інтэрнэт карыстальнік выбраўся з дапамогай dial-up па інтэрнэт-картах шматлікіх правайдэраў, – пакуль што гэтыя карткі доступу прадаўщца бяз пашпарту.

– А шырокапалосны інтэрнэт?

– З трох мільёнаў беларусаў, якія маюць доступ у сусветнае павуцінне, толькі ў паловы мільёна ёсьць шырокапалосны доступ. Але толькі гэтыя паўмільёна мусіць падпісаць контракт аб прадстаўленні паслугаў з правайдэрам (усе астатнія карыстаўца інтэрнэтам бяз гэткіх фармальнасцяў і фактычна застаюцца ананімнымі). Важна, што ў парайоныні з нашумелым праектам у дадзеным указе правайдэры мусіць зьбіраць інфармацыю пра абандэнцкія прыставаныні (кампьютары), а не пра ўласна карыстальнікаў, як магло быць.

А вось з інтэрнэт-клубамі іншая сітуацыя. Яны будуць абвізаныя зьбіраць персанальную інфармацыю. Калі вы наведаецце такую ўстанову, то яе ўласнік павінен захоўваць гэтыя дадзеныя год. Натуральная, яны могуць быць прадстаўленыя па патрабаваныні кампетэнтных органаў.

– Ва ўказе ёсьць спасылка на самаабмежаваныне карыстальнікаў. Пра што ідзе размова?

– Так, у пункце 8 указу прысутнічае даволі цікавая рэч: "Пастаўшчыкі інтэрнэт-паслугаў па запынцые карыстальнікаў інтэрнэт-паслугаў аказваюць паслугі па абмежаваныні доступу гэтых карыстальнікаў да інфармацыі".

Наўпрост у дакумэнце вядзеца пра інфармацыю, якая скіраваная на экстрэмісцкую дзейнасць, незаконны зварот зброі і г.д., судзейнічаныне незаконнай міграцыі і гандлю людзьмі, распаўсюд прагнографіі, пропаганда гвалту і г.д. Акрамя таго, акованыне паслугаў па абмежаваныні доступу да інфармацыі можа адбывацца і па дамо-

ве з інтэрнэт-правайдэрам.

Пытаныне, якія менавіта сайты будуць "закрываць", пакуль застаўца адкрытым. Так, ананімны прадстаўнік Апэратыўна-аналітычнага цэнтра пры презыдэнце расказаў БелаПАН, што доступ да апазыцыйных сайтаў абліжоўваць не плянуеца, бо "у гэтым няма нічога страшнага". Паводле ягоных словаў, галоўнае ў тым, што ніхто не павінен выходзіць за межы заканадаўства. А калі недазволеная інфармацыя будзе знайдзеная, то доступ да сайту павінен будзе закрыць правайдэр.

Самая вялікая небяспека, што сьпіс інфармацыі, якая можа быць абліжоўваная, не закрыты. Акрамя таго, указ абавязвае абліжоўваць доступ да пэўнай інфармацыі дзяржаўным органам і арганізацыям, установам адукцыі і культуры. Напрыклад, на аддзяленнях пошты, дзе таксама даецца доступ у інтэрнэт, могуць быць закрытыя ня толькі сайты з прагнографіяй. У абліжоўальны сьпіс можна зьмяніць і апазыцыйныя сайты, бо мы і раней сутикаліся з такімі абліжоўальнямі. У хатнім карыстальні такіх абліжоўальняў, відаць, ня будзе.

ПРА УКАЗ № 60

У прэамбуле дакумэнту сказана, што ён прыняты для забясьпечання абароны інтарэсаў асобы, грамадзтва і дзяржавы ў інфармацыйнай сферы, стварэння ўмоваў для далейшага развязання нацыянальнага сэгмэнту глябальнай кампьютарнай сеткі Інтэрнэт, падвышэння якасці і даступнасці інфармацыі, якую грамадзянам і юрдычным асобам прадстаўляюць арганізацыі і дзяржаўныя органы.

Указ уступае ў дзеяньне з 1 ліпеня 2010 году, але асобныя палаўнічаныні – з 1 траўня 2010 году. У працяг указу будзе прынятая пасстанова Рады Міністраў.

Нарматыўны акт выклікаў меней крытыкі, чым праект, які грамадзкасць пабачыла раней. Але ў цэлым меркаваныні падзяліліся.

СТАНОЎЧЫЯ АДМЕТНАСЦІ ЎКАЗУ

Так, дырэктар УП "Надзейныя

праграмы" ("бацька" TUT.BY) Юры Зісер адзначыў, што ў новым праекце ён практична ня бачыць недахопаў: "выпраўленыя шмат якія заўагі (калі ня большасць), усё перапрацавана, дададзены новы раздзел пра прысутнасць дзяржавы ў інтэрнэце, г.зн. практична зроблены крок да электроннага кіраўніцтва".

Зьяўліўся падзел адказнасці за інфармацыю, якая змешчаная ў байнэце. Ад пачатку дзеяньня ўказу за напісанне будзе адказваць той, хто гэта напісаў. А ўладальнікі пляцоўкі (форуму, блогу ці хостынгу) могуць быць пакараныя толькі калі адмовіцца прыбраць надпіс, які ім было загадана зняць.

Магчыма, "Белтэлекам" нарэшце стаціць манаполію на вонкавы трафік. Ва ўказе згадваецца пра неабходнасць узгадненія сьпісу правайдэраў, якія маюць права прапускаць міжнародны трафік. Ускосна гэта ўказвае на тое, што такіх правайдэраў можа быць буйней, чым адзін. Праўда, калі гэта адбудзеца, ня можа сказаць і міністар сувязі Мікалай Панцялей.

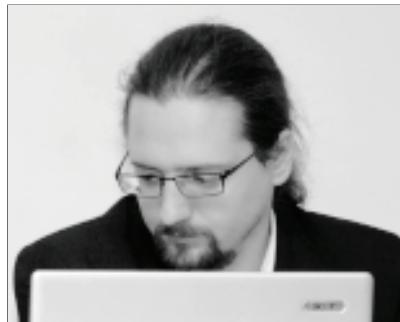
НЕБЯСЬПЕКА

Лідэр Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатоль Лябедзька бачыць у зъяўленыні ўказу палітычную падаплётку перад презыдэнцкімі выбарамі. "Краіна напярэдадні презыдэнцкіх выбараў. Улады кантралююць СМИ. Адзінае, што застаўца такой сабе высцілі свабоды, – гэта інтэрнэт. І Лукашэнка дзейнічае абсалютна лягічна, ён хоча кантроліруе гэту выспу перад презыдэнцкай кампаніяй", – адзначыў Лябедзька.

Паслы краінаў ЭЭЗ 2 лютага заявілі, што для ацэнкі ўказу трэба дачакацца, пакуль ён пачне працаваць. Аналягічнай пазыцыі прытрымліваецца і намеснік старшыні партыі "Справядлівы сьвет" Валеры Ухналёў. Аднак ён дадаў, што "некаторыя пазыцыі (...) адзначана пагаршаюць сітуацыю, звязаную з выхадам апазыцыйных сілаў у медыяпрастору".■

Вольга Аднаколава

Спэцыяліст у галіне інфармацыйных тэхналогіяў і бяспекі Аляксей Чарняеў – пра адыёзны Ўказ №60, Зялёную рэвалюцыю ў Іране, TOR, “паносны газ” і гіпэррэальнасць

мым нэгатыўным сцэнарами няма падставаў для адчая. Кітайскі варыянт сапраўды недасканалы, але існуюць куды больш тэхналагічныя систэмы фільтрацыі. На прыклад, узгадаем падзеі так званай Зялёной рэвалюцыі ў Іране. Дасылаваныні тых захадаў, якія ўжываліся ўрадам для блакавання ўзбечак інфармацыі (як з Ірану,

Некалькі клікаў да свабоды

І можна лічыць ухваленыне Ўказу №60 “Аб мерах па ўдасканаленіі выкарыстання нацыянальнага сэгмэнту сеткі Інтэрнэт” нечаканым?

Аляксей Чарняеў: Першыя пагалоскі пра магчымасць прыняцця ўказу аб рэгуляванні інтэрнэту распаўсюдзіліся яшчэ ў 2001 годзе, таму назваць гэты нарматывны акт нечаканым не выпадае. Па сутнасці, ён зьяўляецца доўгачаканым.

Першапачатковая вэрсія ўказу аб рэгуляванні інтэрнэту была апублікаваная на вэб-старонцы “Нашае Нівы”. “Зыліў” праекту ўказу выклікаў хвалю абурэння ў карыстальнікаў сеців і адмыслоўцаў праз шматлікі недапрацоўкі, якія ставілі пад сумнёў кампетэнтнасць таварышаў з ААЦ (Апэраторы аналітычных цэнтараў). Згадаць хаяць б меркаваную фактычную забарону Wi-Fi з прычыны неабходнасці ўліку абсталівання і пэрсаналіяў карыстальнікаў, прапанаваную ў першым варыянце ўказу. Дапрацаваная вэрсія, падпісаная 1 лютага, на фоне ранейшай выглядае ці на ўзорам заkonatворчасці...

Ня выключана, што істотнае адрозненіе першапачатковай і выніковай вэрсіі ўказу было выклікане ў нейкай ступені вонкавай рэакцыяй. Першы варыяント выглядаў надта сырым як з тэхнічнага, так і з юрыдычнага гледзішча. Некаторыя дзіўнаватыя фарму-

лёўкі выклікалі падазрэныі, што гэта не сапраўдны тэкст, а чыясьці імправізацыя. Думаю, што “зыліў”, калі так можна акрэсліць раптоўнае зъяўленыне праекту ўказу ў сеціве, перасылаваў мэту зандавання глыбы. Найперш, падаецца, распрацоўшчыкамі указу цікавіла рэакцыя новасіпечаных партнэраў па “Усходнім партнэрстве”. Яны, магчыма, хацелі паглядзець, ці будзе Захад неяк рэагаваць на спробы рэгулявання інтэрнэту ў Беларусі. Разам з тым, цалкам магчыма, што ўлічваліся і некаторыя рэакцыі ўнутры краіны.

(так і ў Іран), можна ацэніваць як вельмі пасыпаховыя. Спачатку паведамленыні заходніх мэдыяў пра падзеі ў Іране былі вельмі інфарматыўнымі. Недзе праз тыдзень сюжэты сталі вельмі неакрэсленымі. У якасці крыніцаў указваліся неназваныя асобы, зь якімі журналісты размаўлялі па тэлефоне. А да гэтага паток інфармацыі пра акцыі пратэсту быў вельмі шчыльны і дастаткова дакладны, бо былі блогі, твіты і фэйсбук. Потым ручай пачаў імкліва перасыхаць. І далей журналістам давялося здабываць інфармацыю прыблізна такім жа чынам, як з

*паступовае згортанье інтэрнэтных
свабодаў нашае грамадзтва можа
праглынуць.*

Меркаваныні экспертаў падзяліся. Некаторыя прадказваюць надыход эпохі “вялікага брата”, іншыя супакойваюць софт-вэрсіяй указу. Маўляў, слова “цэнзура” ва ўказе не фігуруе. Якая з пазыцыяў падаецца найбольш адэватнай?

Балышня экспертыных заключэнняў адносна прававых наступстваў ад ухвалення ўказу, як правіла, ігнаравалі наступныя дзіве праblems. Па-першое, аналітыкі схільныя арыентавацца на найслабейшы варыяント фільтрацыі – кітайскі. Маўляў, нават пры са-

СССР часоў “халоднай вайны”. Трэба адзначыць, што абмежаваныне дасягу да інтэрнэт-рэсурсаў вялікай шкоды бізнэсовым інтаресам транснацыянальных кампаніяў, якія працуяць у Іране, не прынесла. То бок уладам Ірану ўдалося ажыццяўіць фільтрацыю дастаткова зручным для сябе чынам. Сусветнае павуцінне нібыта працягвала існаваць, але яго выкарыстаныне ў грамадзка-палітычных мэтах было ўскладненае.

Па-другое, калі пакінуць убаку праblemу тэхнічнага характару

(нават спасылаючыся на Кітай нельга сказаць, што праблема несур'ёзная), усё роўна вядзеца пра ўскладненне жыцьця для інтэрнаўтаў. Любая фільтрацыі, нават тэхнічна недасканалыя, ствараючы перашкоды для атрыманья інфармацыі. Нягледзячы на тое, што бар'еры быццам бы лёгка перадольваючыя дасъведчанымі карыстальнікамі, звычайны чалавек сутыкаецца з сур'ёзной праблемай.

Інтэрнэт захоўвае сваю сацыяльную функцыю свабоднага мэдыму, пакуль любая інфармацыя знаходзіцца на адлегласці некалькіх клікаў. Калі ўзынікаюць нейкія бар'еры і перашкоды, колькасць карыстальнікаў, якія змогуць атрымліваць незалежную інфармацыю, зьніжаецца на парадкі. Значыцца не патрэбная тэхнічная дасканаласць, каб уесьці палітычную цэнзуру. Людзі ў масе сваёй не праграмісты, не адміны. Калі яны нават тэарэтычна будуць ведаць пра наяўнасць патрэбнага праграмнага забяспечаньня, то гэта ня надта дапаможа. Як шмат карыстальнікаў будуць гатовыя ўскладніць сваё жыцьцё, патраціць час, калупацца з праблемамі для таго, каб прачытаць сайт якой кольвек апазыцыйнай арганізацыі, дапрыкладу? Ці нават СМІ? Пры ўжыванні найпрымітыўнейшай фільтрацыі інтэрнэт пачне страчваць галоўную функцыю. У гэтым сэнсе любая спробы сеціўнай цэнзуры паводле палітычных альбо сацыяльных матываў зьяўляюцца небяспечнымі. На бягучы момант ніхто ня можа прапанаваць чароўную пімпачку, якая ў любым выпадку дазволіць інтэрнэту захаваць сацыяльна важную функцыю дыфузіі інфармацыі ва ўмовах бліжавання. Такім чынам, мы мусім дайсьці да разумення таго, што спробы рэгулявання інтэрнэту – гэта ня столькі тэхналагічная, колькі грамадзка-палітычная праблема. Нават калі будзе створаны адмысловы пакет праграмаў, лёгкі для неспэцыялістаў, ён наўрад ці будзе папулярны. Таму мы павінныя рыхтавацца да паўстання ўмоўнага беларускага фарволу з пазыцыі мабілізацыі здравых сілай грамадзтва. Рашэнне праблемы цэнзуры ў сеціве будзе

заключацца з большага не ў тэхнолягічных сродках барацьбы з фільтрацыяй, але ў вострай рэакцыі грамадзтва і дэмакратычнай супольнасці на імаверныя выклікі ў сферы інтэрнэту.

патокам, апрача “кропковых выпадкаў”. Аднак калі мы ня будзем рэагаваць на дробныя крокі, то ў найбліжэйшай будучыні будуць ужывацца больш суворыя заходы. Наколькі я ведаю, тыя рэчы, пра

інтэрнэт захоўвае сваю сацыяльную функцыю свабоднага мэдыму, калі любая інфармацыя знаходзіцца на адлегласці некалькіх клікаў. Калі нечакана ўзынікаюць нейкія бар'еры і перашкоды, колькасць карыстальнікаў зьніжаецца на парадкі.

Ці ёсьць падставы рыхтавацца да такога негатыўнага сценару? Здаецца, ніякіх істотных зрухаў у сферы рэгулявання інтэрнэту апошнім часам з боку ўладаў не назіралася ...

Ёсьць такая показка. Калі кідаеш жабу ў гарачую воду, яна паспівае выскачыць. Рэзка рэагуе. Калі жабу кідаеш у халодную воду, а потым паступова падвышаеш градус, яна ў выніку зварыцца. Бо істота не адчувае павольнага пераходу ад халоднага да гарачага тэмпературнага рэжыму. У прынцыпе, калі б куча сайтаў апынулася недасяжнай уваднічацьсце, такія заходы ўладаў выклікалі б дастаткова хваравітую рэакцыю нават у людзей палітычна неангажаваных. Але паступовае згортваныне інтэрнэтных свабодаў нашае грамадзтва можа праглынуць.

Ці вядомыя нейкія прыклады абмежавання свабоды ў дасягну да незалежнай інфармацыі, звязаныя з пачаткам дзеяння Ўказу №60? Папулярны сеціўны рэурс “Хартыя'97”, напркілад, неяк зяяўляў пра збоі злучэнняў з заходнімі і рэсурсамі, звязаныя з запускам беларускага фарвола “Берасцейская фартэція”.

На цяперашнім этапе пакуль што ўлады не съпяшаюцца ствараць перашкоды інфармацыйным

якія пісала “Хартыя'97”, ня маюць палітычнага абрэгунтаваньня. Яны хутчэй зынітаваныя з тэхнолягічнымі праблемамі. Думаю, што праблемы з палітычнымі грунтамі звязаныя з бліжэйшымі выбарами, калі зноў пачнецца гістэрыя вакол каліяровых рэвалюцыяў, пацукоў у вёдрах і да таго падобных рэчаў.

Ціск на незалежныя сеціўныя рэсурсы працягваеща. Нядайна група вэтэранаў на старонках дзяржавнай газэты “Рэспубліка” выказала абурэнненне сайtam “Беларускі партызан”. Гэткая адаптация сталінскіх мэтадаў барацьбы з апантамі ў варунках XXI стагодзьдзя.

Вашая рацыя. Па сутнасці, у бягучы момант адбываецца хутчэй не тэхнічная падрыхтоўка да блякавання непрыемных для ўладаў інтэрнэт-старонак, а падрыхтоўка грамадзкай думкі. Выступ невядомых вэтэранаў-дзяцей вэтэранаў выклікае падазрэнні, што гэта можа быць часткай праграмы падрыхтоўкі глебы да наступнай атакі “паводле просьбаў працоўных”.

Ці ёсьць прыклады на ўзроўні самаорганізацыі блогераў альбо мэдия-актыўістаў, якія маглі б аказаць нейкі супраціў намерам дзяржавы па рэгуляваныні інтэрнэту?

Мне здаецца, што на цяперашні

момант супраціў мусіць заключацца ў raising awareness (падвышэньне інфармаванасці). Мяне асабіста непакоіць тое, што большасць людзей, нават з дэмакратычных калаў, успрымае небяспечныя заходы ўладаў вельмі лёгка. Я бачу некалькі галасаванак у ЖЖ, дзе прасілі людзей выказацца наkontуказу №60. Асноўная маса адказаў была кшталту: “падумаеш, як-не будзь дамо рады”. Вось гэта якраз тая памылка, пра якую я казаў. Людзі успрымаюць фільтрацыю як тэхналагічную праблему. Але, папершае, яна можа аказацца не настолькі простай, як нам падаецца цяпер. Па-другое, нават калі ўсе дэмакратычныя блогеры змогуць усталяваць сабе софт, які дазволіць ім абыходзіць абмежаваньні, то гэта не ўратуе сітуацыю ў маштабах усяго беларускага сэгменту! Важна, каб любы беларускі інтэрнэт мог прачытаць любога блогера, зайсьці на любы сайт. Таму неабходна, каб грамадзтва было пільным загадзя. Грамадзкія

арганізацыі павінныя адпаведным чынам праводзіць інфармацыйную працу. Тлумачыць небяспеку такіх заходаў, чаму яны пагражают грамадзству і чаму гэта ня дробязь. Каб у патрэбны момант не аказалася, што грамадзтва не мабалізавана для выкананья свайго меркаваньня.

Выглядае на тое, што ніша кіберзмагароў за свабодны інтэрнэт яшчэ не занята, ці на так?

Мне здаецца, што такой ініцыятывы няма. Ведаю, што некалькі самаарганізаваных групаў спрабуюць загадзя падрыхтавацца ў тэхнічным сэнсе. Спрабуюць рабіць дыстырыбутыў Linux, у якім будуць перадугледжаныямагчымасці змагання з блякаваннем. Але, як я ўжо зазначыў, тэхнічнае вырашэнне будзе мець сур'ёзныя абмежаваньні. Лепш, каб праца праграмістаў не спатрэбілася, а справа была вырашаная настроем самога грамадзтва. Я перакананы, што калі грамадзтва будзе ў пэўнай

ступені мабілізаванае па гэтым пытаньні, то ўлады будуць значана мякчэй сябе паводзіць. Паводле зъвесту гэты ўказ, калі вяртаца да канкрэтнікі, аформлены такім чынам, што ўвесь яго механізм будзе ўласцівіцца нейкімі падзаконнымі актамі. Па сутнасці, ёсьць вельмі шырокая рамка, напаўненне якой можа быць і вельмі жорсткім, і вельмі мяккім. Улады пакінулі сабе вельмі шырокое поле для манёuru, і грамадзству трэба ўплываць на кірункі гэтых манёураў.

Якія могуць быць парады для беларускіх інтэрнаўтаў?

Самы банальны спосаб абысыці цэнзуру ў сеціве – гэта ўсталяваць TOR. Гэта праграма, у першую чаргу, прызначаная забяспечваць аナンімнасць у сеціве, але паводле асаблівасці рэалізацыі можа быць выкарыстаная для абыходу бар'ераў. Варта зазначыць, аднак, што такое рашэнне больш падыходзіць для загартаваных актыві-

стаў, але нязручнае для звычайных людзей. TOR істотна запавольвае абмен інфармацыяй. Паспалітага інтэрнаўта гэтае запавольваныне будзе адпaloхваць. Тым ня менш, актывістам, варта мець яе напагатове. Прычым ужо цяпер. Бо ў пэўны момант можа аказацца, што тыя сайты, зь якіх падобны звычайна пампуюцца, будуть заблакаваныя. Так, дарэчы, адбылася ў Іране. Там, увогуле спэцслужбы адсочвалі ўсе спробы супрацьдзеяння фільтрацыі. Ледзьве недзе ў блогах зьяўлялася інфармацыя, што, маўляў, ёсьць магчымасць абысыці цэнзуру, гэтае аkenца хутка зачынялася. Таксама, органы выкарыстоўвалі мэтады псыхалягічнага ціску, якія і ў нас могуць лёгка спрацаваць. Напрыклад, ёсьць нейкі сайт, на якім выстаўляеца праграма для абыходу фаерволу. Яны яго блакуюць, а замест старонкі даеща карцінка з надпісам у духу: "вы зайшлі на забаронены сайт, чакайце, да вас ужо едзе праверка пашпартнага рэйму". У атмасфэры грамадзкай няўпэўненасці, якая часта бывае ў пэрыяды палітычнай нестабільнасці, падобныя заходы лёгка выклікаюць паніку. У 2006 годзе, як мы памятаем, любыя пагалоскі ў інтэрнэце ўвесь час моцна раздуваліся. Людзі рэальна баяліся рэчаў, якіх баяцца не было сэнсу. Інтэрнаўты могуць згадаць, як падчас супрацьстаяння на плошчы праз сеціва распаўсюджваліся пагалоскі пра імавернасць выкарыстання ўладамі мітычнага паноснага газу. Зразумела, нічога такога мітынгоўцаў не напаткала, але абмяркоўвалася гэтае паведамленыне вельмі эмацыйна. Да аднаго чалавека зь дзесяці тысячачаў, дарэчы, сапраўды можа заехаць міліцыя. Але ў адпаведнай ситуацыі гэты факт будзе так пададзены, нібыта арыштоўваюць пачкамі. Як вынік, людзі будуть дэмаралізаваныя. Таму да тыхіх неспадзяванак варта быць гатовымі загадзя. Даўайце, прыкладзем намаганыні, каб не дапусціць рэалізацыі нават "самага лагоднага кітайскага сцэнару" – будзем свабодна карыстацца магчымасцямі інтэрнэту і надалей.■

Мікола Бянько і Юлія Сівец

ДАВЕДКА

Вялікі кітайскі фаервол (Great Chinese Firewall) – назвалі яго на Заходзе, з іранічным намёкам на знакамітую Вялікую кітайскую сцяну (Great Chinese Wall). Афіцыйна ж ён носіць паэтычную назыву «Залаты шчыт».

Ён абрывае злучэныне карысцельнікаў з замежнымі сайтамі, ці калі сайт уключаны ў «чорны сьпіс», ці калі фільтар знаходзіць у тэксце слова і словазлучэныне з іншага «чорнага сьпісу».

Абодва, сьпісы бясконца рэдагууюца, прычым часцяком лёгіка гэтых мадыфікацыяў няўлюённая для назіральніка. Магчыма, проста спэцыфіка дзейнасці бюраратаўчнага апарату, які робіць бессансоўную працу, каб, крый Божа, начальства не падумала, што тут няма чаго рабіць і не абрэзала фінансаваныне. Аднак, нерухомым масівам у тых сьпісах застаюцца сайты і слова, звязаныя з рухамі нацыянальных мяншыняў, у першую чаргу тыбэцкага ўраду ў экзылі і Далай-Ламы, крытыкай кампартыі, і рэлігійнай плынню. Напрыклад, калі ўлады заўважылі, што аматарскае і мабільнае відэа, знятае пратэстоўцамі шкодзіць іміджу ўладаў і выклікае вострую рэакцыю ў сувесце, абмежаванын былі накладзены на відэатрафік. Тэарэтычна досут пахаваўся, але практична хуткасць стала такай, што нічога асабліва не запампуш і не паглядзіш з замежных сэрвісаў, а «Фалуньгун». Прадстаўнікі апошняй зусім не былі падобныя да апазыцыі, і, паводле далёкаўходніх мерак, іхныя перакананыні не выглядаюць неяк асабліва экзатична, але дастаткова было, каб «фалуньгуну́цца» стала шмат, каб улады занэрваваліся і абринулі на іх нежартоўныя рэпрэсіі. Што, у прынцыпе, лягічна – таталітарная ўлада ня любіць аніякага непадкантрольнага варушэння.

Кітайская ўлады таксама ўтрымліваюць вялікі штат стукачоў – элітакіх сеціўных «дружыннікаў», якія гойсаюць скрэз сеціва, з мэтай пошуку крамолы, атрымліваючы ўзнагароджаныне за кожны паспяховы данос.

ВКФ ня лічыцца ўзорам тэхнолягічнага мастацтва, і дасьведчаны чалавек лёгка яго абыйдзе, але даволі і таго, што ён адсякае ад забароненай інфармацыі большую частку кітайскіх інтэрнаўтаў.

На здымку мілая карцінка, якую бачыць кітайскі інтэрнаўт, які паспрабаваў адкрыць штосьці забароненое.

Іранскі Фаервол – здаецца ніякай агульнапрынятай назывы ў яго пакуль няма – штука менш вядомая, але больш хітрай. Ён не выкарыстоўваўся гэтае заўважна і татальнай аж да пачатку масавых хваляваньняў «Зялёной рэвалюцыі».

Наколькі можна меркаваць, ягонае дзеяньне ў першую чаргу скіраванае не на блакаваныне (хаяці яно прыстнічае), а на запавольваныне, шляхам выбарачнага штучнага паніжэння працпукнай здольнасці сеткі Камунікацыйнай кампаніі Ірану – дзяржаўнага манапаліста (як і Белтэлекам у Беларусі) на вонкавыя злучэныні з сусветнымі телекамунікацыйнымі сеткамі. Напрыклад, калі ўлады заўважылі, што аматарскае і мабільнае відэа, знятае пратэстоўцамі шкодзіць іміджу ўладаў і выклікае вострую рэакцыю ў сувесце, абмежаванын былі накладзены на відэатрафік. Тэарэтычна досут пахаваўся, але практична хуткасць стала такай, што нічога асабліва не запампуш і не паглядзіш з замежных сэрвісаў, а «Фалуньгун». Прадстаўнікі апошняй зусім не былі падобныя да апазыцыі, і, паводле далёкаўходніх мерак, іхныя перакананыні не выглядаюць неяк асабліва экзатична, але дастаткова было, каб «фалуньгуну́цца» стала шмат, каб улады занэрваваліся і абринулі на іх нежартоўныя рэпрэсіі. Што, у прынцыпе, лягічна – таталітарная ўлада ня любіць аніякага непадкантрольнага варушэння.

Такімі падыходамі іранскія інтэрнаўты, апрач іншага, выціскаюцца з сусветных сэрвісаў электроннай пошты, відэабмену, блогінгу, бо праца зь імі становіцца невыносна павольнай, а ў якасці альтэрнатывы прапанујуцца ўнутраныя «клоны», якія, канечне ж, шчыльна кантролююцца ўладамі.

На графіку, у якасці прыкладу, прадстаўлены памер плыння ў электроннай пошты (сыватлейшым колерам – з Ірану, цімнейшым – з Іран) у пэрыяд выбарчых забурэньняў. Бачны ўсплеск калі іранцы імкнуліся паведаміць пра ситуацыю ў краіне, рэзка заглущаны і пазней уціснуты ў рамкі абмежаваньняў.■

АД РЭДАКЦЫИ

Культурныя ляндшафты беларускіх постсавецкіх гарадоў надзвычай гетэрагенные. Там-сям сустракаюцца съяды каляніяльной эпохі з аднастайнымі суворавымі-ленінымі, празь якія прабіваюцца ледзь-ледзь заўважныя знакі беларушчыны.

Уявіць мадэрную нацыю без створанага па сваім вобразе і падабенстве ўрбаністычнага асяродзьдзя немагчыма. Здаецца, гэтую ісціну за гады незалежнасці зразумелі нават улады. Праўда, унёсак “вярхоў” у беларусізацію нашых гарадоў пакуль што съціплы: ад усталявання тэматычных білбордаў “ЗА Беларусь” да ўзвядзення новых мэмарыялаў нейтральным героям.

Палітыка памяці, якую праводзяць улады, на жаль, не заўжды адлюстроўвае чаканняў грамадзянаў. Зрэшты, дзеля справядлівасці, і сама грамадзянская супольнасць ня надта съпяшаеца ўплываць на працэс пераўтварэння постсавецкіх населеных пунктаў у беларускія гарады.

Рэдакцыя часопіса “Асамблея” прапаноўвае распачаць дыскусію адносна таго, ці трэба трэціму сэктару як супольнасці неабязякавых грамадзянаў выяўляць актыўнасць падчас перабудовы гарадоў. Альбо варта пачакаць завяршэння маштабнага праекта лукашэнкаўскай мадэрнізацыі? Ніжэй прадстаўлены артыкул ўкраінскай даследчыцы Надзеі Коваль, прысьвячаны спэцыфіцы палітыкі памяці ў самым “расейскім” горадзе Ўкраіны. Спадзяемся на Вашую зворотную сувязь. Скрынія для ліставанья: mag@belng.info.■

Месца памяці: Севастопаль

Севастопаль можна ахарактарызаваць як музэй савецкасці пад адкрытым небам: гэта апошніяе месца ва Украіне, дзе адбываюцца маршы школьнікаў перад вечным агнём, а цэнтар гораду ўпрыгожвае дошка гонару.

Надзія Коваль

Севастопаль, няйначай своеасаблівая палітычная Папялушка, з закрытага для звычайных съяротных вайскова-га гораду савецкай эпохі ператварыўся ў магутны палітычны вобраз, сымбалічны яблык раздору паміж Украінай і Расеяй, месца бітвы за гісторыю і памяць.

Сымбалічная канструкцыя Севастопала будавалася досыць доўга. Аднак, паводле съцверджэння С. Плохая, першым паўстаў не афіцыёны, а народны міт пра Севастопаль, пасля Крымскай вайны 1854–1856 гадоў, літаратурным съведчаньнем чаго зьяўляюцца “Севастопальскія апавяданні” Льва Талстога. Гэты міт праслаўляў гераізм асобных абаронцаў: першыя помнікі адміralам Лазараву, Карнілаву, Нахімаву, Істоміну паўсталі за сродкі прыватных асобаў. Барацьба паміж дзяржаўнай і народнай вэрсіямі абароны адлюстраваная ў панараме “Абарона Севастопаля”, галоўным героем якой, у выніку ціску з боку ўраду, стаў князь Гарчакоў, а народны адміral Нахімаў займае досыць маргінальнае месца. Увадначасце ўлада ня надта намагалася заваstraць увагу на прайгранай вайне і няўдалай, хоць і гераічнай, абароне. Першая спроба выкарыстаныя Севастопаля як сымбалю царскай Расеі назіраеца толькі ў пачатку XX стагодзьдзя, калі падчас расейска-японскай вайны наўмысна праводзіліся паралелі

паміж абаронай Севастопаля і абаронаю Порт-Артура.

У пачатку савецкай эпохі Севастопаль як сымбал таксама ня меў значнай ролі – выдатны гісторык М. Пакроўскі бачыў у Крымскай вайне толькі съведчаныні загнілай і неэфектыўнай царскай палітыкі, але сталінская эпоха прынесла значныя змены ў савецкую інтэрпрэтацыю мінулага. Перад нападам на Польшчу і Фінляндыю зьявіліся першыя савецкія кнігі пра абарону Севастопаля – “Крымская кампанія” і “Абарона Севастопаля. Крымская вайна 1854–1855”. У гэты ж час на сцену выйшаў будучы галоўны ідэоляг расейскай ідэі ў Севастопалі Яўген Тарле, які па асабістай замове Сталіна напісаў грунтоўную гісторыю Крымскай вайны, першы том якой зьявіўся ў 1941 годзе.

Падзеі Другой сусьветнай вайны далі магутнаму севастопальскому міту другое жыцьцё – восьмімесяцовая абарона, а празь некалькі гадоў і кровапралітная адваёва (дыварама “Штурм Сапун-гары”) далі Севастопалю званыне Горада героя і новае значэнне: праводзілася простая паралель паміж першай і другой абаронай. Адмірал Нахімаў знайшоў сваё месца ў пантэоне расейскіх герояў – у 1944 годзе быў заснаваны ордэн і мэ-

“слáўнае месца”) і выразна падкрэслівае, каму гэтая слава належыць. Падчас фармавання савецкага наратыву пра Севастопаль адбываецца выцісканье з пантэону прадстаўнікоў іншых народаў, якія ўдзельнічалі ў абаронах гораду.

Тарле падкрэслівае выключна расейскі характар першай абароны Севастопала і адкрыта атакуе інжэнэр Татлебэна (французскага паходжанья), нягледзячы на

гтоне і Заходній Нямеччыне), а цяпер гэты эпітэт традыцыйна замацаваўся за НАТА і праукраінскімі сіламі. Мэра гораду, які прызначаецца прэзыдэнтам, на севастопальскім слэнгу называюць гаўляйтэрам (па аналагіі з кіраунікамі адміністрацыйных адзінак у дзяржаве Гітлера).

Севастопаль можна ахарактарызаваць як музэй савецкасці пад адкрытым небам: гэта апошніе месца ва Украіне, дзе адбываюцца маршы школьнікаў перад вечным агнём, а цэнтар гораду ўпрыгожвае дошка гонару. Пра трываласць савецкага духу ў Севастопалі съведчыць выданыя гарадzkой улады за 2003 год, прысьвечанае 220-й гадавіне з дня заснавання гораду. У рубрыцы “Гісторыя на газэтных старонках” зьдзіўляе наяўнасць навіны пра галасаваныне севастопальцаў за захаваныне Савецкага Саюзу, але няма ніводнае згадкі пра галасаваныне 57% севастопальцаў за незалежнасць Украіны. Нарацыя Севастопала будзіць настольгію па Савецкім Саюзе і стварае варожае стаўленыне да “сэпаратыстаў” і “бандэраўцаў”, якія гэту ідылію зруйнавалі.

Нягледзячы на адносна нядоўгае знаходжаныне Севастопала ў складзе Расейскай імперыі (71 год па стане на пачатак Крымскай вайны), у расейскай гісторыяграфіі паўсталі досыць багатыя тэарэтычныя канструкцыі, якія падкрэсліваюць адвечную “расейскасць” места.

Найбольш упływowая канструкцыя звязвае гісторыю Севастопала з даўнім Херсанэсам, які кіеўскі князь Уладзімер здабыў у 980 годзе і дзе ахрысьціўся, даўшы Русі яе найбольшую каштоўнасць – праваслаўе. Гэтыя падзеі надаюць гораду рэлігійнае значэнне (цікава, што падчас закладання Севастопала будынкі Херсанэсу былі разабраныя на каменны, неабхідны для пабудовы марской крэпасці).

Сённяня закладаецца міт “трэція абарона Севастопала”, самай складанай і важнай, акрэсленай слоганам “Дык абараняйце ж Севастопал!” – апошнімі словамі адмірала Карнілава. Гэтая ідэя часта паўтараецца расейскімі пал-

далъ, а таксама адкрытыя вайскоўцы школы яго імя. Дзіве абароны, паміж якімі працягнулася цэлае стагодзьдзе, аб'ядналіся ў адзіны вобраз герайчнага супраціву і ў пяцідзясятых гады праста выбухнулы кніжкамі на адпаведную тэматику. Найбольш значная з іх – аўтарства таго ж Яўгена Тарле – насыла знакавую назыву “Севастопаль – горад расейскай славы”. Гэтая формула даслоўна расшифрувае назыву горада (Севастопаль у перакладзе з грэцкае азначае

эфектыўную сыштэму створаных ім фартыфікацыяў; украінскага паходжанья матрос зь імем Пятро Кішка трактуеца як расейскі герой.

Клясычны савецкі наратыв Вялікай Айчыннай вайны часта вызначаў ворагаў і апанентаў у тэрмінах фашизму. У фашистай хутка ператварыліся колішнія заходнія саюзнікі (Тарле паранайаў блогу Севастопала 1854–1856 і 1941–1942 гг., адначасова атакуючы нашчадкаў Гітлера і гітлерызму ў Вашын-

ітыкамі-нацыяналістамі – Лужковым, Затуліным, Бабурыным, што нярэдка выступаюць на севастопальскіх мітынгах. У горадзе выдаюцца расейскія газеты “Сыцяг Айчыны” і тэлеканалы, філіі расейскіх універсytетаў, банкаў, Дом афіцэраў Чарнаморскага флётута, тэатр імя Лайрэнёва, працуе Будынак Масквы ў Севастопалі і Будынак Севастопаля ў Маскве (мае быць адчынены ў найбліжэйшы час, як і прадстаўніцтва губэрнатара Маскоўскага вобласці Барыса Громава), прарасейскія арганізацыі “Расейскі блок”, “Севастопаль-Крым-Расея”, прымаеща аплата ў рублях, традыцыйна цягнуща размовы пра незаконную раздачу расейскіх пашпартоў грамадзянам Украіны.

На гэтым фоне можна адзначыць вайну “месцаў памяці”, і сярод найбольш рэзанансных яе праяваў варта згадаць усталяванье ў цэнтры гораду помніка яго заснавальніцы, расейскай імператрыцы Кацярыне Другой. Гэты помнік з ідэалагічнага пункту гледжанья ёсьць ідэальным – падкрэслівае расейскія карані месца і прыўносіць яскравы антыўкраінскі кантэкст (менавіта Кацярына ліквідавала рэшткі гетманату і Запаросскую сеч). Пра значэньне помніка для гараджанаў съведчаць стосы букетаў і вянкоў з трыкалёрнымі стужкамі, а таксама падзея, названая ў прарасейскіх колах “вандалізм”, а ў праукраінскіх – “правакацыя”: у жніўні 2008 году помнік быў заліты жоўта-блакітнай фарбай. Іншым цэнтрам сутыкнення сталася шыльдачка, прысьвечаная 90-годзьдzu ўкраінскага флётута, якая мелася змагацца з ідэалагемаю чужасці і непрыроднасці ўкраінскага флётута ў горадзе. Гістарычна базаю для гэтай шыльды сталіся падзеі 1917–1919 гадоў, калі частка царскага флётута вырашыла перайсці пад кіраўніцтва Цэнтральнае Рады, пасля – гетмана Скарападзкага. Шыльда гэтая была фактычна адразу адарваная, стаптаная і патопленая ў марскіх водах. Таксама ў некалькіх месцах у цэнтры гораду ўмантаваныя шыльды, пад якімі знаходзяцца капсулы з лістамі для нашчадкаў,

якія маюць быць прачытаныя праз 20 гадоў, на набярэжнай стаіць слуп з гербам Расеі і надпісам “У славу Расеі”. Нямала сустракаецца “драбніцаў”, што съведчаць пра ляльнасць да расейскай дзяржавы, – налепак RUS альбо георгіеўскіх стужак на аўтамабілях і вывешаных з вокаў сцягоў.

Што да ўкраінскага элемента ў ablічы Севастопаля, то, як правіла, ён выяўляецца ў самотных дзеяньнях энтузіястаў-нацыяналістаў, якія не да канца разумеюць спэцыфіку рэгіёну і ідуць традыцыйным шляхам мітастварэння. Напрыклад, агітацыйны цягнік Сыцяпана Хвары, які нібыта меўся развязвачаць стэрэатыпы, на самрэч напалохаў і адштурхнуў севастопальцаў. Паказальнай ёсьць сцятуцыя што да гімну гораду – “Легендарный Севастополь, неприступный для врагов, легендарный Севастополь, город русских моряков”. Запоўніць новым зъвестам гэты сымбаль спрабаваў капітан украінскага флётута Міраслаў Мамчак, ня проста пераклаўши песню на ўкраінскую мову, а дыямэтральна зъмяніўшы яе сэнс. Заява пра тое, што Севастопаль – “белакаменная столица украінскіх маракоў”, выклікала абвінавачваныні ў блюзнерстве з боку расейскіх калаў. Іншы твор Мамчака выводзіць абгрунтаванье ўкраінскай вэрсіі прыналежнасці Севастопаля на тэарэтычны ўзорвень. Ён зъявіўся аўтарам кнігі “Флётаводцы Украіны”, съпіс якіх ачольвае князь Алег, які мае давесці той факт, што расейскі флёт нашмат маладзейшы, чым украінскі. У горадзе дзейнічае некалькі ўкраінскіх арганізацый (напрыклад, “Украінскі Севастопаль”, рэгіянальныя арганізацыі ўсёўкраінскіх арганізацый, але дагэтуль няма ніводнай украінскай школы, хоць абяцаюць яе дабудаваць, прынамсі напалову, да верасня 2010 году). І няма аніводнай пасыядоўнай украінскай нарацыі: для чаго нам патрэбны Севастопаль і якое яго значэньне для Украіны. ■

Надзія Коваль

Горацкі экапатруль

Галіна Будная

Нарад ці знайдзеца асока, якая б сказала, што ма-рыць жыць у брудным, засмечаным горадзе. Усім пада-баўцца чыстыя і дагледжаныя цэнтральныя вуліцы. Але варта толькі паштапыраваць па ўскраінах Горак, па берагах рэчкі Проні і Паросіцы, зірнуць у раёны лецішчаў і прыватных забудоваў — пры-гожая карціна адразу пачынае цымянець і зынікае пад ціскам разнастайных стых-ійных съметнікаў, вялікіх і малых прыстанкаў побытавага і будаўнічага съмецьця.

І хоць у кожным раёне прыватнага сэктару быццам бы наладжана систэма штотыднёвага вывазу побытавых адкідаў, а ў дварах шматпавярховіках стаяць съмецьцевыя кантэйнёры, памыніцаў ня робіцца меней! Наадварот, кожную вясну, як грыбы пасыля дажджу, вылазяць разам з пралескамі ў Старым акадэмічным парку і па берагах азёраў пля-стыкавыя бутэлькі, пакеты, банкі і г.д. Ну ня ўмеець нашыя людзі пазбаўляцца ад съмецьця цывіліза-вана!

Ідэя праекту “Экалягічны патруль” нарадзілася ўвесну 2009 году. Менавіта гэтай паравінай асабліва пачварна выглядаюць груды съмецьця на фоне маладой зеляніны. Жаночая ініцыятыва “Агата” ў меру сваіх сілаў і магчы-масцяў вырашыла дапамагчы роднаму гораду ачысьціцца. Але ня проста так, а з прыцягненнем школьнага моладзі. Экалягічнае мысленіне трэба закладаць як мага раней! Мы задумалі ажыцьцяўці нашую ідэю ў два этапы: навучаныне (размовы на экалягічную тэматику з вучнямі школаў нашага гораду) і непасрэдна прыборка съметнікаў (што будзем прыбіраць, вырашылі яшчэ вяс-

ной). Праект пачаў рэалізоўвацца ўвосень мінулага года. Мы падрыхтавалі буклет “Парады для тых, хто любіць беларускую прыроду, хоча яе захаваць, а таксама крыху зэканоміць сямейны бюджет”. Гэтыя буклеты мы раздаем

Мікалаевіч адзначыў, што і для іхнае службы гэта набалелае пытаныне, але нават чыста фізычна горацкая прыродаахоўная інспэкцыя (штат у 2 чалавекі) ня ў сілах усё адсачыць і ўсяму дачь рады. Горацкі раён досьць вялікі і ў экалагічным сэнсе складаны, хоць, паводле афіцыйнай інфармацыі, у Магілёўскай вобласці адзін з найлепшых. Чатыры буйныя сельскагаспадарчыя комплексы (два сувінагадоўчых і два буйной рагатай скацины), шэраг прамысловых прадпрыемстваў г.д. Часта няспраўныя гарадзкія ачышчальнія збудаванні экалалягічнай чысціні навакольнаму асяродзьдзю не дадаюць. Нягледзячы на сваю штодзённую занятасць, начальнік інспэкцыі запэўніў нас, што мы ў сваёй працы можам заўжды разылічваць на ягоную дапамогу і падтрымку.

Мы думаем, што рэалізацыя дадзенага праекту будзе карысная для ўсіх: у жыхароў гораду ачысьціцца “асяродак пражываньня”, у школьніках, якім мы закладзем асновы экалягічнага мысленія, зынікне жаданыне засмечаваць горад (пасыля прыборак сваім рукамі некалькіх съметнікаў ававязкова зынікае!), у пэдагогаў зьявіцца новая інфармацыя да раздуму (паводле прызнанняў некаторых настаўнікаў, сёстое з таго, пра што мы апавядаем дзецям, яны таксама чуюць упершыню). Камунальная служба гораду ашчаджаныя рэсурсы змогуць скіраваць на развязаныне іншых проблемаў (а іх хапае!).

Пра ўсё гэтыя акцыі і мерапрыемствы “Экалягічнага патруля” мы будзем расказваць на старонках мясцовай прэсы, а таксама на сایце horki.info. Ёсьць надзея, што кожны з тых, хто возьме ўдзел у таких “суботніках”, ніколі ня кіне съмецьце міма урны. А гэта ёсьць той вынік, да якога мы імкнемся.

Парады для тих, хто любіць беларускую прыроду, хоча яе надоўга захаваць, а таксама крыху зэканоміць сямейны бюджет.

школьнікам і настаўнікам падчас наших лекцыяў-сустэрэчаў. І мы ўжо адчулі зваротную сувязь. Дзеци кажуць, што нашыя экалягічныя размовы ім цікавыя, а інфармацыя буклетаў карысная нават у практычным сэнсе (дома паказвалі бацькам). Сэрыю лекцыяў мы плянуем скончыць у першай палове сакавіка і да моманту, калі стане сънег і зямля падсохне, зьбіраемся быць гатовымі непасрэдна да прыборкі. Ужо ёсьць папярэдняя дамоўленасць з камунальнай службай гораду на вываз сабранага валінтэрамі съмецьця.

Напярэдадні новага, 2010 году мы размаўлялі пра экалягічную ситуацыю нашага рэгіёну з начальнікам інспэкцыі прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяродзьдзя Горакага раёну В. Мацкевічам. У прыватнасці, закраналася праблема несанкцыянаваных съметнікаў у горадзе. Валянцін

“Зялёны” капіталізм: апошні шанец?

Павал Леснавы

Уканцы XX стагодзьдзя крушэнъне савецкай мадэлі сацыялізму, здавалася б, паставіла тлустую кропку ва ўсіх спробах аспрэчыць панаванье прынцыпу “святарнай прыватнай уласнасьці”. У 1990-я гады, насамрэч “хвацкія” ва ўсіх сэнсах гэтага шматзначнага слова, сярод прасунутай публікі постсавецкай прасторы стала лічыцца кепскім тоным не згаджацца з новай неналібэральнай палітэканомікай. Аднак за межамі мясцовага дыскурсу заставаліся цэлыя пласты заходняга інтэлектуальнага кантэксту, у прыватнасьці, надзвычай папулярныя леварадыкальныя школы, якія без усялякай ідэалізацыі савецкай практикі працягвалі крытыкаўца парадыгу “спажывецкага грамадзства”. Гэтаксама незадоўга да пачатку крызісу савецкага праекту, у 1980-я гады, да іх далучыліся і набіраючыя звышпапулярнасць эўрапейскія “зялёныя”. Большасць зь іх выступала тады з антыкапіталістычных пазыцыяў, і бачыла ў панаваныні сучаснага тэхнакратычнага ладу, падпарадкованаага інтэрэсам карпаратыўнага

прыбытку, сур’ённую пагрозу прыродзе і чалавеку. Альтэрнатыўная сацыяльная мадэль будучыні стала мысліцца ў катэгорыях “экасацыялізму”. У 1990-я гады маштабныя пратэставыя акцыі так званных “антыглябалістаў” надзвычай шчыльна зыліліся зь дзейнасцю экалягічных актыўістуў.

Натуральна, што систэма рэагавала адэкватна. Сёняня на Захадзе толькі самы ляноўты з палітыкаўня кажа пра абарону навакольнага асяродзьдзя (улічваючы культывациі працагалізму, такіх там амаль што няма). У Эўрапарлямэнце існуюць ажно дзіве фракцыі “зялёных”. Нават “новая правыя” загаварылі пра экалёгію. Зрэшты, яшчэ вучэнъне пра “кроў і глебу” авалявала іх да гэтага! Унучка Мусаліні, балітуючыся ад італьянскай нэафашистской партыі, актыўна спэкулявала на прыродахоўнай тэматацыі. Прябле спрабавала вырашыць, і ўсё з тым жа звычайнім посыпехам, і Арганізацыя Аб'яднаных Нацый. Ужо ў 1982 годзе на канфэрэнцыі ААН у Рыя-дэ-Жанэйра была сформуляваная канцепцыя “устойлівага

развіцця”. Ад таго часу гэтая тэма не зьнікала з парадку дня ААНаўскіх самітаў. Аднак, як кажуць, “воз и ныне там”, і ніякая “ВОЗ” (Сусветная Арганізацыя Аховы Здароўя) ня ў сілах дапамагчы безнадзейнай справе...

Найбуйнейшыя дзяржавы, якія ў рэальнай сітуацыі вызначаюць сусветную палітыку і эканоміку, зусім не жадаюць прыслухоўвацца да высакародных ААНаўскіх рэкамэндацый. Адмова ЗША і КНР падпісваць Кіёцкі пратакол па скрачэнні выкідаў у атмасферу стала сур’ёнай міжнароднай проблемай. Спроба развязаныя гэтай проблемы была распачатая ў межах 15-й Сусветнай канфэрэнцыі ААН па кліматычных змяненнях, што адбылася ў сінегні 2009 году ў Капэнгагене.

Але пра гэта — трошкі пазней... Сёняня многія адзначаюць выслікі, якія ў сукупнасці робяцца як на міжнародным узроўні, так і эўрапейскімі ўрадамі і органамі мясцовага самакіравання. Ня сціпяць у шапку і “прасунутыя” сэктары бізнесу, якія робяць першыя няўпэўненныя крокі на шляху фармаванья “зялёнага капіталізму”. Высветлілася, што экалягічная сіядомасць можа быць гэтаксама дастаткова пасыпахова адаптаваная да стандартаў спажывецкага грамадзства. Нешта падобнае было ўжо зроблена каля стагодзьдзя тому з пратэставымі настроемі працоўных і тымі рабочымі партыямі, што цяпер у выглядзе рэспектабельных сацыял-дэмакратоў цалкам інтэграваныя ў істэблішмент.

Рынак — гэта насамрэч надзвычай гнуткі мэханізм, і сёньня ён здольны ўлічваць запатрабаваныні нават сваіх перакананых апанэнтаў, якія, так ці інакш, усё ж зьяўляюцца ягонымі сэгмэнтамі. Калі для шараговага абываталя ўжо даўно рэкламуюцца экалягічна чыстыя прадукты харча-

Беларусы абаранялі клімат у Капэнгагене ў сінегні

ваньня, мэбля, вонратка і жытло, то для найбольш радыкальна скіраваных суб'ектаў таксама ёсьць штосьці: прадукцыя, вырабленая на “салідарных” прадпрыемствах, у традыцыйных гаспадарках краінаў Поўдня і г.д. Так бы мовіць, прадукцыя для ідэалагічных гурманаў. Адначасова нават выпрацаваўся новы “лайф стайл” – “бобо”. “Бобо” – гэта, як правіла, прадстаўнікі сярэдняй клясы, якія вядуць “правільны”, экаллягічны лад жыцця, ахвяруюць жабракам, выкарыстоўваюць у якасці транспорту ровары і г.д.

Дарэчы, пра ровары. У Капэнгагене, дзе праходзіла кліматычная канфэрэнцыя ААН, да 40% жыхароў перасоўваецца менавіта на “роварбайках”. Гэта нешта адметнае. Раварысты гойсаюць па адымысловых дарожках з аграмаднай хуткасцю і, карыстаючыся прывілеяваным становішчам, ня схільныя звязратаць увагу ні на кога. Трапіць у сталіцы Дацкага каралеўства пад колы ровара на некалькі парадкаў прасцей, чым ся пад аўтамабіль... Гэтаксама ў Даніі, як і ў Германіі і многіх краінах Паўночнай Эўропы, шырока распаўсюджаная альтэрнатыўная энэргетыка – “млыны”-электрастанцыі і электрастанцыі, што працуяць на энэргіі прыліваў і адліваў, сонечныя батарэі, дамы, якія выкарыстоўваюць для ацяплення цыкл уласных біядкідаў і інш. Безумоўна, выдатныя і патрэбныя рэчы! Аднак скептыкі

съцвярджаюць, што ўсё гэта – кропля ў моры ў парадунаныні з тым ціскам, які нашая індустрыйная цывілізацыя штогадзінна і штодзённа робіць на навакольнае асяроддзідзе. Свайго роду даніна алярмісцкім настроем, распаўсюджаным у заходнім грамадстве...

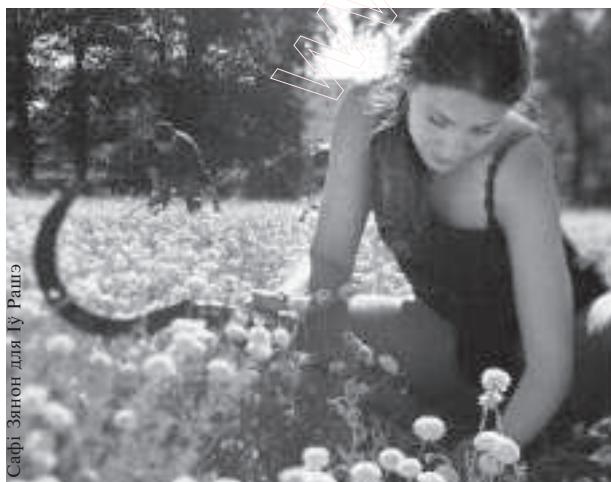
Выглядае на тое, што Сусветная канфэрэнцыя ААН, якая адбылася на радзіме Гамлета, таксама сталася проста жэстам у кірунку алярмісцкіх настроюў. І ня больш за тое. Звыш двух тыдняў зацягнулае мерапрыемства абстаўлялася з помпаю – абсталіваны па апошнім слове тэхнікі комплекс “Бэла-цэнтра” зъміасціў дэлегаціі з больш чым сотні краінаў, 10 тысячай журналістаў, 20 тысячай міжнародных назіральнікаў. Адбыліся і візыты прэзыдэнтаў “вялікіх” дзяржаваў, у тым ліку Барака Абамы і Дзымітрыя Мядзведзева. А які вынік? Ніякага, як заўжды. Пустая дэкларацыя пра намеры, якая падсумавала высілкі саміту, за канкрэтнае дасягненне можа ўспрымацца толькі гіпэраптымістамі. А вось да аптымізму сучасная сітуацыя зь ледавікамі, якія таюць, з кантынентамі, што сыходзяць пад ваду, з азёрамі, якія амаль высахлі, ўсё ж не схіляе.

Хоць ёсьць меркаваныне і такое – алярмізм зъяўляеца сур'ёзным перабольшаньнем, і, па вялікім рахунку, кліматычны зъмяненьні мала звязаныя з дзеянасцю чалавека. Становішча нагнятаеца,

каб абмежаваць прамысловы рост канкурэнтаў. Перадусім, краінаў, якія раней прыніжальна адносіліся да катэгорыі разъвіцьцёвых – Кітаю, Бразыліі і г.д. Калі гэта адпавядае прадўдзе, то ўсё гэта таксама зъяўляеца своеасаблівой інтэрпрэтацыяй таго ж “зялёнага” капіталізму...

Да пэўных вынікаў ААНскай канфэрэнцыі можна аднесці і 2000 затрыманых падчас ягонага правядзення ўдзельнікаў пратэстаў. Крытыка “зялёнага” прыкрыцыя нерэфармавальний мадэлі эксплюатацыі прыродных рэсурсаў і чалавека сталася лейтматывам гэтых акцыяў. Некаторыя з арыштаваных актыўістаў правялі ў дацкай вязніцы больш за месяц, самым апошнім, праз 40 дзён, зрэшты, выпусцілі грамадзяніна Беларусі. Усё гэта зъяўляеца паказынкам таго, што ў грамадстве існуе разуменне: касмэтычнымі мерамі і прадстаўнічымі, але зусім не канструктыўнымі самітамі наяўны стан рэчаў ня выправіць.■

Павал Леснавы

Садзі Зянон для ІУ Рашэ

<http://adrianmackay.files.wordpress.com/2009/10/fashion-landfills-1.jpg>

ІУ Рашэ пазыцыянуе сябе кампаніяй, што дбае пра прыроду, аднак гэта кропля ў моры гіганцкіх съметнікаў

Мае ўніверситеты

Сяргей Лісічонак

Такім чынам, зъдэйсьнілася! Эйфарычны настрой ад на- рэшце атрыманай акадэмічнай адукациі для НДАшніка пастпупова сышоў, саступіўши месца разважлівасці і жаданню па-рэфлексаваць. А паразважаць ёсьць пра што: за плячыма два ўніверситеты, дзіве акадэмічныя праграмы з фокусам на грамадзянскай супольнасці. І хай яны адрозныя, распрацаваныя ўніверситетамі розных краінаў, адная скончаная, а другая будзе скончаная вось-вось – для мяне яны абедзьвье знакавыя. Адна – гэта магістратура па мэнэджменте НДА ў Эўрапейскім гуманітарным університетэ ў Літве (далей – ЭГУ), на якую я паступіў у 2005 г. і якая незаўважна для магістрантаў пераўтварылася ў магістарскую праграму “Дэмакратыя і грамадзянская супольнасць”. Другая – магістратура Ўніверситета Мінэсоты ў ЗША (далей – УМ) са спэцыялізацыяй “Лідерства і мэнэджмент у публічных і некамэрцыйных арганізаціях”.

І перш чым перайсьці непасрэдна да саміх праграмаў, трэба зрабіць некалькі істотных заўва-

гаў. Па-першае, праграма па мэнэджменте НДА ў ЭГУ ў выгнанні незаўважна адышла ад мэнэджменту і эвалюцыянуала ў праграму з фокусам на паліталёгіі, а з восені 2010 году наогул пераўтвараецца ў чистую Public Policy. Па-другое, мая амэрыканская магістратура таксама не была чыстай MBA для НДА, бо ўключала курсы, неабходныя аналітыкам і даследчыкам у галіне выпрацоўкі публічна значных рашэнняў. Таму ні ў якім разе мой аповед ня ёсьць параўнаньнем праграмаў з мэтаю вызначыць, дзе лепей, а дзе горш. Дадзены матэрыял – гэта прадстаўленыне ўласнага досьведу.

Пачнем. Абедзьве праграмы былі разылічаныя на 2 гады навучанья. Праўда, амэрыканская была больш гнуткая ў гэтым пляне і перадугледжвала магчымасці для дэтэрміновага завяршэння, чым аўтар і скарыстаўся, скончыўши поўны акадэмічны курс за паўтара году. Таксама абедзьве праграмы мелі набор дысцыплінаў як абавязковых для навучанья, так і на выбар. У ЭГУ абавязковыя курсы значна пераважалі над тымі, якія можна было выбіраць. Ва ЎМе сітуацыя была іншая: жорстка абавязковых курсаў было

толькі некалькі, плюс абавязковыя-на-выбар, а далей – цалкам свабодны выбар прадметаў. У апошнім выпадку можна было сабе дазволіць раскошу ўзяць курсы на любым факультэце любой акадэмічнай праграмы ўніверситету, чым многія і карысталіся, папаўняючы свой акадэмічны бараж курсамі зь юрыдычнага факультэту, міжнародных адносінаў, аховы здароўя, экалёгіі і г.д. Атрымлівалася, што кожны магістрант “канструяраваў” навучальныя дысцыпліны зыходзячы з уласных патрэбай і плянаў на будучынню. Можна было нават атрымаць падвойную магістарскую ступень. Напрыклад, стаць магістром у Public Policy і адначасова ў галіне бізнес-адміністраўнання.

Бадай, самае заўважнае адрозненіне ў акадэмічных праграмах атрымалася ў пропанаваных дысцыплінах і курсах. У праграме ЭГУ панавалі палітолягічныя курсы, з асобным ухілам на тэарэтычны кампанэнт. Тэорыі палітыкі, дэмакратыі, улады, грамадзянскай супольнасці, палітычная філозофія – дадзеныя курсы зьяўляюцца грунтоўнай базай для палітоляга. Тэорыі, “чыстай” тэорыі, у амэрыканскай праграме было

мінімум. Калі апошняя і закранала нейкія тэарэтычныя аспекты, то гэта былі аспекты, непасрэдна звязаныя са штодзённай практикаю полісі-мэйкэра. Не глябальныя тэорыі праз іх значнасць, але канкрэтныя тэарэтычныя выкладкі, што могуць быць скарыстанныя ў выпрацоўцы і прынёшыці публічна важных рашэнняў. І няважна, ці гэта рашэнны для дзяржавнага апарату альбо недзяржавнай арганізацыі. Напрыклад, разглядалася тэорыя крытычнай залежнасці прыманых рашэнняў ад тых, што былі прынятыя раней. Або тэорыі, якія тлумачаць уплыў мас-мэдый на выпрацоўку рашэнняў. Або тлумачэнні, як жа дасягаюць посьпеху групы ціску...

Наогул, арыентатыя на “практыку” ў амэрыканскай магістратуры прасякала ўсе прадметы. Ніхто фактыхна не цікавіўся тым, на сколькі ты можаш даць поўнае апісаныне нейкіх тэарэтычных выкладак (навуковай тэорыі, даты або формулаў), бо ў часе татальнай інтэрнэтызацыі і існаванья google гэта даўно ўжо і не праблема. А вось тое, што ты можаш апэраваць усімі гэтымі ведамі, – вось гэта галоўнае! Таму навучанне канцэнтравалася вакол разбору канкрэтных кейсаў, з выпрацоўкай аптымальных рашэнняў і напісаньнем адпаведных тлумачальных записак, з правядзеным уласных дасылаваньняў. Лекцыі ва ЎМе не “начыталіся”. Усе студэнты па кожным прадмеце мелі сьпіс літаратуры для прачытанья на ўесь сэмэстар і былі самі адказныя за папярэдніне ўласнага тэарэтычнага багажу. На лекцыях акурат адбываліся дыскусіі адносна прачытанага: ці мае аўтар(ы) рацыю, у чым хібы дасылавання (артыкула, кнігі, гіпотэзы), як мы можам выкарыстоўваць прачытане ў жыцці, а дзе гэта будзе недарэчным. Ніякіх “абсалютных ісцінаў”, а толькі сталы іх пошук, сталая дыскусія. І хоць ты крэтыкі і не пагаджайся з усімі палажэннямі па прадмеце і выказваннямі выкладчыка, у выпадку, калі ты робіш гэта абгрунтавана і карэктна, ты будзе лічыцца куды лепшым студэнтам, чым

той, хто проста бездакорна ўбірае ў сябе веды. Як вынік, па кожным прадмеце кожны сэмэстар даводзілася пісаць мінімум адну студэнцкую працу, якая па сваім зъмесце адпавядае нашым курсавым. Інтэнсіўнасць часамі была проста калясальная! Такі мэтад навучання дапаўняецца яшчэ і тым, што студэнты павінны працаваць у групах, на працягу семэстра супольна разбірацца ў пастаўленых праблемах, рабіць дасылаваньні, пісаць справаздачы, рыхтаваць презэнтацыі. Лічыцца, што не

су ў падручніках у нас не было: выкладчыкі аднаго і таго ж прадмета, у залежнасці ад навуковых пазыцыяў і пэрсанальных густаў, моглі мець амаль цалкам адрозную праграму для студэнтаў. Таму прадметы атрымліваліся вельмі пэрсаніфікаванымі, а некаторыя выкладчыкі былі надзвычай папулярнымі. Каб запісацца ў студэнты да некаторых, даводзілася займаць чаргу яшчэ за сэмэстар да пачатку заняткаў. Часта на лекцыях бывалі спэцыяльна запрошаныя госьці – прафесіяналы ў сваёй галіне, якія

існуне адзіночак-прафесіяналы і што быць падрыхтаваным да працы ў калектывах – ня менш істотна за атрыманье кваліфікацыі.

Дарэчы, аб'ёмы літаратуры, неабходныя для прачытанья па прадметах, часам проста наводзілі паніку. Неадаптаваныя крэтыніцы ведаю – гэта, канечне, адзін з выклікаў амэрыканскага досьведу. Як я там шкадаваў, што няма падручнікаў па прадметах! Як не хапала гэтых нашых беларускіх кніжак, якія б на ста старонках выкладалі б табе ў адаптаваным пераказе зъмест усіх тых сарака артыкуулаў, што табе трэба прачытаць! Зъмест прадметаў вызначаецца пэрсанальнай выкладчыкам, а таму сэн-

дзяліліся досьведам па той або іншай праблеме. Трэба таксама ўзгадаць, што ні ўніверсітэт, ні выкладчыкі не цураліся запрашаць палітыкаў да выступаў і выкладання. Былыя амбасадары, кіраўнікі адміністрацыяў, партыйныя лідэры... Мне нават пашанцавала вывучаць тэорыю і практыку перамоваў пад кіраўніцтвам старшыні парлямэнту штата Мінэсона.

Вяртаючыся да прадметаў, якія выкладаліся ва ЎМе, хацелася б таксама адзначыць, наколькі сур'ёзную ролю амэрыканцы адводзяць эканоміцы і фінансам. Кожнае рашэнне на кожным узроўні залежыць ад гэтага. Амаль любая проблема можа (і павінная) быць

Ёсьць такая традыцыя ва Ўніверситетце Мінэсоты:
выпускнікі закідваюць свае боты на дрэва

разгледжаная праз гэтую прызму. “Хочаце змагацца з наркагандлем? Хочаце скараціць колькасць нарказалежных? Правядзіце аналіз і вызначыце, ці зьяўляеца інвэставаньне ў лячэныне нарказалежных у цяжкай стадыі з мэтай скарацэння нарказвароту больш эфектыўным, чым інвэставаньне ў праваахоўныя органы”, — такім мог бы быць адзін з прыкладаў выкарыстаньня эканамічнага аналізу як для дзяржаўных органаў, так і для зацікаўленых арганізацый. У дадатак неабходнае ававязковое валоданьне асновамі статыстычнага аналізу.

Навучаньне ў ЗША ўразіла тым, на сколькі важную ролю тут адводзіцца такой зъяве, як лідэрства. Бяз гэтага там ня могуць уяўіць сабе паспяховага прафесіянала ў грамадзкай галіне. Самы базавы прадмет так і называецца — “Грамадзкае лідэрства і мэнэджмент”. Разнастайныя прадметы натуральным чынам утрымлівалі наступныя аспекты: разуменіне ролі лідэра ў грамадстве, уплыў лідэра на сітуацыю, здольнасць вызначаць доў-

гатэрміновыя мэты і паставіць задачы, стылі лідэрства і інш. Хоць падавалася б, што такія аспекты не павінныя закранаць такія курсы, як глабальныя праблемы сучаснасці, мэдыяцыя канфліктаў, палітычны аналіз, эдвакасі...

Прадметы па мэнэджменте ўяўлялі сабою цэлую палітру курсаў і сэмінараў, сярод якіх можна было выбіраць найбольш адпавядальнае тваім прафесійным запытам. Хочаш — бяры прадметы па фандрайзінгу і кіраванні фундацыямі. Хочаш — навучайся тэхнікам мэнэджменту (mind-mapping, планаваньне, аналіз зацікаўленых бакоў, кіраваньне проектамі і г.д.). А хочаш — займайся ацэнкаю праграмаў, або нават лабіяваннем інтэрэсаў арганізацый. Усё залежыць ад асабістых запатрабаваньняў. У ЭГУ мэнэджмент ня быў прадстаўлены настолькі ж широка ў навучальнай праграме. Аднак прапаноўваў і тое, чаго мінэсоцкая НДАшная магістратура ня мела: напрыклад, паблік рэлэйшнз для некамэрцыйных арганізацый. Агулам, зь вялікаю

доляю дапушчэнняў, можна сказаць, што ў абедзівюх магістарскіх праграмах супала толькі чатыры прадметы.

У ЭГУ магістарская праца была адзінай формай выпускнога экзамену для магістранта. Ва Ўніверситетце Мінэсоты такая магчымасць для выпускнікоў таксама існуе. Але ёй амаль ужо не карыстаюцца. Бадай толькі, калі хочуць адразу ж пасля выпуску паступаць у дактарантuru. Таму амаль 99% магістрантаў праходзяць праз так званы capstone project як завяршальны этап іхнае адукацыі. Такі capstone уяўляе сабой камандную працу ў складзе 3-5 магістрантаў над нейкай пастаўленай праблемай, дапасаванай да спэцыяльнасці. Кожны сэмэстар органы мясцовага самакіравання гораду і штату, некамэрцыйныя арганізацыі, прадстаўнічыя органы, адміністрацыі, фундацыі і нават камэрцыйныя кампаніі звязаныя ў магістратуру са сваімі канкрэтнымі праблемамі, на вырашэнне якіх ім не хапае супрацоўнікаў або іншых рэурсаў. І будучыя магістры могуць выбіраць найбольш цікавыя для іх прапановы. Пасля гэтага каманднымі высілкамі знаходзіцца рашэнье гэтай праблемы.

Абагульняючы, скажу, што досьвед і веды, атрыманыя ў абедзівюх магістратурах, адрозніваюцца кардынальна. Па зъмесце і па форме. Але таксама трэба памятаць, што адукацыя адлюстроўвае становішча ў краіне і стан развязвіцца сэктару. Калі недзяржайчыя арганізацыі ў ЗША зьяўляюцца моцным фактарам у сацыяльна-палітычным і эканамічным жыцці краіны, то і магістратуры з фокусам на грамадзянскай супольнасці аказваюцца там запатрабаванымі і актыўна развязваюцца. Для Беларусі ж, на жаль, актульным зъяве ёсць нават ня столікі пытаньне агадэмічнай адукацыі для НДА, колькі праблема існаваньня самога незалежнага трэцяга сэктару.■

Новае ў заканадаўстве

Вольга Смалянка

Канец 2009 г. – першы квартал 2010 году прынеслыі шмат новага ў заканадаўства Рэспублікі Беларусь. У сёньняшній рубрыцы “Кансультатыя” мы разгледзім некалькі норматыўных актаў, якія непасрэдна закранаюць інтэрэсы беларускіх некамэрцыйных арганізацый.

АРЭНДА

Указ прэзыдэнта ад 23 кастрычніка 2009 году № 518 “Аб некаторых пытаннях арэнды і бязвыплатнага карыстання маёмасьцю”, які ўступіў у сілу 1 студзеня 2010 году з мэтай упарядковаваць і палепшыць арэндныя адносіны ў краіне, выклікаў, мабыць, найвялікшую колькасць спрэчак, масу пытанняў і вялізны непакой сярод юрыдычных асобаў.

Як ужо зразумела з самага пачатку нарматыўнага акту, прадметам яго прававога рэгулювання служаць прававыя адносіны, што ўзынікаюць пры арэндзе і бязвыплатным карыстанні маёмасьцю. Згодна з Указам, усім арандатарам неабходна прывесці свае дамовы арэнды ў адпаведнасць з новымі ўмовамі на працягу трох месяцаў – да 31 сакавіка (за выключэннем дамоваў, тэрмін дзеяньня якіх мінае да гэтай даты). Звязтаем вашую ўвагу на тое, што здача ў арэнду нерухомасці, якая знаходзіцца ў прыватнай уласнасці, але не зьяўляецца гандлёвым месцам на рынку ці гандлёвым аб’ектам у гандлёвым цэнтры, а таксама не знаходзіцца ва ўласнасці гаспадарчых таварыстваў, у адносінах да якіх дзяржава, валодаючы акцыямі, вызначае прыманыя таварыствамі рашэнні, не падпадаюць пад умовы вызначэння памеру

арэнднай платы, перадугледжанай Указам.

Адным з асноўных зъмяненій ў арэндных адносінах зьяўляецца вызначэнне базавых ставак арэнднай платы ў беларускіх рублях (вызначаная частка ўсталяванага памеру базавай велічыні). Засталаўся ў мінулым прывязка арэнднай платы да эўра і дыфэрэнцыяция базавай стаўкі ў залежнасці ад прызначэння памяшкання: вытворчае, зъмешанае, невытворчае. Для ўсіх катэгорый будынкаў, пабудоваў і нежылых памяшканніяў (грамадскіх, адміністратыўных, вытворчых), што знаходзяцца ў дзяржаўнай уласнасці і ва ўласнасці гаспадарчых таварыстваў, у якіх дзяржава, валодаючы акцыямі, вызначае прыманыя таварыствамі рашэнні, усталява-

арэнднай платы за 1 кв. м арандаванай плошчы застаўся ранейшым: памнажэнне базавай стаўкі на каэфіцыенты, перадугледжаныя Указам. Арэндная плата уносіцца зыходзячы з памеру базавай велічыні, усталяванай на дзень аплаты.

Пры разыліку стаўкі арэнднай платы ў дачыненні да базавай стаўкі выкарыстоўваючы каэфіцыенты 0,6-1, якія ўсталёўваюцца аблыканкамамі ці Менскім гарыканкамам у залежнасці ад месцазнаходжання буданкаў, пабудоваў у межах населенага пункту. Вызначаны таксама пералік зынікальных і падвышальных каэфіцыентаў да базавых ставак, прымяняльных для асобных відаў дзеяньняў, што ажыццяўляеца на арандаваных плошчах, а такса-

Указ прэзыдэнта № 518 “Аб некаторых пытаннях арэнды і бязвыплатнага карыстання маёмасьцю” выклікаў найвялікшую колькасць спрэчак і вялізны непакой сярод юрыдычных асобаў

ныя адзіння базавыя стаўкі арэнднай платы за 1 кв. м арандаванай плошчы. Перадугледжана 5 памераў базавых ставак арэнднай платы ў залежнасці ад адміністрацыйнай значнасці населеных пунктаў. Так, для Менску базавая стаўка арэнднай платы складае 0,5 базавай велічыні, для абласных гарадоў – 0,3 і г.д. Пры гэтым прынцып вызначэння памеру

ма для асобных катэгорый арандатараў і нерухомасці. У дачыненні да базавай стаўкі прыманыя каэфіцыенты ад 0,5 да 3 уключна па ўзгодненасці паміж арандатарамі і арандадаўцамі у залежнасці ад попыту на нерухомасць, яе тэхнічнага стану і камэрцыйнай выгады ад здачы ў арэнду і (ці) ад выкарыстання арандаванай маёмасьці. Аранда-

даўча мусіць узгадніць зь дзяржаўным органам, іншай арганізацыяй, якая надзеленая правам узгадненія пытанняў аб здачы ў арэнду нерухомасці, пытаньне аб канкрэтным памеры дадзенага каэфіцыенту. Іншыя зыніжальнаяя альбо падвышальнаяя каэфіцыенты ўсталёўваюцца цяпер па рашэнні прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь. У сувязі з гэтым Рэспубліканская камісія па ўпарадкованыні выкарыстаныя адміністрацыйных будынкаў, пабудоваў, вытворчых пляцовак іншых аб'ектаў дзяржаўнай уласнасці скасоўваецца.

Пры наяўнасці падставаў для ўжывання некалькіх каэфіцыентаў да базавай стаўкі выкарыстоўваючы ўсе каэфіцыенты. Пры наяўнасці падставаў для ўжы-

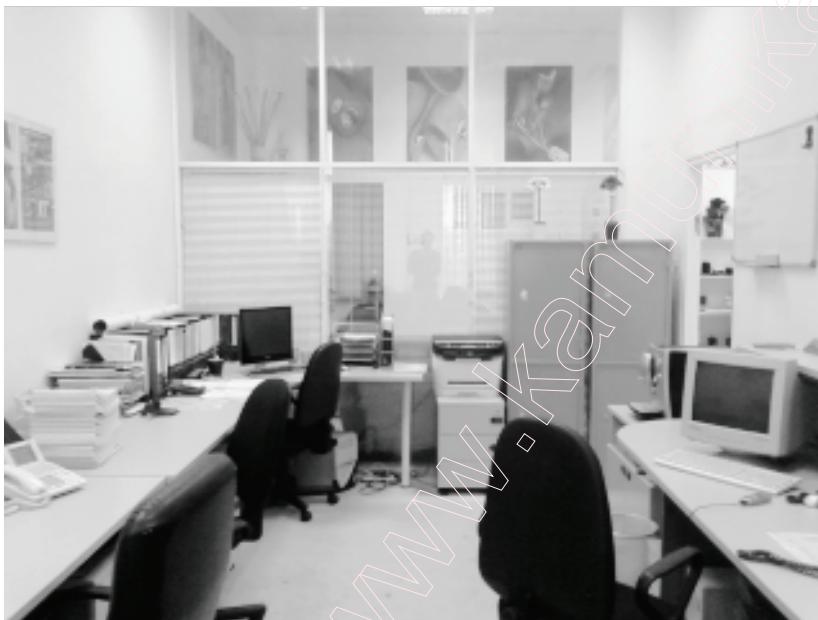
нага падраздзялення, у тым ліку іх структурныя падраздзяленні, якія ажыццяўляюць матэрыяльна-тэхнічнае, фінансавае, кадравае, юрыдычнае забяспечаньне, а таксама вядзеніе бугальтарскага ўліку і справаводства.

Указ перадугледжвае магчымасць выкарыстаныя паніжальнаяя каэфіцыенту 0,1 для грамадзкіх аб'яднанняў, саюзаў (асацыяцый), аднак толькі для тых, якія ўказаны ў пераліку, зацверджаным Радай Міністэрства Рэспублікі Беларусь па ўзгадненіні з прэзыдэнтам Рэспублікі Беларусь. На момант напісаныя дадзенага артыкулу такі пералік не зацверджаны. Аднак па словах намесніка старшыні Дзяржмаёмасці С.А. Пяткова, для ўлучэння гра-

на значных кампаніях. Пры гэтым за аснову фармавання пераліку былі прынятыя рашэнні Рэспубліканскай камісіі па ўпарадкованыні выкарыстаныя адміністрацыйных будынкаў, пабудоваў, вытворчых плошчаў і іншых аб'ектаў дзяржаўнай уласнасці, згодна з якімі для шэрагу грамадзкіх арганізацый усталяваны паніжальны каэфіцыент у памеры 0,1 да базавай стаўкі. Акрамя таго, аблыканкамамі і Менскім гарвыканкамам былі ўнесеныя дадатковыя прапановы па ўлучэнні грамадзкіх арганізацый для фармавання пераліку ў адпаведнасці з крытэрамі, пазначанымі адміністрацыйнай прэзыдэнтам. На індывідуальныя запыты грамадзкіх аб'яднанняў Дзяржмаёмасцю было патлумачана, што “падрыхтаваны пералік ня носіць вычарпальнага характару. Дадаткова ўлучэнне грамадзкіх аб'яднанняў ва ўказы пералік будзе ажыццяўляцца ў індывідуальным парадку на падставе аргументаваных прапановаў зацікаўленых. Пропаноўваецца, што пытаньне аб ўлучэнні канкрэтных грамадзкіх аб'яднанняў будзе першапачатковай разглядацца на міжведамаснай працоўнай групе для забяспечання апэратору разгляду пытанняў распараджэння дзяржаўнай маёмасцю, прыцягнення інвестыцый ў рэфармавальную арганізацыі, а таксама ўдасканаленіні нарматыўнай прававой базы ў сферы, зацверджанай распараджэннем прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь ад 20 лютага 2009 г. №18”.

Згодна з Указам, памер арэнднай платы і тэрміны яе ўнесення зьяўляюцца істотнымі ўмовамі дамовы арэнды. Дадзена пытанне мусіць уважліва адсочвачацца бакамі пры заключэнні дамовы, бо дамова, якая не адпавядае заканадаўству, можа быць прызнаная недапраўднай.

Яшчэ адным новаўядзенінем Указу №518 зьяўляеца зъяненне вызначэння арандованай плошчы. Згодна з Указам № 518, арандованай плошчай лічыцца плошча нерухомасці, што здаецца ў арэнду, памер якой вызначаецца па тэхнічным пашпарце, а пры адсутнасці магчымасці выз-

1 студзеня 2010 году ўступіў у сілу Ўказ прэзыдэнта № 518 “Аб некаторых пытаннях арэнды і бязвыплатнага карыстання маёмасцю”

вання некалькіх паніжальных каэфіцыентаў, усталяваных Пала жэньнем або парадку вызначэння памераў арэнднай платы пры здачы ў арэнду капітальных пабудоваў (будынкаў), ізаяваваных памяшканняў, іх частак, зацверджаных Указам № 518, усталёўваеца аздзін, найніжэйшы каэфіцыент.

Падвышальны каэфіцыент 3 усталяваны для памяшканняў, у якіх размешчана кіраўнікі, іншыя органы кіравання юрыдычнай асобы альбо яго адасобле-

мадзкай арганізацыі ў пералік быў выкарыстаны наступны падыход. “Дзейнасць грамадзкай арганізацыі мусіць быць скіраваная на падтрымку і аказваньне дапамогі вэтэрнам вайны і працы, дзесяцім-сіротам, інвалідам, іншым катэгорыям насељніцтва, якія патрабуюць сацыяльнай падтрымкі. Таксама грамадзкая арганізацыя мусіць мець канструктыўную вагу ў грамадзянскай супольнасці, займаць актыўную пазыцыю ў падтрымцы дзяржаўнага курсу, эфектуна ўзделынічаць у актыў-

уступіў у сілу Ўказ прэзыдэнта ад 25.09.2009 №479
“Аб пераводзе жылых памяшканьняў у нежылые...”

начэньня па тэхнічным пашпартце – шляхам абмеру памяшканьняў камісіяй, створанай арандаўцам. Такім чынам, арандаваная плошча – гэта плошча, якая непасрэдна здаецца ў аренду. Пры гэтым выключаеца прымененне каэфіцыенту пераводу, які харктарызуе адносіны агульной плошчы будынка да нармаванай плошчы.

У Дадатку 1 да Ўказу №518 дадзены вычарпальны пералік юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў, якім нерухомасыць перадаецца ў бязвыплатнае карыстаньне. Як і раней, да такіх асобаў адносяцца, у прыватнасці, грамадзкія дзіцячыя і моладзевыя спартовыя арганізацыі, клюбы па спартовых інтарэсах і працы, школы здароўя, спартовыя секціі і групы, цэнтры фізкультурна-аздараўлельнай працы па месцы жыхарства, дзіцячая юнацкая спартовыя школы, спартова-патрыятычныя клубы дапрызыўнай падрыхтоўкі, дзіцячыя

калектывы, гурткі і студы самастойнай мастацкай творчасці і дзіцячыя тэатар-студыі, літаратурно-мастацкія гасцёўні і іншыя

для ўлучэння грамадзкой арганізацыі ў пералік ейная дзейнасць мусіць мець канструктыўную вагу ў грамадзянскай супольнасці, займаць актыўную пазыцыю ў падтрымцы дзяржжаўнага курсу

дзіцячыя грамадзкія фармаваныні, што ажыццяўляюць сваю дзейнасць выключна за кошт добраахвотных ахвяраваньняў, бязвыплатнай (спонсарскай) дапамогі, сяброўскіх унёскаў і пад мэтадычным кіраўніцтвам і кантролем адпаведных мясцовых выканаўчых і распараджальныx органаў.

У заключэнні неабходна адзначыць, што ў прынятym указе існуе шэраг праблемаў і недакладнасцяў. У звязку з гэтым на момант напісання дадзенага матэрыялу Дзяржмаёмасць рыхтуе тлумачэнні да Ўказу № 518 “Аб некаторых пытаньнях арэнды і бязвыплатнага карыстаньня маёмысці”. Ідзе таксама гаворка абмагчымасці скасавання некаторых палажэнняў указу, у прыватнасці падвышальнага каэфіцыенту 3. У дачыненні да рэлігійных арганізацыяў таксама падрыхтаваны праект распараджэння прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь “Аб усталяваныні паніжальнага каэфіцыенту да базавай стаўкі арэнднай платы”, згодна з якім для некаторых рэлігійных арганізацыяў усталёўваецца паніжальны каэфіцыент у памеры 0,1 да базавай стаўкі арэнднай платы.

ПЕРАВОД ЖЫЛЫХ ПАМЯШКАНЬНЯЎ У НЕЖЫЛЫЯ

З 1 студзеня 2010 г. уступіў у сілу Ўказ прэзыдэнта ад 25.09.2009 №479 “Аб пераводзе жылых памяшканьняў у нежылые і ўнісеньня зъманенняў ва Ўказ Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь ад 16 сакавіка 2006 г. № 152”. Дадзеным нарматыўным актам усталяваная магчымасць пераводу аднакватэрнага

жылога дому альбо жылых памяшканьняў у такім доме, жылых памяшканьняў у блёкавым жылым доме, жылых памяшканьняў, размешчаных на першым паверсе шматкватэрнага жылога дому, у нежылых.

Звяртаем вашую ўвагу на тое, што усталяваная ўказам працэду-

Асобная частка Падатковага кодэксу Рэспублікі Беларусь усталявалася стаўкі дзяржаўнай мыты за рэгістрацыю

ра пераводу жылога памяшканья ў нежылое не скасавала і не замяніла сабой працэдуру ўзгаднення выкарыстаньня індывідуальнага жылога дому не па прызначэнні, якая ажыццяўляеца згодна з ч.4 арт.8 Жыльлёвага кодэксу Рэспублікі Беларусь.

Да прынцыпія Ўказу № 479 у беларускім заканадаўстве адсутнічалі выразныя нормы, якія рэгламентавалі магчымасць прызначэння факту мэтазгоднасці зъмянення функцыянальнага прызначэння прыдатных для пражыванья жылых памяшканняў. Згодна з ч.3 арт.8 Жыльлёвага кодэксу дапускалася практична адна магчымасць пераводу жылых памяшканняў у нежылыя: прызнаныне жылога памяшкання неадпавядальным усталяваным для пражыванья санітарным і тэхнічным патрабаваньням.

З уступленнем у сілу Ўказу № 479 пры пераводзе названых у ім памяшканняў у нежылыя не патрабуецца агляду стану жылых памяшканняў на прадмет прызначэння іх неадпавядальнымі ўсталяваным для пражыванья санітарным і тэхнічным патрабаваньням. Неабходна толькі прытрымлівацца правілаў горадабудаўніцтва, прыродаахоўных, санітарных, супрацьпажарных і іншых патрабаваньняў тэхнічных нарматыў-

ных прававых актаў. Пры гэтым ад імя ўласніка памяшкання не патрабуецца прадстаўленыя заключэнні пазначаных службаў. У памяшканнях, пераведзеных у нежылыя, не дапускаецца, у тым ліку, разъмешчэнне аб'ектаў, што зъяўляюцца крыніцамі вылучэння шкодных рэчываў, шуму і вібрацыі ў памерах, якія перавышаюць усталяваныя нарматывы, робяць негатыўны ўплыў на паказнікі якасці навакольнага асяродзідзя, умовы пражыванья ў жылым доме іншых грамадзянаў і могуць прывесці да распаўсюду інфекцыйных захворванняў. Дадзеныя абмежаваныні не распаўсюджваюцца на выпадкі пераводу ў нежылыя аднакватэрных жылых дамоў.

Як ужо адзначалася, Указ перадугледжвае магчымасць пераводу ў нежылыя часткі жылых памяшканняў. Зыходзячы з нормаў Ўказу, асаблівасцю пераводу жылых памяшканняў у нежылыя на першых паверхах шматкватэрных жылых дамоў зъяўляеца абавязак наяўнасці (ці магчымасці абсталёванья) асобнага дасягну да такіх памяшканняў (без выкарыстання дапаможных памяшканняў шматкватэрнага дому). У адпаведнасці з п. 6.11 СНБ 3.02.04-03 “Жылья будынкі”, зацвержанага Загадам Міністэрства архітэктуры

і будаўніцтва Рэспублікі Беларусь ад 26.09.2003 г. №165, нежылыя памяшканыні (акрамя памяшканняў, а таксама майстэрняў мастакоў, архітэктараў, дызайнэраў, якія разъмешчаюцца на верхніх паверхах) мусіць быць ізаяўленыя ад жылой часткі будынка і мець самастойныя вонкавыя ўваходы. У аднакватэрных і блёкавых жылых дамах акрамя вонкавага ўваходу ў гаспадарча-тэхнічным падпольлі, а таксама ў памяшканыні каапэраванага сямейнага прадпрыемства дапускаецца дадатковы ўваход непасрэдна з кватэры.

Перавод жылога памяшкання ў нежылое ажыццяўляеца па рашэнні гарадзкіх (раённых) выканаўчых камітэтаў і адміністратыўных раёнаў у гарадах, прынятым па заяве ўласніка жылых памяшканняў. Да заявы ўласнік мусіць дадаць вычарпальны набор дакументаў:

- тэхнічны пашпарт і дакумент, што пацвярджае права ўласнасці на жылое памяшканне;
- дамавая кніга (пры яе наявнасці) – у выпадку пераводу ў нежылое аднакватэрнага, блёкавага дому;
- пісьмовая згода поўнагадовых грамадзянаў, якія пражываюць у жылым памяшканні, – калі пры пераводзе жылога памяшкання ў нежылое ў аднакватэрным жылым доме ці кватэры захоўваюцца іншыя жылія памяшканьні;
- пісьмовая згода трэціх асобаў – у выпадку, калі права ўласнасці на жылое памяшканне абцяжарана правамі трэціх асобаў.

Рашэнне аб пераводзе жылога памяшкання ў нежылое прымаецца выканкамам у 15-дзённы тэрмін з моманту падачы заявы, а ў выпадку запыту дадатковых дакументаў ад іншых дзяржаўных органаў, іншых арганізацій – цягам аднаго месяца.

Указам усталяваны канкрэтны пералік выпадкаў, у якіх уласніку адмовяецца пераводзе ягонага жылога памяшкання ў нежылое:

- непрадстаўленыя ўсе неабходныя дакументы, альбо ў прад-

стаўленых дакументах зъмяшчаюца недакладныя звесткі;

- дасяг да жылога памяшканья немагчымы без выкарыстання дадатковых памяшканьня ў шматкватэрнага жылога дому (вэстыбулю, калідоры, лесьвічныя пляцоўкі і г.д.) ці такі дасяг тэхнічна немагчыма абсталываець;

- права ўласнасці на жылое памяшканье не абцяжаранае правамі трэціх асобаў і адсутнічае іхная згода на перавод жылога памяшканья ў нежылое;

- жылое памяшканье не зъяўляеца ізаляваным;

- у жылым памяшканьні зарэгістраваны грамадзяне (за выключэннем выпадку, калі ў аднакватэрным жылым дому альбо кватэры захоўваюцца іншыя жылыя памяшканьні і ёсьць згода поўнагадовых грамадзянаў, якія ў іх пражываюць, на ажыццяўленыне пераводу жылога памяшканья ў нежылое, а таксама згода органаў апекі і апякунства, калі ў жылым памяшканьні пражываюць ці маюць права на пражываныне няпоўнагадовыя);

- перавод жылога памяшканья ў нежылое не адпавядае правілам горадабудаўніцтва і патрабаваньням тэхнічных нарматыўных прававых актаў.

Адмова ў пераводзе жылога памяшканья ў нежылое мусіць быць матываваная. Рашэнне аб адмове ўласніку жылога памяшканья можа абскардзіць у вышэйшым органе і (ці) судзе. Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што рашэнне аб пераводзе жылога памяшканья ў нежылое можа быць скасаванае выканкамам. Адпаведныя выпадкі прыводзяцца ва Ўказе. Напрыклад, уласнік цягам аднаго году з даты прыняцця рашэння аб пераводзе не прыступіў да выкарыстання гэтага памяшканья, ці від (віды) дзейнасці, што ажыццяўляеца ў дадзеным памяшканні, не адпавядае патрабаваныям Указу ці правілам горадабудаўніцтва, прыродаахоўным, санітарным, супрацпажарным і іншым патрабаваныям тэхнічных нарматыўных прававых актаў. Дадзенае пала жэнне ўказу выклікае шэраг пытаньняў. Так, не зразумела, па

якіх крытэрах заканадаўца плянует вызначаць, выкарыстоўваеца памяшканье альбо не.

Выкарыстаныне памяшканья, пераведзенага ў нежылое, у якасці нежылога магчымае пасыля дзяржаўнай рэгістрацыі ва ўсталяваным парадку зъмянення прызначэння нерухомасці (у тым ліку зъмянення мэставага прызначэння земельнага участку пры пераводе аднакватэрнага жылога дому альбо жылых памяшканьня ў блёкавым жылым дому ў нежылое). Апошняя палажэнне можа ўступіць у супяречнасць з Кодэкsem Рэспублікі Беларусь аб зямлі. Так, напрыклад, згодна з арт. 12 пазначанага кодэксу, у прыватнай ўласнасці грамадзянаў Рэспублікі Беларусь могуць знаходзіцца зямельныя участкі, аддадзеныя пад: 1) будаўніцтва і (ці) абслугоўвань-

ўласнасці грамадзянаў земельных участкаў, на якіх разъмяшчаюца нежыльныя пабудовы, якія выкарыстоўваюцца не для вядзеньня падсобнай гаспадаркі альбо заняткаў садаводствам.

Зыходзячы з вышэйсказанага, рэкамэндуем уласніку індывидуальнага жылога дому, які жадае зъмясціць кірунічы орган некамэрцыйнай арганізацыі, узгадніць выкарыстаныне такога дому не па прызначэнні (для разъмяшчэння юрыдычнай адрэсы), а не займаца працэдурай пераводу жылога памяшканья ў нежылое.

ДЗЯРЖАЎНАЯ МЫТА

У якасці пазытыўных зъменаў у беларускім заканадаўстве адносна некамэрцыйных арганізацыяў можна адзначыць зъмяншэнне памеру дзяржаўных мытаў для грамадзкіх аўяднанняў, іх саюзаў,

пры прыняцці рашэння ў аб дзяржаўнай рэгістрацыі новых грамадзкіх аўяднанняў адначасова ажыццяўляеца іхняя пастановка на ўлік ў Беларускім рэспубліканскім унітарным страхавым прадпрыемстве "Белдзяржстрах".

не жылога дому; 2) абслугоўваньне зарэгістраванай арганізацыяй па дзяржаўнай рэгістрацыі нерухомасці правоў на яго і ўгодаў з ім (кватэры ў блёкавым жылым дому); 3) вядзенне асабістай падсобнай гаспадаркі; 4) калектыўнае садаводства; 5) сядзібнае будаўніцтва. Такім чынам, заканадаўствам не перадугледжаная наяўнасць ва

фондаў. Асобная частка Падатковага кодэксу Рэспублікі Беларусь, якая ўступіла ў сілу 1 студзеня 2010 году, усталявала наступныя стаўкі дзяржаўных мытаў за рэгістрацыю:

- палітычных партый, іх саюзаў (асацыяцый) – 20 базавых величыняў;

- рэспубліканскіх і міжнародных грамадзкіх аўяднанняў,

рэспубліканскіх прафэсійных саюзаў, іх саюзаў (асацыяцыяў), арганізаваных структураў міжнародных грамадзкіх аб'яднаньняў, створаных на тэрыторыі замежных дзяржаваў, іх сымболікі, рэспубліканскіх і міжнародных фондаў – 10 базавых велічыняў;

- мясцовых грамадзкіх аб'яднаньняў, тэрытарыяльных прафэсійных саюзаў, прафэсійных саюзаў у арганізацыях, іх саюзаў (асацыяцыяў) і іх сымболікі, мясцовых фондаў – 5 базавых велічыняў.

Зъніжаныя таксама памеры ставак дзяржаўнай мыты за рэгістрацыю зъяненінняў і дапаўненінняў, якія ўносяцца ў Статуты вышэйзгаданых арганізацыяў, выдачу дублікатаў іх праваўсталявальных дакументаў.

Звяртаем вашую ўвагу на тое, што новым у заканадаўстве зъяўляецца таксама вяртаныне платніку пяцідзесяці працэнтаў сплачанай дзяржаўнай мыты пры неажыццяўленні альбо адмове ад

іністрацыйных працэдураў”, якім унесеныя зъмены ў Закон Рэспублікі Беларусь “Аб грамадзкіх аб'яднаньнях”. Закон уступіў ў сілу 5 лютага 2010 году і ўнёс пэўныя зъяненіні ў парадак рэгістрацыі грамадзкіх аб'яднаньняў.

Законам замацаваная практика Міністру (якая склалася пачынаючы з лютага 2009 году) пры прыняціці рашэнняў аб дзяржаўнай рэгістрацыі новых грамадзкіх аб'яднаньняў, іх саюзаў адначасова ажыццяўляць іх пастаноўку на ўлік і рэгістрацыю ў падатковых органах, органах дзяржаўнай статыстыкі, Фондзе сацыяльнай абароны, Беларускім рэспубліканскім унітарным страхавым прадпрыемствам “Белдзяржстрах”.

Згодна з Законам, для рэгістрацыі грамадзкага аб'яднання, акрамя выкананага на паперы статуту аб'яднання ў двух асобніках, таксама неабходнае прадстаўленне яго электроннай копіі. Прадугледжана таксама ўвядзеньне нова-

аб адмове ў рэгістрацыі ў выпадку неадпаведнасці патрабаванням заканадаўства такіх палажэнняў статуту, як мэты, задачы, мэтады дзейнасці і тэрыторыя распаўсюду дзейнасці грамадзкага аб'яднання, а таксама непрадастаўленыя аб'яднаньнем усіх прадугледжаных заканадаўчымі актамі дакумэнтаў, неабходных для дзяржаўнай рэгістрацыі. Разгляданы Закон у сваю чаргу перадугледжвае магчымасць уніясенія рашэння аб адмове ў рэгістрацыі аб'яднання ў выпадку наяўнасці ў любых дакумэнтах, неабходных для рэгістрацыі аб'яднання, любых парушэнняў, замацаваўшы ў якасці падставаў для адмовы ў рэгістрацыі неадпаведнасць статуту патрабаванням заканадаўства, прадстаўленне аб'яднаньнем іншых дакумэнтаў і (ци) звестак, неадпавядальных патрабаванням заканадаўства, у тым ліку падробленых альбо нядзейных дакумэнтаў.

Аналагічны зъяненіні ўнесенія таксама ў Закон Рэспублікі Беларусь “Аб палітычных партыях”.

Указам №518 зацверджана некалькі палажэнняў. Напрыклад, аб парадку вызначэння памераў арэнднай платы пры здачы ў арэнду капітальных пабудоваў (будынкаў), ізаляваных памяшканняў, іхніх частак. Аднак для зручнасці ў тэксце дадзенага артыкулу аўтар у большасці выпадкаў спасылаецца на агульны нарматыв дакумэнт – указ.

Аднакватэрны жылы дом – жылы дом, што складаецца з адной кватэры, уваход у якую арганізаваны з прыдомавай тэрыторыі.

Блёкавы жылы дом – жылы дом, што складаецца з дзвюх ці болей кватэраў, уваход у кожную з якіх арганізаваны непасрэдна з прыдомавай тэрыторыі.■

У Дадатку 1 да Ўказу №518 дадзены вычарпальны пералік юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў, якім нерухомасць передаецца ў бязвыплатнае карыстаньне.

дзяржаўнай рэгістрацыі грамадзкага аб'яднання, палітычнай партыі альбо прафэсійнага саюзу.

Асаблівай часткай Падатковага кодэksu скасаваная таксама дзяржаўная мыта за выдачу дазволу на права вырабу пячатак палітычных партыяў, прафэсійных саюзаў, іншых грамадзкіх аб'яднаньняў, фондаў.

РЭГІСТРАЦЫЯ ГРАМАДЗКІХ АБ'ЯДНАНЬНЯЎ

Практычна незадўгажна адбылося прыняціці Закону Рэспублікі Беларусь ад 4 студзеня 2010 г. №109-3 “Аб уніясеніні дапаўненінняў і зъяненінняў у некаторыя законы Рэспублікі Беларусь па пытаннях ажыццяўлення адм-

га панятку – “прыпыненіне рэгістрацыі грамадзкага аб'яднання”, якое, па сваёй сутнасці, зъяўляецца аналягам раней замацаванай у заканадаўстве працэдуры прыняціці рашэнняў аб адтэрміноўцы рэгістрацыі.

Самая істотныя зъяненіні зъведаў пералік падставаў для прыняціці рашэнняў аб адмове ў рэгістрацыі грамадзкага аб'яднання: ён значна пашыраны ў парадуніні з дзейнымі да ўступлення ў сілу разгляданага Закону заканадаўствам. У ранейшай дзейнай рэдакцыі Закону Рэспублікі Беларусь “Аб грамадзкіх аб'яднаньнях” была перадугледжаная магчымасць вынясенія рашэння

www.kamuniyat.org